



**ARAZİ TOPLULAŞTIRMASINDA YAYIM
YAKLAŞIMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
ÇANAKKALE İLİ ÖRNEĞİ**

İlker KARAÖNDER
Doktora Tezi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Aydın GÜREL

2018

T.C.

NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ

**ARAZİ TOPLULAŞTIRMASINDA YAYIM YAKLAŞIMLARI ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA: ÇANAKKALE İLİ ÖRNEĞİ**

İlker KARAÖNDER

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Prof. Dr. Aydın GÜREL

TEKİRDAĞ-2018

Her hakkı saklıdır

Prof. Dr. Aydın GÜREL danışmanlığında, İlker KARAÖNDER tarafından hazırlanan “Arazi Topplulaştırmasında Yayım Yaklaşımları Üzerine Bir Araştırma : Çanakkale İli Örneği” isimli bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda oy birliğiyle Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Aydın GÜREL (Danışman)

İmza:

Üye: Prof. Dr. Aydın ADILOĞLU

İmza:

Üye: Doç. Dr. Tolga TİPİ

İmza:

Üye: Yrd. Doç. Dr. İ. Bülent GÜRBÜZ

İmza :

Üye: Yrd. Doç. Dr. Emine YILMAZ

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

Prof. Dr. Fatih KONUKCU

Enstitü Müdürü

ÖZET

Doktora Tezi

ARAZİ TOPLULAŞTIRMASINDA YAYIM YAKLAŞIMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA : ÇANAKKALE İLİ ÖRNEĞİ

İlker KARAÖNDER

Namık Kemal Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Aydın GÜREL

Ülkemizde tarım işletmelerine ait toprakların çeşitli nedenlerle dağınık ve parçalı yapıda olduğu ve bu durumun tarım işletmelerinde rantabiliteyi düşürdüğü bilinmektedir. Arazi parçalanması sorununu gidermenin yegane yolu ise arazi toplulaştırmasıdır. Ancak toplulaştırma faaliyeti; ekonomik, mali, hukuki ve psikolojik zorlukları bünyesinde barındırmaktadır. Bu sebeple, çiftçilerin toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaları oldukça önemlidir. Çalışmada, Çanakkale ilinde toplulaştırma yapılan 19 yerleşim yerinden 346 çiftçi ile anket yapılmıştır. Bu kapsamda çiftçilerin demografik özellikleri, toplulaştırma projesi öncesinde toplulaştırma kavramından haberdar olma durumları, proje aşamasında ve proje sonrasındaki davranış ve düşünceleri saptanmıştır. Ayrıca çiftçilerin arazi toplulaştırmasına aktif katılım sağlamaya yönelik tutumlarını etkileyen faktörler araştırılmıştır. Son olarak ise Türkiye’de arazi toplulaştırmasına yönelik mevzuat tartışılmıştır. Çalışmada, arazi toplulaştırılmasına aktif katılımın sağlanabilmesi için; toplulaştırmanın kitle iletişim araçları vasıtasıyla tanıtılmasının, karşılıklı etkileşime dayalı katılımcı eğitimlerin yaygınlaşmasının, üretici örgütlenmesinin sağlanmasının ve yayım faaliyetini de kapsamına alan müstakil bir yasanın çıkarılmasının önemli ve gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arazi Toplulaştırması, Yayım Yaklaşımları, Katılımcılık, Çanakkale

2018, 132 Sayfa

ABSTRACT

PhD. Thesis

AN INVESTIGATION ON THE AGRICULTURAL EXTENSION APPROACHES IN LAND CONSOLIDATION : ÇANAKKALE PROVINCE SAMPLE

İlker KARAÖNDER

Namık Kemal University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Agricultural Economics

Supervisor: Prof. Dr. Aydın GÜREL

It is known that, the lands belonging to agricultural enterprises in our country are scattered and fragmented due to various reasons and this situation decreases the profitability of agricultural enterprises. The only way to solve the problem of land fragmentation is land consolidation. However, the consolidation activity has economic, financial, legal and psychological difficulties. For this reason, active participation of the farmers in the consolidation is very important. In this study, a survey was conducted with 346 farmers from 19 settlements in Çanakkale. In this context, the demographic characteristic of the farmers, the awareness of the concept of consolidation before the consolidation project, the attitudes and the behaviors after the project stage and after the project have been determined. In addition, the factors that influence the attitudes of farmers toward active participation in land consolidation have been investigated. The study concluded that, in order to ensure active participation in land consolidation; it is important and necessary to, introduce the land consolidation through mass media, disseminate participatory training based on interaction, ensure producer organization and introduce an independent law that includes extension activities.

Key words: Land consolidation, extension approaches, participation, Çanakkale

2018, 132 Pages

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
ÇİZELGE DİZİNİ.....	vii
ŞEKİL DİZİNİ.....	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
TEŞEKKÜR.....	xii
1. GİRİŞ VE GENEL BİLGİLER.....	1
1.1 Giriş.....	1
1.1.1 Konunun önemi.....	2
1.1.2 Araştırmanın önemi.....	2
1.1.3 Araştırmanın amacı.....	4
1.1.4 Araştırmanın kapsamı.....	4
1.2 Araştırma Bölgesi Hakkında Genel Bilgiler.....	5
1.2.1 Çanakkale ilinin genel özellikleri.....	5
1.2.2 Çanakkale ilinin iklim özellikleri.....	5
1.2.3 Çanakkale ilinin tarımsal özellikleri.....	6
1.2.3.1 İşlenebilir arazinin dağılımı.....	6
1.2.3.2 Tarımsal işletme büyüklükleri.....	6
1.2.3.3 İşlenebilir arazinin sulama durumu.....	7
1.2.4 Araştırmanın yürütüldüğü köy ve beldeler hakkında bilgiler.....	8
1.2.4.1 Yerleşim alanının dağılımı ve sulama durumu.....	8
1.2.4.2 Tarla ürünleri ekilişi.....	10
1.2.4.3 Bahçe ürünleri alanı.....	11
1.2.4.4 Hayvan varlığı.....	13
1.2.4.5 Tarım,alet ve makine varlığı.....	14
1.3 Arazi Toplulaştırması ile İlgili Genel Bilgiler.....	16
1.3.1 Arazi toplulaştırmasının tanımı.....	16
1.3.2 Arazi parçalanmasının sakıncaları.....	17
1.3.3 Toplulaştırmanın faydaları.....	18
1.3.4 Türkiye’de arazi parçalılık durumu.....	19
1.3.5 Arazi toplulaştırma metotları.....	20
1.3.6 Türkiye’de toplulaştırmaya yönelik yasal düzenlemelerin gelişimi.....	22
1.3.6.1 Temel düzenlemeler ve 1926-1984 yılları arası dönem.....	22
1.3.6.2 3083 Sayılı Kanun.....	23
1.3.6.3 5403 Sayılı Kanun.....	24
1.3.6.4 Toplulaştırmaya yönelik düzenlemelerin genel değerlendirmesi.....	26
1.3.7 Arazi toplulaştırmasının aşamaları.....	27
1.3.7.1 Toplulaştırmanın uygulanacağı alanın tespiti.....	27
1.3.7.2 Toplulaştırma isteğinin tespiti.....	28
1.3.7.3 Tapu siciline şerh verilmesi.....	29
1.3.7.4 Derecelendirme.....	29
1.3.7.5 Yeni parselasyon planları ve mülkiyet listelerinin askıya çıkarılması.....	30
1.3.7.6 Tescil.....	30
1.4 Yayım Yaklaşımları ve Yayım Metotları.....	30
1.4.1 Yayım yaklaşımları.....	30

1.4.2	Yayım metotları.....	33
1.4.2.1	Bireysel yayım metotları.....	33
1.4.2.2	Grup yayım metotları.....	33
1.4.2.3	Kitle yayım metotları.....	34
2.	LİTERATÜR TARAMASI.....	35
3.	MATERYAL VE YÖNTEM.....	42
3.1	Materyal.....	42
3.2	Yöntem.....	42
3.2.1	Örneklemede uygulanan yöntem.....	42
3.2.1.1	Örnek seçimi.....	42
3.2.2	Araştırmanın değişkenleri.....	44
3.2.3	Araştırmanın varsayımları.....	44
3.2.4	Verilerin toplanmasında uygulanan yöntem.....	45
3.2.5	Analiz ve değerlendirme yöntemleri.....	45
4	ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA.....	
4.1	Demografik Özellikler.....	47
4.1.1	Yaş.....	47
4.1.2	Eğitim seviyesi.....	48
4.1.3	İşletmelerin faaliyet alanlarına göre dağılımı.....	49
4.1.4	İşletmelerin faaliyet sürelerine göre dağılımı.....	49
4.1.5	İşletmelerin aile bireyi sayısı.....	50
4.1.6	Arazi genişliği.....	51
4.1.7	İletişim özellikleri.....	51
4.1.7.1	Tarımla ilgili kuruluşlarla iletişim.....	52
4.1.7.2	İnternet ve cep telefonu kullanabilme durumu.....	53
4.1.7.3	Radyoda-TV’de tarımla ilgili programları dinleme-izleme sıklığı.....	55
4.2	Çiftçilerin Proje Öncesinde Toplulaştırma Kavramından Haberdar Olma Durumları.....	57
4.2.1	Toplulaştırma kavramından haberdar olma düzeyi.....	57
4.2.2	Toplulaştırma ile ilgili bilginin içeriği.....	58
4.2.3	Çiftçilerin toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri ile bazı bireysel ve iletişim özellikleri arasındaki ilişki.....	59
4.2.3.1	Yaş ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi.....	59
4.2.3.2	Eğitim ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi.....	61
4.2.3.3	Tarım İl/İlçe müdürlükleri personeli ile iletişim sıklığı ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi.....	62
4.2.3.4	İnternet kullanma durumu ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi.....	63
4.2.3.5	Tarım programları dinleme-izleme sıklığı ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi.....	64
4.2.3.6	Tarımsal örgütlerin yönetiminde bulunma ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi.....	65
4.2.3.7	Arazi parsel sayısı ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi.....	66
4.3	Çiftçilerin Proje Başlangıcı ve Aşamalarındaki Tutum, Davranış ve Düşünceleri.....	67
4.3.1	Çiftçilerin proje başlangıcında toplulaştırmaya yönelik tutumları.....	67
4.3.1.1	Toplulaştırmayı olumlu bulma nedenleri.....	69
4.3.1.2	Toplulaştırmayı olumsuz bulma nedenleri.....	71
4.3.2	Çiftçilerin toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme aşamasındaki düşünce ve davranışları.....	72
4.3.2.1	Bilgilendirme toplantılarındaki davranış ve görüşler.....	73

4.3.2.2	Bilgilendirme yapan personele yönelik memnuniyet durumu.....	74
4.3.3	Çiftçilerin toplulaştırma aşamalarındaki davranış ve düşünceleri.....	75
4.3.3.1	Yeni parselasyon planları ve mülkiyet listelerine itiraz etme durumu.....	76
4.3.3.2	Çiftçilerin yeni arazilere yönelik düşünceleri.....	77
4.3.3.3	Çiftçilerin projenin kendilerine yüklediği maliyete yönelik düşünceleri.....	78
4.4	Çiftçilerin Toplulaştırmaya Aktif Katılıma Yönelik Tutumları.....	80
4.4.1	Bireysel özellikler.....	80
4.4.1.1	Yaş ve toplulaştırmaya katılım.....	80
4.4.1.2	Eğitim düzeyi ve toplulaştırmaya katılım.....	82
4.4.2	İşletmelere ait özellikler.....	84
4.4.2.1	İşletmelerin arazi genişliği ve toplulaştırmaya katılım.....	84
4.4.2.2	İşletmelerin parsel sayısı ve toplulaştırmaya katılım.....	86
4.4.3	Çiftçilerin bazı İletişim özellikleri.....	87
4.4.3.1	İnternet kullanımı ve toplulaştırmaya katılım.....	87
4.4.3.2	Tarım programları dinleme-izleme sıklığı ve toplulaştırmaya katılım.....	88
4.4.3.3	Kooperatiflerle iletişim sıklığı ve toplulaştırmaya katılım.....	90
4.4.3.4	Üretici birlikleri ile iletişim sıklığı ve toplulaştırmaya katılım.....	91
4.4.3.5	Üretici örgütlerin yönetiminde görev alma durumu ve toplulaştırmaya katılım.....	92
4.4.4	Toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme aşamasındaki davranışlar.....	94
4.4.4.1	Konuyu aile ve diğer çiftçilerle tartışma durumu ve toplulaştırmaya katılım.....	94
4.4.4.2	Bilgilendirme toplantılarına aktif katılım durumu ve toplulaştırmaya katılım.....	95
4.4.4.3	Bilgilendirme aşamasında yeterli düzeyde bilgi sahibi olma ve toplulaştırmaya katılım.....	96
4.4.5	Çiftçilerin toplulaştırma aşaması ve yeni arazileri ile ilgili bazı düşünceleri.....	97
4.4.5.1	Çiftçilerin toplulaştırmanın süresi ile ilgili düşünceleri ve toplulaştırmaya katılım.....	97
4.4.5.2	Yeni arazinin uzak mevkiden verilme durumu ve toplulaştırmaya katılım.....	99
4.4.5.3	Yeni arazinin verimsiz mevkiden verilme durumu ve toplulaştırmaya katılım.....	99
4.4.6	Bilgilendirme yapan yayım personeline yönelik memnuniyet durumu.....	100
4.4.6.1	Yayım personelinin teknik bilgisi ve toplulaştırmaya katılım.....	101
4.4.6.2	Daha önceki toplulaştırmalardan örnekleme ve toplulaştırmaya katılım.....	102
4.4.6.3	Yayımcının akıldaki her soruya yanıt verebilmesi ve toplulaştırmaya katılım.....	103
4.4.6.4	Personelin Güvenilirliği ve toplulaştırmaya katılım.....	105
4.5	Çiftçilerin Toplulaştırma Sonrasındaki Düşünceleri.....	105
4.5.1	Parsel sayısında ve parseller arası mesafedeki değişim.....	106
4.5.2	Kar oranı ve üretim miktarında değişim.....	107
4.5.3	Üretim girdilerinde değişim.....	109
4.5.3.1	Akaryakıt miktarında değişim.....	109
4.5.3.2	Gübre kullanımında değişim.....	110
4.5.3.3	Kredi kullanımında değişim.....	111
4.5.4	Çiftçilerin toplulaştırmaya yönelik düşünceleri.....	112
4.6	Toplulaştırma Mevzuatının Tartışması.....	114
4.6.1	Temel bir toplulaştırma yasasının gerekliliği.....	114
4.6.2	Toplulaştırma yöntemleri ve katılım.....	115
4.6.3	Tarımsal yayım ve toplulaştırma mevzuatı.....	117

5.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	118
6.	KAYNAKLAR.....	126
	ÖZGEÇMİŞ.....	132



ÇİZELGE DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 1.1	Çanakkale İlinde İşlenebilir Arazi Dağılımı..... 6
Çizelge 1.2	Çanakkale İlinde Tarım İşletmelerinin Büyüklüklerine Göre Dağılımı..... 7
Çizelge 1.3	Çanakkale İlinde sulanan alanın ürünlere göre dağılımı..... 7
Çizelge 1.4	Araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerinde köy alanı dağılımı... 9
Çizelge 1.5	Merkez İlçe, Biga ve Ezine İlçeleri sulanabilir arazi miktarı..... 10
Çizelge 1.6	Araştırmanın yürütüldüğü Kumkale ovasında bulunan yerleşim yerlerinde tarla ürünleri ekilişi..... 10
Çizelge 1.7	Araştırmanın yürütüldüğü Biga İlçesine bağlı köylerde tarla ürünleri ekilişi..... 11
Çizelge 1.8	Araştırmanın yürütüldüğü Kumkale ovasında bulunan yerleşim yerlerinde bahçe ürünleri dikilişi..... 12
Çizelge 1.9	Araştırmanın yürütüldüğü Biga İlçesine bağlı köylerde bahçe ürünleri dikilişi..... 13
Çizelge 1.10	Araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerinde hayvan varlığı..... 14
Çizelge 1.11	Araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerinde tarım alet ve makinaları varlığı..... 15
Çizelge 1.12	Tarım İşletmelerinin Parçalılık Durumuna Göre Dağılımı..... 20
Çizelge 1.13	Türkiye’de Tarımsal İşletme Başına Düşen Ortalama Parsel Sayısı ve Büyüklüğü..... 20
Çizelge 1.14	Türkiye’de Arazi Toplulaştırmasına dayanak teşkil eden yasal düzenlemeler ve yürürlükte kaldığı tarihler..... 26
Çizelge 3.1	Anket Uygulaması Yapılacak İşletme Sayıları..... 43
Çizelge 4.1	Çiftçilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı..... 47
Çizelge 4.2	Çiftçilerin Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı..... 48
Çizelge 4.3	İşletmelerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı..... 49
Çizelge 4.4	İşletmelerin faaliyet sürelerine göre dağılımı..... 50
Çizelge 4.5	Çiftçi Aileleri Fert Sayısı..... 50
Çizelge 4.6	İşletmelerin Sahip Olduğu Arazi Genişliği..... 51
Çizelge 4.7	Çiftçilerin Tarımla İlgili Kuruluşlarla İletişim Sıklığı..... 52
Çizelge 4.8	Çiftçilerin İnternet ve Cep Telefonu Kullanım Durumlarına Göre Dağılımı..... 54
Çizelge 4.9	Çiftçilerin Cep Telefonunun Mesaj Özelliğini Kullanabilme Durumu..... 54
Çizelge 4.10	Çiftçilerin Tarım Programlarını Dinleme-İzleme Sıklıkları..... 56
Çizelge 4.11	Çiftçilerin Proje Öncesinde Toplulaştırma Kavramından Haberdar Olma Düzeyleri..... 57
Çizelge 4.12	Çiftçilerin Proje Öncesinde Toplulaştırma ile İlgili Bilgilerinin İçeriği..... 59
Çizelge 4.13	Çiftçilerin Yaşları ile Toplulaştırmadan Haberdar Olma Arasındaki İlişki..... 60
Çizelge 4.14	Çiftçilerin Eğitim Durumu ile Toplulaştırmadan Haberdar Olma Arasındaki İlişki..... 61
Çizelge 4.15	Çiftçilerin Tarım İl/İlçe Müdürlüğü ile İletişim Kurma Sıklıkları İle Toplulaştırmadan Haberdar Olma Durumları Arasındaki İlişki..... 62

Çizelge 4.16	Çiftçilerin İnternet Kullanma durumları İle Toplulaştırmadan Haberdar Olma Durumları Arasındaki İlişki.....	63
Çizelge 4.17	Çiftçilerin Tarım Programları Dinleme-İzleme Sıklıkları İle Toplulaştırmadan Haberdar Olma Durumları Arasındaki İlişki.....	64
Çizelge 4.18	Çiftçilerin Tarımsal Örgütlerin Yönetiminde Bulunma Durumu İle Toplulaştırmadan Haberdar Olma Durumları Arasındaki İlişki.....	65
Çizelge 4.19	Parsel Sayısı İle Toplulaştırmadan Haberdar Olma Durumu Arasındaki İlişki.....	67
Çizelge 4.20	Çiftçilerin Toplulaştırmaya Yönelik Bilgilendirme Aşamasındaki Davranışları.....	73
Çizelge 4.21	Çiftçilerin Toplulaştırmaya Yönelik Bilgilendirme Yapan Yayım Personelinden Memnun Olma Durumu.....	75
Çizelge 4.22	Çiftçilerin Yeni Arazilerine Yönelik Kanaatleri.....	77
Çizelge 4.23	Çiftçilerin Toplulaştırmanın Kendilerine Yüklendiği Maliyete Yönelik Düşünceleri.....	79
Çizelge 4.24	Çiftçilerin Yaşları ile Toplulaştırmaya Aktif Katılıma Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki.....	81
Çizelge 4.25	Çiftçilerin Eğitim Düzeyleri ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki.....	83
Çizelge 4.26	Arazi Genişliği ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	85
Çizelge 4.27	İşletmelerin Parsel Sayısı ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	86
Çizelge 4.28	İnternet Kullanım Durumu ve Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	88
Çizelge 4.29	Tarım Programları Dinleme-İzleme Sıklığı İle Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	89
Çizelge 4.30	Kooperatiflerle İletişim Sıklığı ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	91
Çizelge 4.31	Üretici Birlikleri ile İletişim Sıklığı ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	92
Çizelge 4.32	Tarımsal Örgütlerin Yönetiminde Görev Alma ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	93
Çizelge 4.33	Toplulaştırmayı Yakın Çevreyle Tartışma ve Toplulaştırmaya Aktif Katılım Arasındaki İlişki.....	94
Çizelge 4.34	Toplantılara Aktif Şekilde Katılım Durumu ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	96
Çizelge 4.35	Toplulaştırma Hakkında Yeterli Düzeyde Bilgi Sahibi Olma Durumu ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	96
Çizelge 4.36	Toplulaştırmanın Süresine İlişkin Düşünceler ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	97
Çizelge 4.37	Toplulaştırmanın Süresinden kaynaklanan zararın karşılanma durumu ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	98
Çizelge 4.38	Yeni Arazinin Uzak Mevkiden Verilme Durumu ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	98
Çizelge 4.39	Yeni Arazinin Uzak Mevkiden Verilme Durumu ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	100
Çizelge 4.40	Yayım Personelinin Teknik Bilgisine Yönelik Memnuniyet Durumu ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	102

Çizelge 4.41	Daha Önceki Toplulaştırmalardan Örnekleme ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	103
Çizelge 4.42	Yayımcının Akıldaki Her Soruya Yanıt Verebilmesi ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	104
Çizelge 4.43	Yayımcının Güvenilirliği ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	105
Çizelge 4.44	Toplulaştırma Sonrası Parsel Sayısında Değişim.....	106
Çizelge 4.45	Toplulaştırma Sonrasında İşletmelerin Kar Oranında Yaşanan Değişim.....	107
Çizelge 4.46	Toplulaştırma Sonrasında İşletmelerin Üretim Miktarındaki Değişim.	108
Çizelge 4.47	Toplulaştırma Sonrasında İşletmelerin Kullandığı Akaryakıt Miktarında Değişim.....	110
Çizelge 4.48	Toplulaştırma Sonrasında İşletmelerin Gübre Kullanımında Değişim.	111
Çizelge 4.49	Toplulaştırma Sonrasında çiftçilerin Kredi Kullanımında Değişim....	111
Çizelge 4.50	Çiftçilerin Toplulaştırma Sonrasındaki Düşünce ve Görüşleri.....	113



ŞEKİL DİZİNİ

Şekil 1.1	Çanakkale İlinde Arazi Dağılımı.....	5
Şekil 4.1	Çiftçilerin Proje Başlangıcında Toplulaştırmaya Yönelik Tutumları.....	68
Şekil 4.2	Çiftçilerin Toplulaştırmayı Olumlu Bulma Nedenleri.....	69
Şekil 4.3	Çiftçilerin Toplulaştırmayı Olumsuz Bulma Nedenleri.....	71
Şekil 4.4	Çiftçilerin Yeni Parselasyon Planları Mülkiyet Listelerine İtiraz Durumu..	76



KISALTMALAR DİZİNİ

RG : Resmi Gazete

TMK : Türk Medeni Kanunu

TRK : Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu

TRKUygYön : Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu
Uygulama Yönetmeliği

TTK : Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu

TTKTüz : Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Toplulaştırmasına
İlişkin Tüzük

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu çalışmanın konu seçiminden başlayarak her aşamasında bana yardımcı olan, görüş ve öneri ile çalışmaya ışık tutan danışman hocam Sayın Prof. Dr. Aydın GÜREL'e teşekkürü bir borç bilirim.

Doktora eğitimi boyunca bana yardımcı olan Namık Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü'nün değerli öğretim üyelerine ve öğretim elemanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen Çanakkale İl GTHB Müdürlüğü ve Çanakkale İl Özel İdaresi personeline ve anket sorularımı sabırla cevaplayan kıymetli çiftçilere teşekkürlerimi sunarım.

Aralık, 2017

İlker KARAÖNDER

1. GİRİŞ VE GENEL BİLGİLER

1.1.Giriş

Tarım sektörü, sanayi ve hizmetler sektörleri ile beraber bir ekonomideki üç ana sektörden birisidir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesi açısından, özellikle gelişmiş ülkelerde tarım sektörünün payının diğer sektörler lehine azalması beklenmektedir. Ancak bu durum, tarımın genel ekonomi içerisindeki görece önemini muhafaza etmediği anlamına gelmemektedir. Bahsi geçen ana sektörlerin iç içe geçtiği dolayısıyla birbirine bağımlı olduğu gerçeğinden hareketle de aynı sonuca ulaşmak mümkündür. Bu anlamda tarım sektörünün diğer sektörlerle hammadde, işgücü ve sermaye sağlayarak katkı yapması, ana sektörlerin birbirine bağımlılığının bir sonucu olarak tarımın önemini ortaya koymaktadır. Tüm bunlarla beraber tarım sektörü, beslenme ihtiyacını karşılaması gibi insanlık için hayati olan bir fonksiyonu da yerine getirmektedir. Bu fonksiyon, tarımı diğer sektörlerle nazaran stratejik bir konuma yerleştirmektedir.

Bilindiği üzere tarım, özellikle bitkisel üretim açısından – topraksız tarım gibi ihmal edilecek ölçüde teknikler bir kenara bırakılırsa- hala neredeyse bütünüyle toprak üzerinde yapılmaktadır. Toprak, bitkisel üretim bağlamında doğrudan, hayvansal üretim açısından ise dolaylı olarak en önemli üretim faktörü olma özelliğini devam ettirmektedir. Toprağın tarım işletmesinin sermaye ögesinin en önemli unsuru olma özelliğini de halen muhafaza ettiğini söylemek de yanlış olmayacaktır.

Toprak ise arzı sabit olan, kıt bir üretim faktörüdür. Dolayısıyla arz üzerindeki mevcut toprağın az örneği bulunan bir kısım istisnalar dışında arttırılma olanağı yoktur. Bilakis özellikle tarım topraklarının; nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme, çevre kirliliği gibi nedenlerle günde güne azaldığı görülmektedir.

Hukuksal açıdan da toprak, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 704 ve 998'inci maddelerinde de belirtildiği üzere, taşınmaz mülkiyetinin en önemli kısmını teşkil etmektedir. Özellikle tarım toprakları açısından taşınmaz mal olma özelliği, üretimin toprağın bulunduğu yerde yapılması mecburiyetini beraberinde getirmektedir. Bu durum ve tarımın stratejik bir sektör olma niteliği, toprak mülkiyetine ulusal düzeyde ayrı bir önem verilmesini ve bu alanın özel yasalarla düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Geçekten de bir çok ülkede tarım toprakları ile alakalı kamu hukuku karakterli özel düzenlemelerin bulunduğu görülmektedir. Toprak reformları, tarım işletmelerine yönelik özel miras hukuku kuralları, tarım topraklarının devrine ve ifrazına getirilen kısıtlamalar vb. hep bu kapsamda değerlendirilebilir. Bir tarımsal yapı bozukluğu olarak kabul edilen arazi parçalanması sorununa bir çözüm olarak uygulanan

arazi toplulaştırması faaliyeti de, toprak mülkiyetine yönelik özel düzenlemeler arasında sayılabilir.

1.1.1 Konunun önemi

Türkiye’de tarım işletmelerinin genel olarak küçük olduğu, işletmelere ait arazilerin de çok parçalı ve dağınık bir görünüm arz ettiği bilinmektedir. Tarımsal üretim açısından ciddi bir sorun teşkil eden bu parçalı ve dağınık arazi yapısının bir çok nedeni olmakla beraber, bunlar arasında hukuksal etkenlerin başı çektiği ifade edilebilir. Bu hukuksal etkenler arasında da en önemlisi tarım arazilerinin miras yoluyla parçalanmasıdır. Örneğin Türkiye’de tarım arazileri yürürlükte bulunan miras hukuku kuralları uyarınca aynen taksim edilerek nesilden nesile parçalanmıştır. Esasen Türk Medeni Kanununun 659 ve devamı maddeleri hükmüne göre, bir tarım işletmesinin işletmeye ehil mirasçılardan birine tahsis edilebilmesi imkanı bulunmaktadır. Ancak, ilgili hükümlerin emredici nitelikte olmaması uygulama alanı bulamamasına neden olmuştur. Bununla beraber, tarım arazileri açısından bölünemez asgari parsel büyüklüğünün belirlenmeyerek iradi olarak istenildiği kadar ifrazın mümkün olması bir diğer hukuksal kaynaklı arazi parçalanması nedenidir. Bu şekilde rasyonel üretim yapmayı olanaksız kılacak ölçülerde tarım arazileri ortaya çıkmıştır.

Tarımsal yapı bozukluğunun önemli göstergelerinden biri olan arazi parçalılığı, bir çok sakıncayı beraberinde getirmektedir. Üretimin düşmesi, masrafların artması, sınır ihtilafları, kamu yatırımlarının etkinliğinin azalması bu sakıncalardan ilk akla gelenlerdir. Arazi toplulaştırması ise arazi parçalılığı sorununun giderilmesi amacıyla başvurulmuş bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de isteğe bağlı ve zorunlu olarak gerçekleştirilebilen arazi toplulaştırması faaliyetine yönelik ilk yasal düzenleme 1926 tarihli Türk Medeni Kanununun 678’inci maddesi ile yapılmıştır. 4721 Sayılı yeni Medeni Kanunun 755’inci maddesine karşılık gelen hükme göre; yöredeki arazinin yarısından fazlasına sahip olmak koşuluyla maliklerin üçte ikisinin kararı ile toplulaştırma gerçekleştirilebilmektedir. İsteğe bağlı toplulaştırma ile ilgili ülkemizde 1926 tarihli TMK’nın 678’inci maddesindeki temel düzenleme yanında bir çok yasa, tüzük ve yönetmeliğin yürürlüğe girdiği görülmektedir. Ancak, çiftçilerin kendiliklerinden arazilerinde toplulaştırma yapılmasını talep ettikleri, başka bir ifade ile toplulaştırma faaliyetini aktif olarak başlattıkları bir örneğe pek rastlanmamaktadır. Bu durum, arazi toplulaştırması faaliyetinin çiftçilerce benimsenmesinin ve çiftçilerin bu konuda ikna edilmelerinin gerekliliğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Zorunlu toplulaştırma yöntemi ile toplulaştırılan alanlarda son dönemlerde bir artış gözlenirse de, uygulamanın teknik güçlükleri ve arazi maliklerinin katılımının yetersiz olması gibi nedenlerle toplulaştırılan alan olması gereken düzeyin oldukça altında kalmıştır.

Arazi toplulaştırma faaliyeti; sadece tarım işletmelerine ait dağınık halde bulunan parsellerin bir araya getirilmesi şeklinde dar anlamda tanımlanabileceği gibi, tarımsal yapının düzeltilmesine yönelik uygulamaları da içine alacak şekilde geniş anlamda da tanımlanabilmektedir. Geniş anlamıyla toplulaştırma; tarla için yol şebekesinin yapılması, yüzey tahliye sisteminin inşası, yeni sulama ve drenaj kanallarının açılması, köylerin yeniden düzenlenmesi, evre planlaması gibi tarımsal yapının iyileştirilmesine yönelik faaliyetleri de kapsamına dahil etmektedir.

Toplulaştırma faaliyeti genellikle geniş anlamıyla tanımlanmakta ve bu konudaki yasal düzenlemelere de bu anlamıyla yansımaktadır. Bu kapsamda bir faaliyetin de, farklı disiplinlerden gelen uzman bir ekibin çalışmasını gerektirdiği ve oldukça masraflı olacağı ortadadır. Ayrıca toplulaştırma tamamlanana kadar çiftçiler arazilerinden mahrum kalacaklarından, toplulaştırma uygulamasının mümkün olan en kısa sürede tamamlanıp yeni arazilerin sahiplerine dağıtımının yapılması da gereklidir. Bu meyanda, arazi toplulaştırmasının çiftçilerce benimsenmesinin ve toplulaştırmanın her aşamasında katılımın sağlanması bahsi geçen güçlükleri asgari düzeye indireceği ortadadır. Bununla beraber, toplulaştırma faaliyetinde iftiyi merkeze yaklaşımların uygulanma olanaklarının da araştırılması gereklidir. Daha açık bir anlatımla, arazi parçalanmasından müzdarip olan çiftçilerin örgütlenmek suretiyle toplulaştırmayı kendilerinin talep etmesinin sağlanması, tarımsal yapı bozukluğunu gidermeye yönelik yatırımların çiftçilerce yüksek düzeyde benimsenmesinin yolunu açabilecektir.

Tüm bu nedenlerle; yukarıdan aşağıya yaklaşımın etkili olduğu mevcut durumdan, iftiyi merkeze alan katılımcı yaklaşımlara doğru bir geçişin sağlanması kırsal kalkınma açısından önemli görülmektedir. Ancak her iki yaklaşımda da uygun yayım metotları kullanılarak çiftçilerin toplulaştırma konusunda bilgilendirilmeleri hayati önem taşımaktadır.

Yukarıda anlatılanlar ışığında; arazi parçalanmasının ciddi bir tarımsal yapı bozukluğu olduğu gerçeğinden hareketle, ülke genelinde geniş anlamıyla arazi toplulaştırması faaliyetini gerçekleştirmeden tarımsal yapıdaki bu bozukluğun giderilemeyeceğini ve tarım politikaları ile kamu kesimi tarafından tarımsal altyapı yatırımlarının sağlıklı sonuçlar vermeyeceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Toplulaştırma uygulaması ise, arazi sahiplerinin atalarından kalan toprağın mülkiyetinden vazgeçerek başka bir yerden mülkiyet edinimini veya zorunlu toplulaştırma yöntemi açısından bu alana devlet tarafından müdahale edilmesini gerekli kılmaktadır. Kamusal faydası çok yüksek olan ancak mülkiyet hakkını ilgilendirmesi nedeniyle de bir o kadar hassas olan böyle bir uygulamada, toplumun ikna edilmesi, bunun

için de tarımsal yayımın olanaklarından yararlanılması gerekli görülmektedir. Tüm bu hususlar konunun önemini ortaya koyar niteliktedir.

1.1.2 Araştırmanın önemi

Türkiye’de tarımsal arazi maliklerince, devlet tarafından bir yörede toplulaştırma kararı alıp proje sahası belirlemeden önce kendi istekleri ile toplulaştırma talebinde bulunulması pek yaygın değildir. Bu durum çiftçilerin toplulaştırmayı ya hiç bilmediklerinin ya da uygulamanın faydaları konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıklarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ayrıca, toplulaştırmaya yönelik bilinç düzeyinin düşük olması çiftçilerin zorunlu yöntemle gerçekleştirilen toplulaştırma faaliyetine de katılımının düşük olması sonucunu doğuracaktır. Buradan hareketle, çiftçilerin toplulaştırmayı kendiliklerinden talep etmeleri veya mevcut projelere katılımını sağlayacak yayım çalışmalarının yapılması gerekli ve faydalı görülmektedir. Ancak bu konuda uygulamacılara yol gösterecek sayı itibariyle yeterli araştırma bulunmaması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

1.1.3 Araştırmanın amacı

Tüm bu anlatılanlar bağlamında çalışmanın temel amacı; arazi sahiplerinin toplulaştırma faaliyetinin kendi yörelerinde yapılmasını gönüllü olarak talep etmelerini, daha açık bir ifade ile toplulaştırma faaliyetinin pasif katılımcısı olmaktan öte proje başlatıcısı olarak tam katılımcı olmalarının olanaklarını tespit etmektir. Bu kapsamda anket ve yüz yüze görüşme yoluyla, araştırma sahasındaki arazi sahiplerinin demografik özelliklerinin, iletişim özelliklerinin, proje başlangıcında toplulaştırmaya yönelik tutumlarının, toplulaştırma sonrasındaki değişimlere yönelik düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca toplulaştırma kavramı bir yenilik olarak kabul edildiğinde, proje öncesinde deneklerin toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri ve haberdar olma düzeylerini etkileyen faktörlerin tespiti çalışmanın amaçları arasındadır. Bununla beraber çalışmanın temel amacı doğrultusunda; çiftçilerin çeşitli özellik, davranış ve düşünceleri ile toplulaştırmaya aktif ve tam katılım sağlamaya yönelik tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.1.4 Araştırmanın kapsamı

Araştırma beş ana bölümden meydana gelmektedir. Giriş ve Genel Bilgiler başlıklı birinci bölümde çalışmaya giriş yapılmış, arazi toplulaştırmasına, araştırma sahasına ve tarımsal yayım yaklaşım ve metotlarına yönelik genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde çalışmada istifade edilen kaynaklar özetlenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde çalışmada kullanılan materyel ve metot gösterilmiştir. Dördüncü bölüm ise araştırma bulguları ve

tartışmaya ayrılmış, beşinci bölümde ise araştırmanın vardığı sonuçlar özetlenerek çeşitli öneriler sunulmuştur.

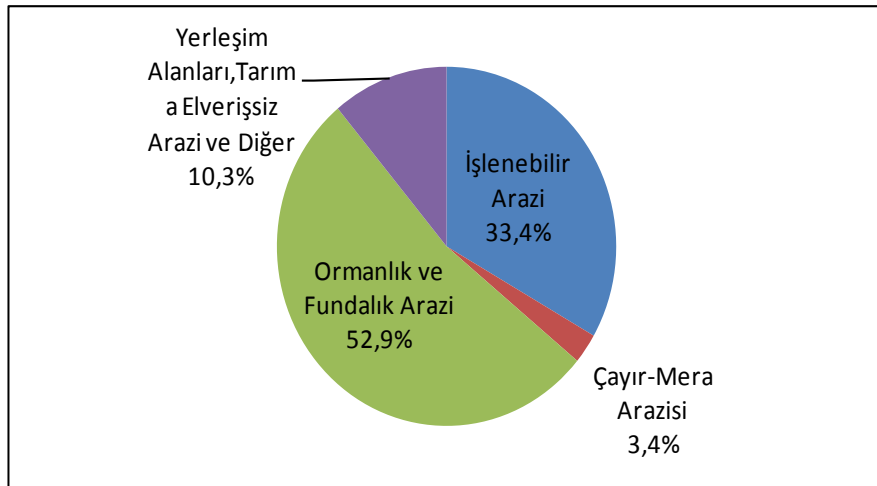
1.2 Araştırma Bölgesi Hakkında Genel Bilgiler

1.2.1 Çanakkale ilinin genel özellikleri

Çanakkale İli, Anadolu yarımadasının kuzeybatısında, 39 derece 27'-40 derece 45' kuzey enlemleri ile, 25 derece 40'-27 derece 30' doğu boylamları arasında yer alır. 9.933 kilometre kare alan kaplayan topraklarının büyük bölümü Marmara Bölgesi'nin Güney Marmara bölümünde, Edremit Körfezi kıyısındaki küçük bir bölümü de Ege Bölgesi'nin sınırları içinde yer almaktadır. Çanakkale İli, kendi adıyla anılan boğaz ile ikiye ayrılmakta ve Trakya'da Gelibolu yarımadası, Anadolu'da Biga yarımadası toprakları üzerinde yer almaktadır (Anonim 2017).

Çanakkale'nin merkez ilçe dışında 11 ilçesi: Ayvacık, Bayramiç, Biga, Bozcaada, Çan, Eceabat, Ezine, Gelibolu, Gökçeada, Lapseki ve Yenice'dir. Merkez ilçeden sonra en büyük ilçesi Biga, en küçük ilçesi ise hiç köyü bulunmayan Bozcaada'dır (Anonim 2017).

Çanakkale İlinin yüzölçümü 993.318 hektar olup, aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere bu arazinin; % 52,9'u ormanlık ve fundalık arazi, % 33,4'ü işlenebilir tarım arazisi, % 3,4'ü mer'a ve % 10,3'ü de diğer arazilerden oluşmaktadır (Anonim 2016).



Şekil 1.1 Çanakkale İlinde Arazi Dağılımı (Anonim 2016)

1.2.2 Çanakkale ilinin iklim özellikleri

Çanakkale ilinin iklimi, bulunduğu yer itibariyle geçiş iklimi özellikleri gösterir. Genel karakteriyle Akdeniz iklimi özelliklerini yansıtır. Ancak ilin daha kuzeyde bulunması nedeniyle kışları ortalama sıcaklık düşüktür. Minimum sıcaklık -11,2 °C ile Şubat ayı, maksimum sıcaklık 39,0 °C ile Temmuz ayındadır. Yıllık sıcaklık ortalaması 15,1 °C,

ortalama nem oranı ise % 78,5'dir. Yılın büyük bir kısmının rüzgarlı geçmesi, ili çevre illerden ayıran bir özelliktir. Yıllık egemen rüzgar kuzey rüzgarlarıdır (Anonim 2016).

İlde yıllık uzun yıllar toplam yağış miktarı ortalaması 628,4 mm'dir. Yaz aylarında yağış miktarı oldukça düşüktür. Yağışların en fazla görüldüğü aylar Kasım, Aralık, Ocak ve Şubat aylarıdır. Karla örtülü gün sayısı en fazla 8 gün kadardır (Anonim 2016).

1.2.3 Çanakkale ilinin tarımsal özellikleri

1.2.3.1 İşlenebilir arazinin dağılımı

Çanakkale İlinde işlenebilir tarım arazilerinin ürün ve kullanım alanına göre dağılımı Çizelge 1.1'de gösterilmiştir. Buna göre ilde işlenebilir arazinin % 77,3'ü tarla arazisi (nadas dahil), % 6,1 sebze arazisi (örtü altı dahil), % 5,5 meyve arazisi, % 1,4 bağ arazisi ve % 9,7 zeytinliklerden oluşmaktadır (Anonim 2016).

Çizelge 1.1 Çanakkale İlinde İşlenebilir Arazi Dağılımı (Anonim 2016)

İşlenebilir Arazi Dağılımı	Alanı (ha)	Payı (%)
Tarla arazisi (nadas dahil)	256.254	77,3
Sebze Arazisi (örtü altı dahil)	20.268	6,1
Meyve arazisi	18.155	5,5
Bağ arazisi	4.743	1,4
Zeytinlik	32.214	9,7
TOPLAM	331.633	100

1.2.3.2 Tarımsal işletme büyüklükleri

Çanakkale ilinde 50.145 adet tarımsal işletme bulunmaktadır. İşletme başına düşen arazi miktarı 66,13 dekadır. Türkiye genelinde işletme başına düşen arazi miktarı ise, 60,9 dekadır (Anonim 2016). Bu veri, Çanakkale ilinde işletme başına düşen arazi miktarının Türkiye ortalamasının biraz üzerinde olduğunu göstermektedir.

Çizelge 1.2'te Çanakkale ili genelinde mevcut tarımsal işletmelerin büyüklerine göre dağılımı ve büyüklüğe göre arazi dağılımı verilmiştir. Buna göre, il genelindeki işletmelerin % 66,8'inin küçük aile işletmesi, % 31,3 'ünün orta aile işletmesi, % 1,9'unun ise büyük aile işletmesi olduğu görülmektedir. Küçük aile işletmelerinde işletme başına düşen arazi miktarı 32,3 da, orta aile işletmelerinde 112,9 da, büyük aile işletmelerinde ise 409,6 dekadır (Anonim 2016).

Çizelge 1.2 Çanakkale İlinde Tarım İşletmelerinin Büyüklüklerine Göre Dağılımı (Anonim 2016)

İşletmenin Durumu	İşletmenin Büyüklüğü (da)	Tüm İşletmeye Oranı(%)	Toplam Araziye Oranı(%)	Bir İşletmeye Düşen Arazi (da)
Küçük Aile İşletmesi	0-50	66,8	33,6	32,3
Orta Aile İşletmesi	50-200	31,3	54,4	112,9
Büyük Aile İşletmesi	200'den büyük	1,9	12,0	409,6
Toplam		100,0	100,0	66,13

1.2.3.3 İşlenebilir arazinin sulama durumu

Çanakkale ilindeki 331.633 hektar tarım arazisinin 113.258 hektarı (% 34) sulamaya elverişlidir. İlde sulama amaçlı olarak kamu kurumları tarafından yaptırılan 8 baraj, 47 gölet, 25 bent –kaynak, 9 derin-keson kuyu bulunmaktadır. Bu yapılardan toplam 76.420 hektar alan sulanmakta ve 34.016 üretici faydalanmaktadır. 2016 yılı verilerine göre sulanan arazinin 61.604 hektarı devlet imkanları ile (%79), 16.347 hektarı da (%21) halkın kendi imkanları ile sulanmıştır. (Anonim 2016). İlde 2016 yılı itibariyle sulanan alanın ürünlere göre dağılımı Çizelge 1.3'da gösterilmiştir. Buna göre ilde sulanan alanın; 41.500 hektarında tarla ürünleri (Çeltik, dane mısır, silajlık mısır, kuru fasulye, yonca vb.), 19.544 hektarında sebze (domates, biber, kavun, taze fasulye, lahana vb.), 16.907 hektarında meyve (elma, şeftali, kiraz, nektarin, armut vb.) yetiştiriciliği yapılmaktadır (Anonim 2016).

Çizelge 1.3 Çanakkale İlinde sulanan alanın ürünlere göre dağılımı (Anonim 2016)

Ürünler	Sulanan Alan (ha)	%	Sulanan Başlıca Ürünler
Tarla Ürünleri	41.500	53,2	Çeltik, Dane Mısır, Silajlık Mısır, K.Fasulye, Yonca
Sebze	19.544	25,1	Domates, Biber, Kavun, Taze Fasulye, lahana
Meyve	16.907	21,7	Elma, Şeftali, Kiraz, Nektarin, Armut
Toplam	77.951	100	

1.2.4 Araştırmanın yürütüldüğü köy ve beldeler hakkında bilgiler

Araştırma, Çanakkale ili dahilindeki 17'si köy ve 2'si belde olmak üzere 19 yerleşim yerinde gerçekleştirilmiştir. Bunlardan Kumkale Beldesi ile Akçapınar, Çıplak, Kalafat, Tefikiye köyleri Merkez ilçe sınırları içindedir. Karacaali, Hacı Hüseyin Yaylası, Geyikkırı, Karahamzalar, Kocagür, Tokatkırı, Yeniçiftlik, Örtülüce, Çınarköprü ve Adliye köyleri Biga ilçesine bağlıdır. Mahmudiye beldesi, Pınarbaşı, Yeniköy ve Taştepe köyleri ise Ezine ilçesi sınırları içinde kalmaktadır.

Aşağıda araştırmanın yürütüldüğü köylere ait; tarımsal işletme sayıları, toplam tarım alanları, sulama durumu, tarla bitkileri ekilişi, bahçe bitkileri ekilişi, hayvan varlığı, tarım alet ve makine varlığı gibi bilgiler verilmiştir.

1.2.4.1 Yerleşim alanının dağılımı ve sulama durumu

Araştırmanın yürütüldüğü köy ve beldelerdeki toplam tarımsal işletme sayısı, köyün toplam alanı ve toplam tarım alanı içinde sulanabilir ve sulanamayan arazinin dağılımı Çanakkale İl GTHM 2013 yılı envanter çalışmalarına dayanılarak Çizelge 1.4'de verilmiştir.

Çizelge 1.4 Araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerinde köy alanı dağılımı (Anonim 2013)

Yerleşim Yeri	Toplam Alan (da)	Tarım Alanı(da)	Kuru Tarım Alanı (da)	Sulu Tarım Alanı (da)	Diğer
Akçapınar	19.548	10.900	2.208	8.692	8.648
Çıplak	12.296	9.640	2.540	7.100	2.656
Kalafat	6.502	6.090	1.363	4.727	412
Tevfikiye	9.006	7.040	4.321	2.719	1.966
Kumkale	34.100	30.120	10.100	20.020	3.980
Pınarbaşı	15.545	14.600	8.000	6.600	945
Taştepe	3.900	1.200	200	1.000	2.700
Yeniköy	15.550	5.400	3.100	2.300	10.150
Mahmudiye	42.848	28.550	17.950	10.600	14.298
Karacaali	6.500	4.571	2.071	2.500	1.929
H.H Yaylası	7.500	4.693	1.693	3.000	2.807
Geyikkırı	10.000	5.000	3.500	1.500	5.000
Karahamzalar	23.150	10.000	6.500	3.500	13.150
Kocagür	16.050	9.000	3.850	5.150	7.050
Tokatlı	10.500	6.113	2.413	3.700	4.387
Yeniçiftlik	40.000	25.000	7.000	18.000	15.000
Örtülüce	31.000	13.000	12.100	900	18.000
Çınarköprü	4.550	3.346	346	3.000	1.204
Adliye	4.000	2.383	600	1.783	1.617

Çizelge 1.4'de görüleceği üzere, araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerinde sulanabilir arazi miktarının toplam tarım alanına oranı genel olarak yüksek düzeydedir. Çizelge 1.5'de araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerinin bağlı bulunduğu Çanakkale Merkez ilçesi, Biga ve Ezine ilçelerindeki kuru ve sulu tarım alanlarının miktarı verilmiştir.

Çizelge 1.5 Merkez İlçe, Biga ve Ezine İlçeleri sulanabilir arazi miktarı (Anonim 2013)

İlçe	Toplam Tarım Alanı (da)	Kuru Tarım Alanı(da)	Sulu Tarım Alanı (da)
Merkez İlçe	243.010	148.399	94.611
Biga	601.410	403.057	198.353
Ezine	292.090	237.850	54.240

Çizelge 1.4 ve Çizelge 1.5 birlikte değerlendirildiğinde, araştırma kapsamındaki yerleşim yerlerinde sulanabilir arazinin toplam tarım arazisine oranlarının genel olarak bağlı buldukları ilçelerin ortalamasının üzerinde olduğu anlaşılmaktadır.

1.2.4.2 Tarla ürünleri ekilişi

Araştırmanın yürütüldüğü köy ve beldelerde tarla ürünlerinin ekilişi Çanakkale il GTHM envanter çalışmalarına dayanılarak iki ayrı çizelge halinde verilmiştir. Çizelge 1.6'da araştırmaya dahil olan ve Kumkale ovası olarak tabir edilen Çanakkale Merkez ilçesi ve Ezine İlçesine bağlı köy ve beldeler, Çizelge 1.10'de ise Biga ilçesine bağlı köylerde tarla ürünleri ekilişleri verilmiştir.

Çizelge 1.6 Araştırmanın yürütüldüğü Kumkale ovasında bulunan yerleşim yerlerinde tarla ürünleri ekilişi (da) (Anonim 2013)

ÜRÜNLER	Akçapınar	Çıplak	Kalafat	Tevfikiyre	Kumkale	Mahmudiy e	Pınarbaşı	Taştepe	Yeniköy
Buğday	881	1.523	1.917	738	7.991	5.300	747	150	1780
Arpa	598	331	661	143	1.352	1.000	300	50	300
Yulaf	83	24	4	22	18	25	20	100	0
S.Mısır	87	56	18	65	278	450	450	5	40
D.Mısır	1423	3412	947	1.160	4.562	2.316	3.720	450	250
Çeltik	0	980	90	1.140	1.627	1.790	905	0	140
Yonca	134	131	114	93	154	100	180	60	20
Fiğ	18	26	135	160	517	38	180	0	110
Ayçiçeği	213	1.535	998	1.338	5.930	2.235	375	50	400
Diğer	210	3	17	23	43	305	140	70	130
Nadas	0	0	195	0	105	115	40	0	450

Çizelge 1.6’de görüleceği üzere, araştırmanın yürütüldüğü Kumkale ovasında bulunan yerleşim yerlerinde tarla ürünleri ekilişi itibariyle buğday ve mısır ilk sırada gelmekte, bunları ayçiçeği ve çeltik takip etmektedir.

Çizelge 1.7 Araştırmanın yürütüldüğü Biga İlçesine bağlı köylerde tarla ürünleri ekilişi (da)(Anonim 2013)

ÜRÜNLER	Karacaali	H.HYaylası	Geyikçın	Karahamzalar	Kocagür	Tokatçın	Yeniçiftlik	Örtülüce	Çmarköprü	Adliye
Buğday	455	162	1.800	2.400	838	670	2.100	3.900	10	337
Arpa	305	238	217	1.051	616	231	485	977	10	20
Yulaf	350	763	288	1639	1.021	93	1.735	4.369	94	50
S.Mısır	647	62	269	400	906	474	4.134	968	344	442
D.Mısır	125	57	36	0	95	250	472	0	107	151
Çeltik	1.470	1.340	1.016	2.788	3.209	2.300	11.128	304	1.945	680
Yonca	128	199	34	245	189	96	67	70	59	19
Fiğ	64	116	77	22	156	5	423	172	63	65
Ayçiçeği	201	37	438	522	159	12	383	390	21	15
Diğer	282	87	112	72	90	211	145	104	38	32
Nadas	133	36	340	219	200	134	1.019	1.047	368	5

Çizelge 1.7’ye göre araştırmanın yürütüldüğü Biga ilçesine bağlı köylerde ise çeltik birinci sırada gelmekte ve buğday, yulaf ve mısır çeltiği takip etmektedir.

Yıllara göre değişiklik olmakla birlikte araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerinde ekiliş itibariyle egemen tarla ürünlerinin çeltik, buğday, mısır, ayçiçeği, yulaf ve arpa olduğu söylenebilir. Bu ürünlerin dışındaki tarla bitkileri ürün deseninde kayda değer şekilde yer almamaktadır.

1.2.4.3 Bahçe ürünleri alanı

Araştırmanın yürütüldüğü köy ve beldelerde bahçe ürünleri ekilişi Çanakkale İl GTHM envanter çalışmalarına dayanılarak iki ayrı çizelge halinde verilmiştir. Çizelge 1.8’de araştırmaya dahil olan ve Kumkale ovası olarak tabir edilen Çanakkale Merkez ilçesi ve Ezine İlçesine bağlı köy ve beldeler, Çizelge 1.8’de ise Biga ilçesine bağlı köylerde tarla ürünleri ekilişleri verilmiştir.

Çizelge 1.8 Araştırmanın yürütüldüğü Kumkale ovasında bulunan yerleşim yerlerinde bahçe ürünleri dikilişi (da) (Anonim 2013).

ÜRÜNLER	Akçapınar	Çıplak	Kalafat	Tevfikiye	Kumkale	Mahmudiye	Pınarbaşı	Taştepe	Yeniköy
SEBZELER									
Domates	414	613	673	1.292	6.351	2.600	1.000	200	500
Biber	132	288	38	258	376	780	555	40	335
Kavun	214	205	39	191	66	55	35	0	0
Diğer	64	29	16	38	59	125	35	5	75
MEYVELER									
Şeftali	3.891	19	0	99	32	0	0	0	0
Kayısı	592	12	0	0	6	25	0	5	0
Zeytin	1.363	353	91	143	409	3.400	1.475	340	890
Diğer	58	19	25	33	93	133	35	20	52

Çizelge 1.8'den anlaşılacağı üzere araştırmanın yürütüldüğü Kumkale ovasında bulunan yerleşim yerlerinde bahçe ürünleri ekilişi itibariyle domates ve biber ilk sırada gelmektedir. Ayrıca bu bölgede zeytin tarımının da yoğun bir şekilde yapıldığı anlaşılmaktadır. Bunlar dışında diğer sebze ve meyvelerin kayda değer bir dikiliş alanına sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 1.9 Araştırmanın yürütüldüğü Biga İlçesine bağlı köylerde bahçe ürünleri dikilişi(da)(Anonim 2013)

ÜRÜNLER	Karacaali	H.H.Yaylası	Geyikkın	K.Hamzalar	Kocagür	Tokatın	Yeniçiftlik	Örtülüce	Çınarköprü	Adliye
SEBZELER										
Domates	50	1.050	65	350	1.028	562	1.486	100	65	410
Biber	77	309	31	73	121	881	637	11	15	26
Kavun	20	8	8	10	12	32	21	25	30	10
Diğer	68	77	27	44	66	57	87	34	122	20
MEYVELER										
Şeftali	16	6	61	23	0	0	54	3	6	12
Kayısı	0	0	0	0	0	0	0	3	10	2
Zeytin	65	13	37	4	6	5	38	31	0	5
Diğer	39	9	102	19	33	32	143	14	12	44

Çizelge 1.9'den görüleceği üzere araştırmanın yürütüldüğü Biga ilçesine bağlı köylerde bahçe ürünleri ekilişi bakımından domates birinci sırada gelmekte, diğer bahçe bitkilerinin ise kayda değer bir dikiliş alanına sahip olmadığı görülmüştür.

Araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerinde yıldan yıla değişim göstermekle birlikte dikiş itibarıyla domatesin hakim bahçe bitkisi olduğu görülmektedir.

1.2.4.4 Hayvan varlığı

Çizelge 1.10'te araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerindeki hayvan varlığına ilişkin veriler sunulmuştur.

Çizelge:1.10 Araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerinde hayvan varlığı (adet)
(Anonim 2013)

Hayvan Cinsi	Büyükbaş	Küçükbaş	Kanatlı	Arı Kovanı
Akçapınar	25	1.815	856	32
Çıplak	141	2.290	757	51
Kalafat	103	806	374	0
Tevfikiye	359	802	662	30
Kumkale	442	1.407	1.347	175
Pınarbaşı	266	2.550	250	30
Taştepe	51	1.250	215	20
Yeniköy	177	450	245	65
Mahmudiye	110	2.560	835	50
Karacaali	659	460	923	52
H.H Yaylası	715	180	435	110
Geyikkırı	349	220	826	0
Karahamzalar	936	720	985	118
Kocagür	1.391	1.020	2.587	40
Tokatlı	505	680	93.119	60
Yeniçiftlik	3.081	1.900	1.838	86
Örtülüce	3.255	2.660	2.682	60
Çınarköprü	179	380	74.225	50
Adliye	970	1.030	498	0

Çizelge 1.10'e göre, araştırma bölgesinde işletme başına düşen büyükbaş ve küçükbaş adedinin çok yüksek olmadığı anlaşılmaktadır. Araştırma bölgesinde salt hayvancılıkla ilgilenen tarım işletmelerinin yok denecek kadar az olduğu, genel itibariyle tarım işletmelerinin karma işletmeler ve bitkisel üretim işletmelerinden oluştuğu görülmektedir.

1.2.4.5 Tarım, alet ve makine varlığı

Çizelge 1.11'de araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerinde mevcut olan tarım alet ve makine varlığına ilişkin veriler sunulmuştur.

Çizelge: 1.11 Araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerinde tarım alet ve makinaları varlığı (adet)(Anonim 2013)

Tarım Alet ve Makinaları	Traktör	Römork	Pulluk	Güb.Dağ.Mak.	Mibzer	Pulvarizatör	Su Motoru	Ot Biç.Mak	Biçerdöver
Akçapınar	103	111	144	58	51	53	55	8	2
Çıplak	84	101	116	47	63	47	82	2	2
Kalafat	67	92	84	46	66	19	109	5	2
Tevfikiye	112	133	173	52	83	42	165	7	3
Kumkale	494	564	909	145	261	172	331	18	4
Pınarbaşı	97	97	118	55	48	113	65	3	2
Taştepe	29	28	30	15	13	28	25	2	0
Yeniköy	56	54	61	30	25	57	39	1	1
Mahmudiye	145	142	167	80	70	155	150	2	2
Karacaali	45	46	63	27	16	37	41	1	0
H.H Yaylası	44	44	63	18	21	34	64	1	4
Geyikkırı	20	21	37	8	15	16	16	1	0
Karahamzalar	70	71	77	42	21	62	59	1	2
Kocagür	175	112	163	71	33	102	102	1	26
Tokatlı	75	63	75	72	14	71	55	1	1
Yeniçiftlik	407	309	345	192	151	287	326	5	1
Örtülüce	203	201	258	114	52	162	212	2	0
Çınarköprü	10	10	13	5	2	2	10	1	0
Adliye	22	16	18	8	4	12	16	0	0

Çizelge 1.14'den görüleceği üzere araştırma bölgesinde tarım alet ve makine varlığı yeterli olmakla beraber çok yüksek düzeyde de değildir. Köy ve beldelerin tarım işletmesi sayıları göz önüne alındığında, bazı yerleşim birimlerinde her haneye en az bir traktör düşmediği anlaşılmaktadır. Diğer tarımsal alet makine varlığının da yeterli düzeyde olduğu ifade edilebilir.

1.3 Arazi Toplulaştırması ile İlgili Genel Bilgiler

1.3.1 Arazi toplulaştırmasının tanımı

Arazi toplulaştırması dar ve geniş olmak üzere iki şekilde tanımlanabilmektedir. Dar anlamda arazi toplulaştırması Düren (1972:108) tarafından, “belirli çiftçi ailelerinin dağılmış topraklarının düzgün bir şekilde bir araya getirilmesi” olarak tanımlanmıştır. Daha geniş bir tanımlama ise Eren ve Başpınar (2007:170) tarafından, “çiftçilerin mülkiyetinde bulunan, parçalanmış, çeşitli bölgelere dağılmış tarla ve parsellerin bir araya getirilerek düzenli bir şekilde toplulaştırılmasıdır” şeklinde yapılmıştır. Bu tanımlamalardan anlaşılacağı üzere dar anlamda arazi toplulaştırması, bir kişinin mülkiyetinde olan ve fakat dağınık halde bulunan birden çok parselin tevhit edilmesinden ibaret olan bir uygulamadır.

Bir çok ülkenin, ucuz olması sebebiyle başlangıçta dar anlamda arazi toplulaştırmasına başvurduğu, ancak bu yolla tarımsal üretimde önemli bir artış sağlanamadığı ifade edilmektedir (Eren ve Başpınar 2007). Bu sebeple toplulaştırmanın günümüzde daha ziyade geniş anlamıyla uygulandığı görülmektedir. Bununla beraber Demirel (1999:15)’a göre; kırsal alanda kısa sürede üretim ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve doğa ve çevre korumaya ilişkin önlemlerin ele alınmasının gerektiği durumlarda dar anlamda toplulaştırma yöntemi uygulanmaktadır.

Geniş anlamda arazi toplulaştırması ise; toprakların düzgün parseller halinde birleştirilmesinin yanında üretim ve verimin arttırılmasına yönelik ekonomik, teknik ve sosyal faaliyetleri de kapsayan bir uygulama olarak ifade edilmektedir (Aksöz 1964).

Demirel (1999:15), geniş anlamda arazi toplulaştırması içinde;

- ulaşım ve sulama önlemleri,
- toprak koruma önlemleri
- genel ve yerel amaçlı ortak yapılar ile,
- köy yenileme ve çevre ve doğa koruma önlemlerini

destekleyen planlar ve uygulamaların yer aldığını belirtmektedir. Görüldüğü üzere geniş anlamıyla arazi toplulaştırması, dağınık parsellerin tevhit edilmesini de kapsamına almakla birlikte, bunun çok ötesinde bir anlam taşımaktadır. Bu anlamıyla toplulaştırmada başlıca amacın milli gelirin yükselmesine yardım etmek olduğu, bu temel amaç yanında çiftçilerin hayat şartlarını geliştirmek, üretimi arttırmak amaçlarının da bulunduğu ifade edilmektedir (Düren 1972).

Türkiye’de arazi toplulaştırmasını kapsamına alan 3083 Sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu” ile 5043 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunlarında da arazi toplulaştırmasının geniş anlamıyla ele alındığı

görülmektedir. Her iki kanunda da toplulaştırma tarla içi geliştirme hizmetleri faaliyeti ile beraber anılmıştır. 3080 Sayılı Kanunun 6/5'inci maddesi uyarınca da tarla geliştirme hizmetlerinin; tarla yolları ve sanat yapıları, açık ve kapalı drenaj, sulama tesisleri, kimyasal maddeler kullanılarak arazi ıslahı, toprak muhafazası ve dere yatağı ıslahı gibi faaliyetleri kapsadığı hüküm altına alınmıştır.

1.3.2 Arazi parçalanmasının sakıncaları

Arazi toplulaştırması faaliyeti, arazi parçalanmasından kaynaklanan sakıncaları bertaraf etme amacını güden bir uygulamadır. Arazi parçalılığı ise, “ bir işletmenin arazilerinin çok sayıda parsellere bölünmüş olması ve bölünen parsellerin her birinin farklı yerlerde bulunması “ şeklinde tanımlanabilmektedir (Anonim 2014:9). Buna ek olarak, arazi parçalanmasının hakim olduğu yerlerde tarım işletmesinin toprak genişliği de giderek küçülme göstermektedir (Anonim 2010). Buradan hareketle arazi parçalanması sonucunda, tarımsal mülklerin işletmecilik yönünden rasyonel olmayan çok küçük parçalara bölünmesi durumu ile bir işletmenin topraklarının çok dağınık tarlalar halinde serpiştirilmiş halde bulunması durumu olmak üzere iki ayrı sorunun ortaya çıktığı belirtilmektedir (Aksoy 1984).

Bir tarımsal yapı bozukluğu olarak kabul edilen arazi parçalanması bir çok sakıncayı bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar; tarımsal işletmelerde rantabilitenin düşmesi, tarımsal yeniliklerin uygulanmasının güçleşmesi, tarımsal yapıyı iyileştirmeye yönelik projelerin gerçekleştirilememesi ya da uygulamasının güçleşmesi, sınır ihtilafları, başkasının toprağından geçme mecburiyetinin yarattığı sosyal ve hukuki sorunlar şeklinde sıralanabilir.

Aksoy (1984)'e göre arazi parçalanmasının tarımsal işletmelerde rantabilitenin düşmesine neden olması, üretimin azalması ve maliyet masraflarının artması olmak üzere iki sebepten ileri gelmektedir. Parçalanma ile tarlaların geçit yerleri, sınır yerleri, dönüşler daha az işlenmekte, tarlalar küçüldükçe işlenemeyen alanlar daha da artmakta, dolayısıyla üretim azalmaktadır. Parseller küçüldükçe işlenemeyen alanlar daha da artmakta, dolayısıyla ortalama verim düşmektedir (Eraktan 1989). Ayrıca birbirinden uzak parsellere gidiş gelirler ve küçük ve şekilsiz parsellerde dönüş sayısının fazla olması mekanizasyon masraflarını arttırmaktadır (Anonim 2010).

Arazi parçalanması tarımsal işletmelerde rantabilitenin düşmesine neden olmasının yanında, tarımsal yeniliklerin bir çoğunun uygulanmasını da engellediği belirtilmektedir. Bu sakınca; yeni bir ürünün parçalanma nedeniyle yetiştirilmesinin güç hatta imkansız, genel yola çıkış olmaması nedeniyle ürünün pazara sevk edilmesinin mümkün olmaması gibi durumlar için geçerli olabilmektedir (Aksoy 1964).

Tüm bunlarla beraber arazi parçalılığı sorunu, tarımsal altyapının düzeltilmesine yönelik tarla içi geliştirme hizmetlerine yönelik yatırımların da önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır. Bu tür yatırım projelerinin uygulandığı sahalarda; düzensiz, dağınık ve küçük parsel yapısı, projelerinin maliyetini arttırmakta ve yatırımın etkinliğini büyük oranda azaltmaktadır. Örneğin toplulaştırma uygulanmayan sulama sistemlerinde parseller için yeterinden fazla kanal ve yol planlansa da, tarla için sistemlerinin parsellerin önemli bir bölümüne hizmet götürmesine olanak bulunmadığı ifade edilmektedir (Çevik ve Tekinel 1994).

Yukarıda anlatılanlara ek olarak, arazi parçalanmasının kaynaklık ettiği diğer bir sakınca, arazi sahipleri arasında çeşitli sosyal ve hukuki sorunlara sebep olmasıdır. Öncelikle ifade etmek gerekir ki, bir yörede tarımsal işletmelere ait parsellerin sayısı arttıkça doğal olarak parseller arası sınırların da sayısı artmaktadır. Bu durumda sınır ihtilaflarının meydana gelme olasılığını arttırmaktadır. Kırsal kesimde mülkiyet hakkının son derece önemli bir olgu olduğu hususu göz önünde tutulduğunda sınır ihtilaflarından kaynaklanan sosyal ve hukuki sorunların azımsanmayacak boyutta olacağı sonucuna ulaşmak mümkündür. Bundan başka, parsellerin dağınık halde ve küçük ölçekli olduğu bir yörede birçok tarlanın genel yola çıkışının bulunmaması da olağan bir durumdur. Genel yola çıkışı bulunmayan arazi malikinin de başkasının toprağından geçmesi zaruridir. Arazi malikleri arasında anlaşma sağlanamaması durumunda yola çıkışı olmayan malikin diğer maliklerden geçit hakkı talep etmesi hatta bu taleple mahkemeye başvurması kaçınılmaz olacaktır. Böylece tapu daireleri ile mahkemelerin iş yükü artmakta ve arazi sahiplerine ek maliyetler yüklenmektedir.

1.3.3 Toplulaştırmanın faydaları

Arazi toplulaştırmasının yukarıda açıklanan sakıncaları bertaraf edecek şekilde bir çok faydaya sahip olduğu ifade edilmektedir. Öncelikle toplulaştırma ile tarımsal işletmelerde rantabilitenin artacağı çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur.

Boyacıoğlu (1973)'ün arazi toplulaştırması yapılan Erzincan Güllüce Köyündeki tarımsal işletmelerin ekonomik analizini yaptığı çalışmasında; araştırma yapılan işletmelerde toplulaştırma projesi uygulanmasından sonra ortalama olarak, parça sayısında % 44,2 oranında azalma, parça büyüklüğünde % 79 oranında, işletme başına düşen gayri safi hasılda % 31,7 oranında, tarım arazisi dönümüne düşen saf hasıla miktarında % 394 oranında, nüfus başına düşen tarımsal gelirden % 45,8 oranında, erkek işgücüne düşen iş kazancında % 181 oranında ve öz sermaye rantında % 641 oranında artış olduğunu tespit etmiştir.

Yine Eser ve Uçan (2012), Gaziantep Nurdağı Gedikli Köyünde yapmış olduğu çalışmada, araştırma bölgesinde yıllık tarımsal gelirin % 83,9 oranında arttığını tespit etmiştir.

Toplulaştırmanın tarla içi geliştirme hizmetlerinin performansını arttırdığı da bir çok çalışma ile ortaya koyulmuştur. Arslan ve Tunca (2013)'ün, Samsun İli Bafra Ovasında sol sahil kısmında gerçekleştirdiği çalışmada, arazi toplulaştırmasının sulama sistemlerinin performansına etkisini belirlemek için toplulaştırmaz ve toplulaştırmalı durumlardaki performans kriterlerini karşılaştırmış, çalışma alanındaki sulama ve drenaj şebekesinin toplulaştırmaz yapılmış olsaydı, çok düşük sulama oranlarına sahip olacağı ve projeden beklenen faydanın da sağlanamamış olacağı sonucuna varmıştır.

Yine Eser ve Uçan (2012), Gaziantep Nurdağı Gedikli Köyünde uygulanan arazi toplulaştırmasının etkinliğinin belirlenmesini amaçladığı çalışmada, araştırma alanında arazi toplulaştırması yapıldıktan sonra sulama suyunun şebekeden yeterli miktarda alınması ve adil dağıtımın yapılması konusunda sırasıyla % 96,8 ve % 90,3 oranlarının elde edildiği sonucuna varmıştır. Özet olarak verilen bu çalışmalar tarımsal bünyeyi iyileştirmeye yönelik yatırımlardan beklenen faydanın elde edilebilmesi için proje öncesinde veya proje ile beraber arazi toplulaştırmasının yapılmasının gerekli olduğunu göstermektedir.

Özet olarak, arazi toplulaştırması faaliyeti ile; tarım işletmelerinde üretimin artması, kamu yatırımlarının maliyetlerinin düşerek etkinliğinin artması, işletme masraflarının düşmesi, tarımsal yeniliklerin daha kolay uygulanması, arazi parçalılığından kaynaklanan sosyal ve hukuki sorunların önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Ancak salt toplulaştırma faaliyetinin tüm bu sayılan faydaları sağlaması beklenmemelidir. Arazilerin tekrar parçalanarak aynı sakıncaların meydana gelme ihtimali her zaman mevcuttur. Bu sebeple tarım arazilerinin parçalanmasının önüne geçmeye yarar yasal altyapının oluşturulması gerekli görülmektedir.

1.3.4 Türkiye’de Arazi Parçalılık Durumu

Türkiye’de 2001 yılı tarım sayımı sonuçlarına göre toplam 3.027.127 adet tarım işletmesi bulunmaktadır. Ortalama işletme büyüklüğü ise 6,10 ha olarak hesaplanmıştır (Anonim 2001). Bu tespit Türkiye’de tarım işletmelerinin genel olarak küçük ölçekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Bununla beraber Türkiye’de tarım arazilerinin çok parçalı olduğu da görülmektedir. 1970-2006 yılları arasında Türkiye’de tarım arazilerinin parçalılık durumunu gösteren Çizelge 1.12’den anlaşılacağı üzere, ülkemizde tek parçadan ibaret olan işletmeler yüzde olarak çok

düşük düzeydedir. Türkiye’de genel olarak 2-5 parçalı tarım işletmelerinin yoğunlukta olduğu (% 48,10) anlaşılmaktadır.

Çizelge 1.12 Tarım İşletmelerinin Parçalılık Durumuna Göre Dağılımı (Anonim 2015)

Parça Sayısı	1970	1980	2001	2006
1	14,62	9,40	4,78	10,20
2-5	53,22	48,62	44,20	48,10
6-9	19,76	22,22	27,99	21,40
10 +	12,40	19,70	23,03	20,30

Çizelge 1.13’de ise, Türkiye’de işletme büyüklüğüne göre tarımsal işletme başına düşen ortalama parsel sayısı ve ortalama parsel büyüklüğü verilmektedir. Çizelge 1.13’e göre, Türkiye’de işletme başına ortalama 4,1 adet parsel düşmekte olup, ortalama parsel büyüklüğü 1,5 hektardır.

Çizelge 1.13 Türkiye’de Tarımsal İşletme Başına Düşen Ortalama Parsel Sayısı ve Büyüklüğü (Anonim 2014)

İşletme Büyüklüğü (ha)	Ortalama Parsel Sayısı (adet)	Ortalama Parsel Büyüklüğü (ha)
< 5	3,3	0,6
5.0-9.9	5,1	1,3
10.0-19.9	5,7	2,3
20.0-49.9	6,5	4,2
>50	7,8	12,3
Toplam	4,1	1,5

1.3.5 Arazi Toplulaştırma Metotları

Arazi toplulaştırması metotları isteğe bağlı ve zorunlu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İsteğe bağlı toplulaştırma, belirli büyüklük ve sayıdaki arazi sahiplerinin isteği üzerine yapılır (Eren ve Başpınar 2007).

Türkiye’de arazi toplulaştırması ile ilgili ilk genel düzenleme olan Türk Medeni Kanununun 755’inci maddesi (Eski TMK,678’inci madde). İsteğe bağlı toplulaştırma metodunu benimsemiştir. Maddedeki hükme göre toplulaştırma, bir yöredeki arazinin yarısından fazlasına malik bulunmak şartıyla maliklerin üçte ikisini oluşturanların olumlu

kararı ile yapılabilmektedir. TMK'nın aramış olduğu bu çifte çoğunluk sistemi isteğe bağlı toplulaştırma konusunu edinen tüm yasal düzenlemelerin temelini teşkil etmiştir.

Arazi toplulaştırması faaliyetinde uygulanan ikinci yöntem olan zorunlu toplulaştırma ise; “ Kamu yararı nedeniyle kanunun öngördüğü durumlarda ilgilerin rızası aranmaksızın yapılan toplulaştırma” olarak tarif edilmektedir (Düren 1972:110). Bu yöntemde kamu yararının bireysel yararlarından önce geldiği düşüncesinden hareketle arazi maliklerinin rızası aranmaksızın mülkiyet haklarına devlet tarafından müdahale edilerek toplulaştırma faaliyeti gerçekleştirilmektedir.

Esasen bir ülkede tarım arazilerinin genel itibarla küçük ölçekli ve dağınık parseller halinde bulunması ciddi bir tarımsal yapı bozukluğu olup, o ülkenin gıda arzı güvenliğini tehlikeye düşürmektedir. Bu sebeple arazi parçalılığı sorununu çözmek amacıyla devlet tarafından alınacak tedbirlerde kamu yararının bulunduğunu kabul etmenin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Zorunlu toplulaştırma metodu, en temel yasal dayanağını Anayasadan almaktadır. TC Anayasasının “Mülkiyet Hakkı” başlıklı 35'inci maddesi; mülkiyet ve miras haklarının kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceğini hüküm altına almıştır. Yine Anayasanın Kamu Yararı üst başlığı altında ve Toprak Mülkiyeti başlıklı 44'üncü maddesi Devletin, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek amacıyla gerekli tedbirleri alacağını belirtmektedir.

Zorunlu toplulaştırma yönteminde kamu yararı bulunup bulunmadığı konusu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında da yerini almıştır. Buna göre mahkeme, tarımda verimliliğin artırılması amacıyla mülkiyet hakkına yapılacak müdahaleleri kamu yararı kapsamında değerlendirmektedir. Bu kapsamda AIHM; Hakansson ve Stureson/İsveç, Weisenger/Avusturya, Denev/İsveç, Almeida Garref/Portekiz davalarında arazi toplulaştırması uygulamalarını meşru bir amaca hizmet eden uygulamalar olarak görmüştür (Şimşek 2011).

Her ne kadar kamu yararı kavramı üzerinden zorunlu toplulaştırma faaliyetinin hukuka uygun olduğu ifade edilse de; toplumdaki tam olarak destek bulmayan, benimsenmeyen, toplumca katılım sağlanmayan bir uygulamadan arzu edilen faydanın sağlanamayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple zorunlu toplulaştırma metodunda da öncelikle olarak çiftçilerin onayına başvurulması, toplulaştırmanın sağlayacağı yararlar konusunda çiftçilerin bilgilendirilmesi ve toplulaştırmanın her aşamasında arazi maliklerinin uygulamaya katılımının sağlanmasının temin edilmesi gerekli görülmektedir.

Türkiye’de arazi toplulaştırma faaliyetini kapsamına alan 3083 Sayılı ve 5403 Sayılı kanunlarda hem isteğe bağlı hem de zorunlu toplulaştırma metotlarının yer aldığı görülmektedir.

1.3.6 Türkiye’de toplulaştırmaya yönelik yasal düzenlemelerin gelişimi

1.3.6.1 Temel düzenlemeler ve 1926-1984 yılları arası dönem

Türkiye’de arazi toplulaştırmasına yönelik ilk ve en temel düzenleme, 1926 tarihli ve 743 Sayılı Türk Medeni Kanununun “Toprağın Islahı “ başlığının taşıyan 678’inci maddesi olmuştur. Yeni TMK’nın 755’inci maddesine karşılık gelen madde hükmü arazi toplulaştırması faaliyetini; su yollarını düzeltme, sulama, bataklık yerlerini kurutma gibi diğer toprak iyileştirme işleri beraber saymış ve bu nev’iden işlerin yapılabilmesini yöredeki toplam arazinin yarısından fazlasına malik bulunmak koşuluyla maliklerin üçte ikisinin bu yolda karar vermesi şartına bağlamıştır.

743 Sayılı Türk Medeni Kanununun 678’inci maddesi, arazi toplulaştırma faaliyeti ile ilgili çerçeve bir düzenleme görünümü arz etmektedir. Dolayısıyla bu çerçeve düzenlemenin uygulanmasını göstermek amacıyla başkaca düzenlemelere de ihtiyaç bulunmaktadır. Bu sebeple, TMK’nın 743’üncü maddesi toplulaştırmayla ilgili olarak doğrudan uygulama alanı bulamamıştır. Ancak söz konusu hüküm, daha sonra toplulaştırma ile ilgili çıkarılan yasal düzenlemelerin ana çatısını oluşturmuştur.

Türkiye’de arazi toplulaştırmasıyla ilgili sahadaki ilk çalışmalar, 1960 tarihinde kabul edilen 7457 Sayılı “ Ziraat Vekaleti Toprak Muhafaza ve Zirai Sulama İşleri Umum Müdürlüğü (TOPRAKSU) Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanunun” yürürlüğe girmesinden sonra gerçekleşmiştir. 7457 Sayılı kanunun 2-j maddesi uyarınca, arazi tevhidini yapma görevi TOPRAKSU’ya verilmiştir (RG 1960). TMK’nın 678’inci maddesi ve 7457 Sayılı kanun uyarınca Türkiye’de ilk arazi toplulaştırma çalışmalarına 1961 yılında Konya İli Çumra İlçesi Karkın Köyünde başlanmıştır.

Ancak 7457 Sayılı Kanunun 2-j maddesi arazi toplulaştırmasını, “toprak muhafaza ve zirai sulama tekniğinin zorunlu kıldığı haller” ile sınırlandırmıştır. 26.07.1966 tarihinde, 7457 Sayılı Kanunun 2-j maddesine dayanılarak çıkarılan “ Arazi Tevhidi” Tüzüğü’nün 2-a’inci maddesi arazi toplulaştırmasını; “ proje alanında toprak muhafaza ve zirai sulama tekniğinin zaruri kıldığı hallerde, parsellerin yerlerinin veya şekillerinin değiştirilmesi, birleştirilmesi ve maksada uygun şekilde parsellere ayrılması suretiyle yeniden düzenlenmesi” şeklinde tanımlamıştır (RG 1966). Bu tanımdan 1966 tarihli tüzüğün dar anlamda toplulaştırmayı öngördüğü anlaşılmaktadır. 1966 tarihli bu tüzük kapsamında Türkiye’de TORRAKSU tarafından 30.227 hektar alan toplulaştırılmıştır (Gün 1996).

Daha sonra 19.07.1973 tarihinde arazi toplulaştırması ile ilgili kapsamlı hükümler getiren 1757 Sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu y r rl ge girmiştir. 1757 Sayılı Kanun kısa bir süre yürürlükte kalarak Anayasa Mahkemesince 10.05.1978 tarihinde iptal edilmiştir. Bu gelişme sonrasında arazi toplulaştırma çalışmalarına 1757 Sayılı Kanunun kabul edilmesiyle yürürlükten kaldırılan 1966 tarihli Tüzük ile devam edilmiştir.

1757 Sayılı Kanunun iptali ile tekrar y r rl ge giren 1966 tarihli Arazi Tevhidi T z g  yaklaşık olarak bir yıl yürürlükte kalmış, yerine 25.11.1979 tarihinde Arazi Toplulaştırma T z g  ıkarılmıştır. Bu t z g n kapsamı da, toprak koruma ve tarımsal sulama tekniğinin zorunlu kıldığı durumlarla sınırlandırılmıştır (RG 1979 md.1). Tüzük arazi toplulaştırmasını; “ ...bir kişiye veya ifti ailesine ait arazi parçalarının olanaklar ölçüsünde az sayıda veya tek parça olarak birleştirilmesi, biçimlerinin değiştirilmesi ve amaca uygun olarak yeniden düzenlenmesi” olarak tanımlamıştır (RG 1979 md.2-a).

1.3.6.2 3083 Sayılı Kanun

Türkiye’de arazi toplulaştırması faaliyetini kapsamına alan diğer düzenleme 1984 tarihinde y r rl ge giren, 3083 Sayılı “ Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunudur. Bu kanunun uygulanmasını göstermek üzere 1985 yılında bir yönetmelik de çıkarılmıştır. 3083 Sayılı Kanunun 6’ncı maddesi uyarınca, kanunda belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere uygulama alanlarında ilgili kuruluşça, isteğe bağlı veya maliklerin muvafakati aranmaksızın arazi toplulaştırması yapılabileceği hüküm altına alınmıştır. 3083 Sayılı kanunun arazi toplulaştırmasına yönelik amacı ise; “Ekonomik üretime imkan vermeyecek şekilde parçalanan tarım topraklarının gerektiğinde ve imkanlar ölçüsünde genişletilmesi suretiyle de toplulaştırılmasını, tarım arazisinin ailenin geçimini sağlamaya ve aile işgücünü değerlendirmeye yeterli olmayacak derecede parçalanmasını ve küçülmesini önlemeyi sağlamak” olarak belirlenmiştir (TRK. md 1-c).

3083 Sayılı Kanunun isteğe bağlı ve zorunlu toplulaştırma metotlarının her ikisini de kabul ettiği kanun lafzından anlaşılmaktadır. Ancak, yasanın uygulama yönetmeliğinin 20-21’inci maddesi uyarınca, toplulaştırmanın uygulanacağı yerlerin bölge müdürlüğünün teklifi ve genel müdürlüğün onayı ile belirleneceği, daha sonra toplulaştırma yapılması uygun görülen yerlerin bölge müdürlüğünce ilan edileceği ve proje alanındaki arazinin yarısından çoğuna malik bulunan ve sayıca maliklerin üçte ikisini teşkil eden arazi sahibi çiftçilerin muvafakati ile isteğe bağlı toplulaştırma yapılacağı hüküm altına alınmaktadır. Aynı yönetmeliğin 22’inci maddesi ise; arazi malikleri ile arazi miktarına ait çoğunlukların sağlanamaması halinde zorunlu toplulaştırma yapılabileceğini ifade etmektedir.

Bir tarım reformu kanunu niteliğinde olan 3083 Sayılı Yasa, sulama alanları ile Bakanlar Kurulunca gerekli görülen diğer alanlarda uygulama alanı bulmaktadır. Arazi toplulaştırması faaliyeti de kanunun amacını yerine getirmek üzere alınacak tedbirlerden birisi olarak öngörülmüştür. Dolayısıyla toplulaştırma ile beraber kanunun kapsamında yer alan diğer tedbirlerin uygulanması için önceden devlet tarafından proje sahaları belirlenmekte daha sonra ise çiftçilerin toplulaştırmaya muvafakati olup olmadığı sorulmaktadır. Arazi malikleri ve arazi miktarına yönelik çifte çoğunluğun sağlanması durumunda toplulaştırmanın metodu isteğe bağlı olarak tespit edilmekte, aksi durumda ise proje alanında zorunlu metotla toplulaştırma gerçekleştirilebilmektedir. Bu hükümlere göre, yasanın isteğe bağlı toplulaştırmayı öncellemediği düşünülmektedir. Kaldı ki, yasa kapsamında çiftçilerin toplulaştırmayı kendiliğinden benimseyecekleri ve projelere aktif katılım sağlayabilecekleri özendirici tedbirlere ilişkin herhangi bir hüküm getirmemesi de bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

1.3.6.3 5403 Sayılı Kanun

Türkiye’de arazi toplulaştırması faaliyetini kapsamına alan bir diğer düzenleme, 19.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5403 Sayılı “ Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu”dur. Ayrıca bu kanuna dayanılarak çıkarılan “ Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Toplulaştırmasına İlişkin Tüzük” 29.06.2009 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu tüzüğün yürürlüğe girmesiyle 1979 tarihli Arazi Toplulaştırma Tüzüğü de yürürlükten kaldırılmıştır (TKKTüz md.31).

5403 Sayılı kanunun amacı; “ toprağın korunması, tarım arazilerinin sınıflandırılması, asgari tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüklerinin belirlenmesi ve bölünmelerinin önlenmesi, tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazilerin çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak planlı kullanımını sağlayacak usul ve esasları belirlemek” şeklinde belirtilmiştir (md.1). Buradan kanunun temel olarak arazi parçalanmasını önlemek gayesiyle hareket ederek bu konuda gerekli tedbirleri almayı öngördüğü görülmektedir. Kanunun öngördüğü bu tedbirler arasında arazi toplulaştırması ile beraber, ifraz edilemez ve bölünemez parsel büyüklüklerinin tespit edilmesi, tarım işletmelerinin miras yoluyla bölünmesinin önlenmesine yönelik tedbirler, tarım arazilerinin devrine getirilen kısıtlamalar sayılabilir.

Kanunun 3-ö’üncü maddesi arazi toplulaştırması; “ arazilerin doğal ve yapay etkilerle bozulmasını ve parçalanmasını önlemek, parçalanmış arazilerde ise doğal özellikleri, kullanım bütünlüğü ve mülkiyet hakları gözetilerek birden fazla arazi parçasının birleştirilip ekonomik, ekolojik ve toplumsal yönden daha işlevsel yeni parsellerin oluşturulmasını ve bu parsellerin

arazi özellikleri ve alanı değerlendirilerek kullanım şekillerinin belirlenmesi, köy ve arazi gelişim hizmetlerinin sağlanması” şeklinde tarif edilmiştir.

Toplulaştırma metotları bağlamında ise, 5403 Sayılı Kanunun da isteğe bağlı ve zorunlu toplulaştırma metotlarının her ikisini de benimsediği görülmektedir. Ancak 5403 Sayılı Yasa, TMK 755’inci maddesi ile 3083 Sayılı TRK’ndan farklı olarak, isteğe bağlı toplulaştırmada arazi maliklerine yönelik nisabı üçte iki olarak değil, sayıca arazi maliklerinin yarısı olarak belirlemiştir. Buna göre arazinin yarısından çoğuna malik bulunan ve sayıca maliklerin yarısından fazlasını oluşturanların muvafakati üzerine isteğe bağlı toplulaştırma yapılabilecektir (TKK, md.17). Ayrıca aynı madde uyarınca, uygulamada isteğe bağlı toplulaştırmalara öncelik tanınacağı hüküm altına alınmıştır.

İsteğe bağlı toplulaştırmanın 5403 Sayılı TKK’nda, 3083 Sayılı TRK’nuna nazaran daha ayrıntılı şekilde düzenlendiği görülmektedir. TTK 19/2’inci maddesine göre“ Proje birimince, proje alanı içinde bulunan arazi malikleri ile yerel yönetim temsilcilerinin katıldıkları bir toplantı düzenlenerek proje ile ilgili olarak kamu ve bireysel yararlaraya yönelik isteklerin saptanacağı” belirtilmektedir. Toplantıda proje kapsamına girecek işler belirlenecek ve alınan kararlar yerel imkanlarla duyurulacaktır. Her ne kadar ilgili madde ile arazi maliklerinin toplulaştırma faaliyeti konusunda bilgilendirilecekleri ve çiftçi isteklerinin göz önüne alınacağı belirtilmekte ise de, proje alanlarının önceden belirlenmiş olması gerçeği karşısında durumun 3083 Sayılı TRK’ndan farklı olmadığı görülmektedir. Neticeten 5403 Sayılı TKK’nın öngördüğü nisaplarda çiftçi muvafakatının alınması durumunda toplulaştırmanın metodu isteğe bağlı olarak belirlenecektir. Aksi durumda ise, zorunlu toplulaştırma metodu adı altında proje tamamlanacaktır.

Ancak, 5403 Sayılı TTK’nuna 2007 yılında eklenen bir fıkra ile özel arazi toplulaştırması adı altında; il özel idareleri, belediyeler ve köyler ile tarımsal amaçlı faaliyette bulunan kooperatifler, birlikler gibi tüzel kişilikler veya diğer kamu kuruluşlarına toplulaştırma yapma imkanı tanınmıştır (TKK, md.17/3). Bu sayılanlar toplulaştırma isteklerini, toplulaştırmanın gerekçesini ve isteğe bağlı olup olmadığını belirten raporla birlikte toprak koruma kuruluna veya Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bildirecek, istekleri uygun görülürse Bakanlar Kurulu kararı ile proje alanı kesinleşecektir.

5403 Sayılı Kanun kapsamında özellikle tarımsal kooperatifler ve üretici birlikleri gibi tarımsal amaçlı örgütlere toplulaştırma yetkisi verilmesinin; toplulaştırmanın çiftçilerce benimsenmesi, isteğe bağlı toplulaştırma metodunun yaygınlaşması ve toplulaştırma faaliyetine aktif katılımın sağlanması açılarından oldukça yerinde bir düzenleme olduğu düşünülmektedir. Ancak söz konusu düzenlemenin uygulanabilir olabilmesi için, tarımsal

örgütlenme kültürünün ve kırsal katılımıcılığın üst düzeyde olmasının gerektiği de yadsınamaz bir gerçektir.

1.3.6.4 Toplulaştırmaya yönelik düzenlemelerin genel değerlendirmesi

Yukarıda anlatılanlar ışığında, Türkiye’de toplulaştırmayı konu edinen yasal düzenlemelerin oldukça karmaşık bir yapı arz ettiği ve toplulaştırma faaliyetini müstakil olarak konu edinen temel bir yasanın bulunmadığı görülmektedir. Türkiye’de toplulaştırma faaliyetine dayanak teşkil eden yasal düzenlemeler toplu bir şekilde yürürlükte kaldıkları dönemler ile beraber Çizelge 1.14’te verilmiştir.

Çizelge 1.14 Türkiye’de Arazi Toplulaştırmasına dayanak teşkil eden yasal düzenlemeler ve yürürlükte kaldığı tarihler

Yasal Düzenleme	Yürürlükte Kaldığı Dönem
4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu 755.maddesi (eski MK.md.678)	17/02/1926 -
7457 Sayılı Ziraat Vekaleti Toprak Muhafaza ve Zirai Sulama İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun	27/02/1960-22/05/1985
Arazi Tevhidi Tüzüğü	26/07/1966-19/07/1973 10/05/1977-25/11/1979
Arazi Toplulaştırma Tüzüğü	25/11/1979-24/07/2009
3083 Sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanun	01/12/1984-
Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu Uygulama Yönetmeliği	29/06/1985-
5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu	19/07/2005-
Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Toplulaştırmasına İlişkin Tüzük	24/07/2009-

Çizelge 1.14'den de görüleceği üzere, Türkiye'de arazi toplulaştırması faaliyetinin Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girdiği 1926 tarihinden bu yana yasal dayanağı bulunmakta ise de, kanunların uygulanmasını göstermek amacıyla çıkarılan tüzükler hariç olmak üzere müstakil olarak toplulaştırma faaliyetini konu edinen temel bir düzenleme hiçbir zaman yürürlüğe girmemiştir. Toplulaştırma faaliyeti, kimi dönemlerde bazı devlet kurumlarının kuruluş yasalarında yerini bulmuş, kimi dönemlerde ise başkaca bir temel amacı gerçekleştirmek için öngörülen tedbirlerden sadece birisi olarak düzenlenmiştir.

Ancak arazi parçalılığı; tarım işletmelerinin mirasen bölünmesi, tarımsal arazilerin iradi olarak ifraz edilmesi, çeşitli coğrafi koşullar, tarımsal amaç dışı kullanım vb. gibi etkenlerin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplulaştırma faaliyeti ise, bu sonucu düzeltmek gayesini taşıyan bir uygulamadır. Bu sebeple toplulaştırma faaliyetinin, arazi parçalanmasına neden olan etkenleri ortadan kaldırılmasına yönelik kamu hukuku karakterli tedbirlerden ayrı olarak müstakil bir temel kanunla düzenlenmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir. Bununla beraber toplulaştırma özellikle geniş anlamıyla; zirai bilimlerin birçok dalı, hukuk, ekonomi, harita-kadastro mühendisliği, sosyoloji gibi birbirinden farklı disiplinlerin çalışma ve bakış açılarını birleştirmesi neticesinde tam olarak başarıya ulaşabilecek bir faaliyettir. Bu sebeple de farklı disiplinlerin bakış açılarını bünyesinde barındıran temel bir toplulaştırma yasasının çıkarılması uygun olacaktır.

1.3.7 Arazi Toplulaştırmasının Aşamaları

Arazi toplulaştırması faaliyeti, toplulaştırma yapılacak sahanın tespiti ile başlayıp yeni tapuların arazi sahiplerine verilmesi ile tamamlanmaktadır. Ancak bu ikisi arasında çeşitli aşamalar bulunmaktadır. Toplulaştırma faaliyetine başlanmasıyla arazi sahiplerinin mülkiyet haklarına proje tamamlanana kadar müdahale edileceğinden, bu aşamaların mümkün olduğunca hızlı ve bir o kadar da adaletli bir şekilde geçirilmesi gereklidir. Arazi toplulaştırması iş akışına dahil bulunan aşamalar aşağıda verilmiştir.

1.3.7.1 Toplulaştırmanın uygulanacağı alanın tespiti

3083 Sayılı TRK kapsamında arazi toplulaştırması, Bakanlar Kurulunca tarım reformu uygulama alanı olarak ilan edilen bölgelerle sınırlı olarak uygulanabilmektedir. Bun alanlarda toplulaştırmanın uygulanacağı yerler, Tarım Reformu Bölge Müdürlüğünün teklifi ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğünün onayı ile belirlenmektedir (TRKUygYön,md.20).

5403 sayılı TKK kapsamında yapılacak toplulaştırma faaliyetinde ise, öncelikle Bakanlar Kurulu kararı ile toplulaştırma proje sahası belirlenmekte ve kararın Resmi Gazete'de yayımlanması sonrasında mahallinde alışılmış araçlarla ilan edilmektedir (TKK Tüz. Md. 16/1-2)

Yine 5403 Sayılı TKK'nun 17'inci maddesi uyarınca; il özel idareleri belediyeler ve köyler ile tarımsal amaçlı kooperatifler, birlikler gibi tüzel kişilerin de arazi toplulaştırması yapma olanağı bulunmaktadır. Bu tüzel kişiler, toplulaştırma isteklerini toprak kaoruma kurulu veya Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bildirdikten sonra, yine Bakanlar Kurulu kararı ile proje alanı Resmi Gazete'de ilan edilerek kesinleşecektir.

1.3.7.2 Toplulaştırma İsteğinin Tespiti

Toplulaştırma isteğinin tespiti aşaması, arazi toplulaştırma faaliyetinde iş akışının ikinci aşamasını oluşturmaktadır. Bu aşamada toplulaştırmanın zorunlu metotla mı yoksa isteğe bağlı metotla mı yapılacağı tespit edilmektedir.

3083 Sayılı TRKYön'nin 21'inci maddesi ile, toplulaştırmanın yapılacağı proje alanındaki arazinin yarısından çoğuna malik bulunan ve sayıca maliklerin üçte ikisini teşkil eden arazi sahibi çiftçilerin muvafakati ile isteğe bağlı toplulaştırma yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

Aynı yönetmeliğin “ Zorunlu Toplulaştırma “ başlıklı 22'inci maddesi ile de, arazi malikleri ve arazi miktarına ait çifte ekseriyetin sağlanamaması durumunda Bölge Müdürlüğün teklifi ve Genel Müdürlüğün onayı ile zorunlu toplulaştırma yapılacağı belirtilmektedir. Yönetmeliğin ilgili maddelerinden anlaşılacağı üzere toplulaştırma isteği, toplulaştırma yapılması uygun olan yerler belirlendikten sonra tespit edilmektedir. Bu durumda kanunun aradığı çifte çoğunluk gerçekleşse de gerçekleşmese de her halükarda toplulaştırma faaliyeti gerçekleştirileceğinden 3083 Sayılı TRK'nun temel olarak zorunlu toplulaştırma yöntemini öncelediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

5403 Sayılı TKK'nın toplulaştırma faaliyetine yönelik temel mantığının ise, 3083 Sayılı TRK'nundan farklı olarak isteğe bağlı toplulaştırma metodunu özendirmeye daha yakın olduğu anlaşılmaktadır. 2009 tarihli tüzüğün 19/1'inci maddesi ile “ Uygulamada isteğe bağlı toplulaştırma projelerine öncelik tanınacağı” açık bir şekilde hüküm altına alınmıştır. Tüzüğün 19/2-3'üncü maddeleri uyarınca da, toplulaştırma uygulanacak alanın tespiti akabinde proje birimince, arazi malikleri ile yerel yönetim temsilcilerinin katıldıkları bir toplantının düzenleneceği, proje ile ilgili olarak kamu ve bireysel yararlaraya yönelik isteklerin saptanması ve projeye giren işlerin ayrıntılı olarak açıklanacağı hüküm altına alınmıştır.

Yine 2009 tarihli Tüzüğün 19/3'üncü maddesi ile; muvafakat alınma işleminin Bakanlar Kurulu kararı öncesinde yapılmasına hükmedilmesi, isteğe bağlı toplulaştırmanın öncelendiğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Ayrıca 5403 Sayılı TKK kapsamında özel arazi toplulaştırması şeklinde yapılacak toplulaştırmalarda, toplulaştırma yapmaya yetkili kılınan tüzel kişiler de toprak koruma

kurulu ya da Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına sunacakları raporlarda toplulaştırmanın isteğe bağlı olup olmadığını belirteceklerdir (TKK 17/3, TKKTüz md.17).

Burada özellikle TKK'nu ile hukukumuzda dahil olan özel arazi toplulaştırmasının isteğe bağlı toplulaştırma metodunun yaygınlaşmasına imkan tanıyabilecek bir uygulama olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Ayrıca bu imkan, herhangi bir proje sahası devlet tarafından önceden belirlenmeden çiftçilerin katılımı ile toplulaştırma faaliyetinin gerçekleştirilmesi idealini de bünyesinde barındırmaktadır. Ancak bu ideal durumun hayata geçebilmesi için tarımsal amaçlı örgütlenmenin ve katılımcılığın yüksek düzeyde olması gerektiğinin altını çizmek gerekecektir.

1.3.7.3 Tapu siciline şerh verilmesi

Arazi toplulaştırmasına karar verilen yerlerdeki parsellerin tapu kütüğü sayfalarının beyanlar hanesine ilgili parsellerin toplulaştırma alanına girdiğine dair şerh konulması toplulaştırma faaliyetinin diğer bir aşamasını oluşturmaktadır. Tapu siciline şerh verilmesi aşaması 2009 tarihli Tüzüğün 20'inci maddesinde, TRK Uyg.Yön'nin ise 24'üncü maddesi ile hüküm altına alınmıştır.

2009 tarihli Tüzüğün 20/1'inci maddesi hükmüne göre; toplulaştırma işlemi tamamlanıp tapuya tesciller sonuçlandırılıncaya kadar taşınmazlar üzerindeki her türlü devir, temlik, ipotek ve satış vaadi, ifraz veya taksim, ayni ve şahsi haklar ile şerh işlemleri proje idaresinin talebi ve bakanlık veya valiliklerin iznine tabi tutulmuştur. Aynı tüzüğün 20/3'üncü maddesi uyarınca da, toplulaştırma şerhinden sonra araziye satın alan malik, önceki malikin taahhütlerini aynen kabul etmiş sayılacaktır. Benzer şekilde, TRKUygYön'nin 24/2'inci maddesi ile de “ şerh tarihinden sonra araziye devralan veya üzerinde bir hak iddia eden kimse, eski malikin yükümlülüklerini aynen kabul etmiş sayılır” hükmü getirilmiştir.

Tapu siciline şerh verilmesi aşaması, özellikle arazileri zorunlu olarak toplulaştırma kapsamına alınan arazi maliklerinin kamu yararı düşüncesiyle mülkiyet haklarının kısıtlanmaya başlandığı aşamadır. Bu sebeple bu aşama akabinde toplulaştırma faaliyetinin hızlı bir şekilde tamamlanması gereklidir.

1.3.7.4 Derecelendirme

Derecelendirme, proje alanlarında bulunan arazilerin, aynı değerde yeni arazi verilebilmesi amacıyla, toprağın kalıcı ve değişken özelliklerinin, yerleşim yerlerine veya işletme merkezlerine uzaklarının ve arazinin diğer özelliklerinin tespit edilmesidir (TKKTüz. md.23).

Arazilerin yukarıda belirtilen amaçla ve şekilde derecelendirilmesi için bir derecelendirme komisyonu oluşturulur. 3083 Sayılı Kanuna göre yapılacak olan toplulaştırma

projelerinde derecelendirme komisyonu beş üyeden 5403 Sayılı Kanuna göre yapılacak toplulaştırma projelerinde ise altı üyeden oluşur (TRKUyg.Yön md.25, TKKTüz.md.22).

Arazi derecelendirme komisyonu tarafından hazırlanan derecelendirme haritası, mülkiyet listeleri ve derecelerin birbiriyle denkliliğini gösteren tablo herkesin görebileceği bir yerde on beş gün süreyle asılarak ilan olunur. Arazi malikleri derecelendirmeye olan itirazlarını 3083 Sayılı Kanun kapsamında yirmi gün 5403 Sayılı Kanun kapsamında ise on beş gün içinde yazılı olarak yapmak zorundadırlar. Derecelendirme komisyonu yapılan itirazları on beş gün içinde karara bağlar. Arazi maliklerinin derecelendirme komisyonunun itirazlar üzerine aldığı kararlara karşı da on beş gün içerisinde itiraz etme hakları bulunmaktadır(TRKUyg.Yön md.26, TKKTüz.md.24).

1.3.7.5 Yeni parselasyon planları ve mülkiyet listelerinin askıya çıkarılması

TKKTüz'nün 27'inci maddesi uyarınca arazi derecelendirmeleri esas alınarak yapılan yeni parselasyon planları ve yeni mülkiyet listeleri on beş gün süreyle askıya çıkarılarak ilan edilir. Arazi malikleri ilan süresinin bitiminden itibaren on beş gün içinde yeni parselasyon planları ve mülkiyet listelerine itiraz edebilirler.

1.3.7.6 Tescil

Toplulaştırmanın tamamlanmasından, derecelendirmenin kesinleşmesinden ve yeni parselasyon planları kesinleştikten sonra araziye uygulanır. Arazi maliklerine verilen yeni araziler tapuya tescil edilir.

Eren ve Başpınar 2007'ye göre; tüm bu işlemler sonrasında arazi sahiplerine eski toprakları karşılığında verilen yeni toprak, hukuki açıdan zorunlu bir trampa ilişkisine dayanmaktadır.

1.4 Yayım Yaklaşımları ve Yayım Metotları

1.4.1 Yayım yaklaşımları

Axinn (1988:51)'e göre yayım yaklaşımı, “bir yayım sisteminin özünü oluşturan ve temel felsefesini somutlaştıran bir kavram olarak yayım sistemi içerisindeki işlerin uygulama tarzını” ifade eder. Yurttaş (2010:5) ise, tarımsal yayım açısından yaklaşımı ; “ Yayım faaliyetlerinde hedef kitlenin rolü veya faaliyet bileşenleri gibi bakımlardan benimsenen yol ve uygulanan yöntem” şeklinde tanımlamıştır.

Yayım yaklaşımları literatürde hedef kitlenin rolü itibarıyla; yeniliklerin yayılması (Yukarıdan aşağıya yaklaşım) ve katılımcı yaklaşımlar (Aşağıdan yukarıya yaklaşım) olmak üzere iki ana başlık altında toplanmaktadır (Yurttaş 2010, Anonim 2008).

Yukarıdan aşağıya yayım yaklaşımında gerekli bilgilerin yayımdan sorumlu kuruluşun bünyesinde var olduğu öngörülür ve kararlarda hedef kitlenin rolü önemsizdir (Yurttaş 2010).

Yukarıdan aşağıya yaklaşımın tipik örneği olarak geleneksel tarımsal yayım yaklaşımı verilebilir. Bu yaklaşımın temel felsefesinin, teknoloji ve yeniliğin merkezi yönetimde var ve kullanılabilir olduğu ve bu teknolojinin kırsal alana transfer edilmesiyle, tarımsal üretim artışının gerçekleşeceği olduğu ifade edilmektedir (Kumuk ve Oktay 1994). Geleneksel yayım sisteminin zayıf noktalarını güçlendirmeyi amaçlayan eğitim-ziyaret yayım yaklaşımı da yukarıdan aşağıya yaklaşıma örnek olarak verilebilir (Olgun 2002, Kumuk ve Oktay 1995, Tatlıdil ve Ceylan).

Yukarıdan aşağıya akışın olduğu geleneksel yaklaşımlarda üreticiler pasif alıcı olmakta, üreticilerin görüşlerine hiç başvurulmamakta veya çok az başvurulmaktadır (Çukur 2007). Kırsal alanda yaşayanların rolünün, bilgisinin, tecrübesinin, fikirlerinin önemsiz görüldüğü yukarıdan aşağıya yaklaşımların dünya genelinde yavaş yavaş terk edildiği görülmektedir. Beklenen faydayı da sağlamayan geleneksel yaklaşımın temel hatasının, kırsal alanda yaşamakta olan ve sonuçlardan etkilenecek topluluklara danışılmaması ve onlara aktif rol verilmemiş olduğu ifade edilmektedir (Özer 2004).

Katılımcı yayım yaklaşımında (Aşağıdan yukarıya yaklaşım) ise, kararlarda hedef kitlenin rolünün-bilgilerinin önemli olduğu kabul edilir ve çalışmaların başarılı olabilmesi için projelerin hedef kitle tarafından sahiplenilmesi gerektiği varsayılır (Yurttaş 2010). Dünyada 90'lı yılların başında gündeme gelen katılımcı yaklaşımlarda yerel bilgiye önem verilmekte ve kırsal alanda yaşayanların sahip oldukları yerel bilgiler başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir (Çukur 2007). Katılımcı yayımda her düşüncenin, herkesin fikir ve bakış açısının önemli olduğu yaklaşımın temel kabulleri arasındadır (Özer 2004).

Katılımcı tarımsal yayım yaklaşımı, üreticilerin tarımsal üretimi gerçekleştirecek bilgi birikimine sahip olduğunu, ancak gerçek eksikliklerinin tarımsal üretim dışındaki bilgiler olduğunu kabul etmektedir (Özçatalbaş ve Gürgen 1998). Bu sebeple katılımcı yayımda temel strateji; hedefler ve kalkınma eylemleri belirlemeleri için, çiftçilerin karar alma sürecine yardım etmektir. Katılımcı yayım, kalkınmayı sürekli bir eğitim süreci olarak görür.(Özer, 2004).

Hedef kitlenin rolü bakımından yayım yaklaşımları, yukarıdan aşağıya yaklaşım ve aşağıdan yukarıya yaklaşım olarak iki ana başlık altında toplanmakla beraber literatürde; yayım sisteminin yapısı, kullanılan metot ve teknikler, sistemin kaynakları vb. gibi özellikler bakımından sınıflandırmalar da mevcuttur. Axinn (1988) yayım yaklaşımlarını;

- Geleneksel Yayım Yaklaşımı,
- Ürün Bazında Yayım Yaklaşımı,
- Eğitim ve Ziyaret Yaklaşımı

- Katılımcı Tarımsal Yayım Yaklaşımı
- Proje Yaklaşımı
- Çiftçilik Sistemleri Araştırması Yaklaşımı
- Maliyeti Paylaşım Yaklaşımı
- Kurumsallaştırılmış Eğitim Yaklaşımı

olmak üzere 8 grupta toplamıştır. Bu gruplandırma içerisinde; geleneksel, eğitim ziyaret ve katılımcı yayım yaklaşımlarına yukarıda değinilmiştir. Bunlar dışındaki yaklaşımlara kısaca değinmek yerinde olacaktır:

Ürün bazında yayım yaklaşımı; yüksek bir ihtisaslaşma ile tek bir ürüne ve özellikle ihraç şansı yüksek olan ürünlere yönelik olarak uygulanan bir yaklaşımdır (Olgun 2002).

Proje yaklaşımı; finansmanı büyük ölçüde dış kaynaklarca karşılanan ve belirli bir bölgede, belli bir dönem içerisinde etkin ve yoğun yayım çalışmalarıyla kırsal kalkınmanın gerçekleştirilebileceği varsayımına dayalı bir yaklaşımdır (Olgun 2002).

Çiftçilik sistemleri araştırması yaklaşımı; çiftçilerin koşullarını dikkate alan bir yaklaşımdır. Yaklaşımın amacı; bölge, yöre ve çiftçilik sistemlerine uygun, çiftçi ihtiyaçlarına yönelik olarak üretilen bilgi ve teknolojinin yayım kanalıyla çiftçilere ulaştırılmasıdır (Olgun 2002). Bu yaklaşımda; çiftçi merkez olup etkin rol almakta, yayım çalışmasının başlangıcından son aşamasına kadar faaliyetin içinde bulunmakta ve tüm kararlar çiftçiyle birlikte alınmaktadır (Özçatalbaş ve Erkan 1996).

Maliyeti paylaşım yaklaşımı; yayımın maliyetinin belirli bir bölümünün çiftçiler tarafından karşılanması esasına dayanan bir yaklaşımdır. Yaklaşım, çiftçilerin yayımın maliyetine katılımının sağlanmasıyla, yayım çalışmalarına sahip çıkmaları ve bu şekilde yayımcıların yörenin ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin daha etkin götüreceği varsayımına dayanmaktadır (Özçatalbaş ve Gürgen 1998).

Kurumsallaştırılmış eğitim yaklaşımı; tarımsal işletmeler için faydalı olabilecek teknolojik bilgilerin üniversitelerde yani ziraat fakültelerinde olduğu esasına dayanmaktadır (Özçatalbaş ve Gürgen 1998).

Bir ülkede yayım sisteminin özünü oluşturan ve temel felsefesini ortaya koyan bu yayım yaklaşımlardan tek bir tanesi benimsenebilmekle beraber birden fazla yaklaşım da beraber uygulanabilmektedir. Ancak dünyada salt bilgi-teknoloji transferine dayanan ve merkezden yönlendirilen yaklaşımların yerini katılımcı yaklaşımlara bıraktığını ifade etmek yerinde olacaktır.

1.4.2 Yayım metotları

Tarımsal yayım çalışmalarında bir çok yayım yöntem ve tekniğinden yararlanılmaktadır. Dünyada kullanılan yayım metotları evrensel olmakla beraber, bunların etkinlikleri ve uygulanabilirlikleri toplumdan topluma, bölgeden bölgeye hatta bireyden bireye farklılık arz edebilmektedir (Olgun 2002).

Tarımsal yayımda kullanılan metotlar katılanların sayısına göre üç gruba ayrılır :

- Bireysel metotlar
- Grup metotları
- Kitlesele metotlar

1.4.2.1 Bireysel yayım metotları

Bireysel yayım metotları yayımcı ile yüz yüze yapılan görüşmeleri kapsamaktadır. En eski öğretim biçimi olan bireysel yöntem, çiftçiye bilgi ve beceri kazandırmanın yanında zor anlaşılır içeriğe sahip bilgilerin açıklanmasında ve çiftçide davranış değişimi oluşturmada oldukça etkin bir yöntemdir. (Gürel 2004). Ayrıca dünyada gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde en yaygın olarak kullanılan yayım tekniği olduğu belirtilmektedir (Özçatalbaş ve Gürge 1998).

Başlıca bireysel yayım yöntemleri şu şekildedir (Olgun 2002):

- İşletme ziyaretleri
- Büro ziyaretleri
- Telefon görüşmeleri
- Çiftçi mektupları

Bireysel yöntemler yaygın kullanımı ve etkin olması yanında birçok dezavantajı da barındırmaktadır. Oldukça fazla zaman alması ve fazla yayımcı gerektirmesi nedenleriyle masraflı olması, sınırlı sayıda üreticiye ulaşılabilmesi, hizmetlerin gelişmeye açık çiftçilere yoğunlaşması nedeniyle diğer çiftçilerin ihmal edilmesi tehlikesi bu dezavantajlar arasında sayılabilir (Olgun 2002, Gürel 2004).

1.4.2.2 Grup yayım metotları

Grup yayım metotları, ortak sorunlara sahip çiftçilerden oluşturulan gruplara yönelik olarak yapılan bir eğitim şeklidir. Bu yöntemde çiftçiler yayım elemanlarından yararlandıkları gibi birbirlerinden de etkilenmektedirler (Gürel 2004). En yaygın olarak kullanılan grup yayım metotları; demonstrasyonlar (metot ve sonuç demonstrasyonları), tarla günleri ve geziler, çiftçi kursları ve toplantılardır.

Grup yayım metotları; görme, duyma ve karşılıklı iletişim imkanı sağlaması, önder çiftçilerin ortaya çıkmalarına ve yetişmelerine imkan sağlaması, yayımcı için de bir eğitim

ortamı sağlaması, tarımsal yayım kuruluşuna karşı güven duygusu meydana getirmesi gibi avantajlara sahiptir (Olgun 2002).

Bununla beraber grup yayım metotlarının da bir kısım dezavantajları bulunmaktadır. Grup yayımını yönetecek olan yayımcının kitlelere karşı etkili konuşabilme ve sunum yapma becerisine sahip olmasının gerekliliği, dinleyici kitlesinin büyük olması durumunda toplantının yer bakımından sınırlanması, dinleyici-izleyici kitlesinin bütününe ihtiyaçlarına ve sorularına yanıt verilmesinin mümkün olmaması, kitlenin ilgi alanlarının farklılığının öğretimi zorlaştırması vb. hususlar grup yayım metotlarının dezavantajları arasında sayılabilir (Seevers ve ark. 1997).

1.4.2.3 Kitle yayım yöntemleri

Tarımsal yayımda kitle yayım yöntemleri, bilginin büyük ve dağınık bir kitleye iletilebilmesi için kullanılan yöntemleri kapsamaktadır. Radyo ve televizyon yayıncılığı ile yazılı yayıncılık (gazete, mektup, broşür, dergi vb.) bu yöntemde kullanılan başlıca araçlardır.

En hızlı ve en ucuz yayım yöntemi olması kitle yayım yöntemlerinin avantajları arasındadır. Ayrıca çiftçileri belli bir tarımsal yenilikten haberdar etmede etkinlikleri oldukça yüksektir. Ancak yeniliğin benimsenmesinde etkinliği oldukça sınırlıdır (Gürel 2004).

2. LİTERATÜR TARAMASI

Konuyla ilgili taranan literatür yayın yılına göre aşağıda verilmiştir.

Aksoy (1964), toprak reformunun hukuki esaslarını incelediği çalışmada, Türkiye’de toprak toplulaştırmasını gerektiren koşulları üzerinde durulmuş ve toplulaştırmanın yasal durumunu ele alınmıştır. Ayrıca arazi parçalanmasının maliyetlerin artması ve üretimin azalmasına neden olarak tarım işletmelerinin rantabilitesini düşürdüğünü ve parçalanmanın yeniliklerin uygulanmasını engellediği tespitinde bulunulmuştur. Çalışmada bunun önüne geçilebilmesi için arazi toplulaştırması uygulamasının gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

Boyacıoğlu (1973), Erzincan Güllüce Köyü arazi toplulaştırması alanındaki tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik durumlarını toplulaştırma öncesi ve sonrasında karşılaştırmalı olarak incelediği çalışmada; toplulaştırma alanındaki parsel sayısının 516 adetten 279 adete düştüğünü, ortalama parsel alanının 7,2 da’dan 13,3 da’a çıktığını, işletme başına parsel sayısının 4,5 adetten 2,4 adete düştüğünü, tarımsal arazi değerinde % 27, bitki sermayesinde % 22, irat hayvanları miktarında % 23, alet ve makine sermayesinde % 13, gayri safi hasılda % 32, işletme masraflarında % 11, saf hasılda % 394 ve kişi başına düşen tarımsal gelirden % 46 artış olduğunu tespit etmiştir.

Aksoy (1977)’un eserinde Türk, Alman, Fransız ve Belçika hukuklarında toprak toplulaştırmasının tanımı, yöntemleri, uygulanması ve hukuki sonuçları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Arazi toplulaştırmasının söz konusu ülkelerdeki tarihçesi hakkında da bilgi verilen çalışmada, üç ülkenin yasalarının Türk yasasına göre çok daha ayrıntılı hükümleri kapsadığı ve toplulaştırma için hazırlanmış özel yasalar olduğu belirtilmiştir. Bu ülkelerin yasalarında zorunlu toplulaştırma yönteminin kabul edilmesine karşın, çiftçilerin iradesine karşı bir toplulaştırmanın kesin olarak yapılmadığı ifade edilmiştir. Tersine bu ülkelerin toplulaştırma işlemlerinin her aşamasında ilgili çiftçilerin çalışmalara aktif bir biçimde katılmalarının öngörülmekte olduğunu altı çizilmiştir.

Aksoy (1984), “ Tarım Hukuku” isimli ders kitabında; toprak parçalanmasının nedenleri, sakıncaları ve parçalanmayı önlemeye yönelik hukuksal önlemleri ele almıştır. Çalışmada arazi toplulaştırmasının tanımı, hukuksal niteliği, toplulaştırma yöntemleri açıklanmıştır. Ayrıca Türkiye’de toplulaştırma ile ilgili yasal düzenlemeler incelenmiştir.

Rogers (1983)’ün yeniliklerin yayılması ile ilgili çalışmada, yaş faktörü ile yeniliklerin benimsenmesi davranışı arasında bir ilişki bulunmadığını tespit etmektedir. Buna karşın yenilikleri erken benimseyenlerin geç benimseyenlere nazaran; eğitim düzeyleri daha

yüksek olanlardan oluştuğu, sosyal girişkenliklerinin yüksek olduğu, mesleki deneyimlerinin daha fazla olduğu ve kitle iletişim araçlarını daha fazla kullanımları saptanmıştır. Çalışmada ayrıca, genel olarak kitle iletişim araçlarının, yeniliklerden haberdar olma aşamasında oldukça etkili olduğu, yenilikleri benimseme ve uygulama aşamasındaki etkisinin ise bireysel iletişim araçları lehine görece olarak azaldığı ifade edilmektedir.

Axinn (1988), “ Guide On Alternative Extension Approaches” isimli eserinde yayım yaklaşımlarını; genel yayım yaklaşımı, ürün bazında yayım yaklaşımı, eğitim ve ziyaret yaklaşımı, katılımcı tarımsal yayım yaklaşımı, proje yaklaşımı, çiftçilik sistemleri araştırması yaklaşımı, maliyeti paylaşım yaklaşımı ve kurumsallaştırılmış eğitim yaklaşımı olmak üzere 8 grupta incelemiştir. Araştırmada her yaklaşım ayrıntılı olarak izah edilmiş, dezavantajlı ve avantajlı yönleri gösterilmiştir.

Ceylan (1988)'in Ankara ili Çubuk ilçesinde yaptığı araştırmaya göre, televizyondaki tarım programını izleyen çiftçilerin % 66'sının herhangi bir tarım tekniğini öğrendiğini, televizyondan yeni bir tarım tekniğini öğrenenlerin ise % 33'ünün öğrendiklerini kendi yaşamında uyguladığını tespit edilmiştir.

Esengün ve Sivaslıgil (1993), Tokat ili Kazova yöresinde tarımsal yeniliklerin benimsenmesinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, tarımsal yeniliklerin benimsenip uygulama seviyesine etkili olduğu düşünülen faktörler sosyal yapı faktörleri ve agro-ekonomik yapı faktörleri olmak üzere iki grup halinde toplanmıştır. Sosyal yapı faktörlerinden; yaşama standardı, eğitim düzeyi, kitle iletişim araçlarını kullanma düzeyi ve sosyal katılım yeteneği gibi faktörlerin tarımsal yenilikleri uygulama düzeyi ile ilişkili olduğu ya da etkileşim içerisinde oldukları belirlenmiştir. Agro-ekonomik yapı faktörleri olarak ise; işletmelerin genişliği, arazinin parçalılık durumu ve ailenin tarım ile birlikte tarım dışından da gelir sağlama gibi özelliklerle tarımsal yeniliklerin uygulanma seviyesi arasında önemli bir etkileşim olduğu sonucuna varılmıştır.

Çelik ve Tekinel (1994), Türkiye’de tarım işletmelerinin parçalanmasının başlıca nedenlerini ve parçalanmanın tarım işletmelerinde ve kamu sulama sistemlerinde meydana getirdiği olumsuz etkileri incelemiştir. Ayrıca arazi toplulaştırması neticesinde kamu sulamalarında ve tarım işletmelerinde ortaya çıkan olumlu etkiler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Araştırmada kamu sulama sistemlerinin etüt ve planlama aşamalarından itibaren, arazi toplulaştırmasıyla birlikte uygulanmasının ve bu uygulamalarda tarla içi sulama, drenaj, ulaşım ve arazi tesviyesine de yer verilmesinin tarım işletmelerinde net gelir artışı sağlayabileceği sonucuna varılmıştır. Çalışmada 8 madde halinde arazi toplulaştırması konusunda alınması gereken önlemler sıralanmıştır.

Özçatalbaş ve Gürgen (1998), çalışmasında; tarımsal yayımın amacı olan davranış değişikliğini gerçekleştirmek için bir çok öğretim tekniğinden yararlanıldığını belirtmiştir. Çalışmada evrensel olan ancak toplumdaki bölgeden bölgeye hatta bireyden bireye farklılık gösteren öğretim teknikleri biçimlerine göre; yazılı, sözlü ve göstermeye dayalı, katılanların sayısına göre ise; kişisel, grupsal ve kitlesel olarak ayrılmıştır.

Arslankurt vd. (1999)'un Tokat ilindeki sulama organizasyonlarına üretici katılımı üzerinde yaptıkları çalışmada katılım ile yaş arasında bir ilişki bulunmamıştır. Aynı çalışmada katılım ile eğitim arasında da bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir.

Özkan (1999), Edirne İli Uzunköprü ilçesinde köylerinde yaptığı çalışmasında; toplulaştırmanın benimsenmesinde; sosyo-ekonomik özelliklerden eğitim düzeyi, ailedeki otorite paterni, sosyal katılım endeksi, empati yeteneği, kredi kullanma davranışının etkili olduğunu belirtmiştir. Haberleşme davranışlarından ise yakın çevre ile iletişim düzeyi, tarım kuruluşları ile iletişim düzeyi, tarımsal yayım çalışmalarına katılım düzeyi, gazete-televizyon gibi kitle iletişim araçlarından yararlanma düzeyi, tarım programlarına ilgi vb. özelliklerinin etkili olduğunu belirlemiştir. Agro-ekonomik özelliklerden ise, sadece proje sahasındaki arazilerin parça sayısının etkili olduğunu saptamıştır. Toplulaştırma sonrasında; işletme başına düşen parsel sayılarının ve yol mesafelerinin önemli miktarda azaldığı, buna karşın parsel genişlikleri ve dolayısıyla makine işgücü gereksiniminde önemli düzeyde düşme olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Çelik (2000)'in Şanlıurfa ili Harran ovasında yaptığı araştırmaya göre; arazi toplulaştırması sonrasında zaman, işgücü ve akaryakıt tasarrufu konusunda çiftçilerin % 41,18'inin tasarruf olduğunu, % 58,82'sinin ise tasarruf olmadığını belirttikleri tespit edilmiştir.

Kızılaslan ve Almus (2000)'in, Tokat-Zile-Güzelbeyli beldesinde uygulanan arazi toplulaştırmasında benimsemeyi etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin belirlenmesi üzerine yapmış oldukları çalışmada; toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçiler açısından arazi toplulaştırması bilinç düzeyi, işletme genişliği, parsel sayısı, sulu arazi varlığı, kuru arazi varlığı, tarım ürünleri yıllık satış tutarı, brüt üretim değeri gibi sosyal ve ekonomik faktörler bakımından gruplar arasındaki farklılığın istatistiksel anlamda önemli bulunduğu saptanmıştır.

Özkan ve Gürel (2001)'in Edirne ili Uzunköprü ilçesinin 7 köyünde yapmış oldukları araştırmaya göre; deneklerin yaklaşık olarak 1/3'ünün daha önce arazi toplulaştırma projelerinin uygulandığı sahalara gördüğü ve uygulama hakkında tam bilgi sahibi olduğu,

1/3'e yakın kesiminin uygulamanın tamamlandığı başka sahaları görmemiş olmasına rağmen, uygulama hakkında detaylı bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Kızılaslan ve Almus (2001)'in Tokat-Zile-Güzelbeyli beldesinde arazi toplulaştırmasında çiftçi eğilimleri üzerine yaptıkları araştırmaya göre; araştırma bölgesinde toplulaştırmayı benimseyen çiftçilerin % 94,4'ünün arazilerinde sulama ve drenaj sistemleri yapılacağı için, % 98,61'inin toplulaştırmadan sonra daha az masrafla daha fazla gelir imkanına kavuşacağı için, % 8,33'ünün parçalı arazileri bir arada olacağı için toplulaştırmayı destekledikleri tespit edilmiştir. Bununla beraber, toplulaştırmayı benimsemeyen çiftçilerin % 64,10'unun tarlasının daha verimsiz yerden verilmesi endişesi ile, % 2,56'sının toprağının tamamen elinden alınacağı endişesi ile, % 5,13'ünün tarlasının daha uzak yerden verilmesi endişesi ile, % 28,21'inin diğer sebepler ile toplulaştırmayı desteklemedikleri saptanmıştır.

Olgun (2002) çalışmasında, yayım yaklaşımlarını; geleneksel yayım yaklaşımı, ürün bazında yayım yaklaşımı, eğitim ziyaret yaklaşımı, katılımcı tarımsal yayım yaklaşımı, proje yayım yaklaşımı, çiftçilik sistemleri araştırma ve yayım yaklaşımı, maliyeti paylaşım yaklaşımı ve kurumsallaştırılmış eğitim yaklaşımı olmak üzere 8 grupta incelemiş ve her ülkenin bu yaklaşımları kendi koşulları ve tercihlerine göre kullandığını belirtmiştir.

Bayramoğlu ve Oğuz (2004)'ün Konya ili Çumra ilçesi Küçükköy köyünde yaptıkları araştırmaya göre, üretim faaliyetine göre değişmekle birlikte arazi toplulaştırması ile ortalama bir dekarda % 25 oranında yakıt ve zaman tasarrufu sağlandığı, arazi toplulaştırması ile tohum ve gübre kullanımında % 15 oranında girdi tasarrufu sağlandığı saptanmıştır.

Gürel (2004), çalışmasında tarımsal yayımda kullanılan öğretim tekniklerini bireysel, grup ve kitlesel olmak üzere üç kısımda incelemiş; bireysel yöntemlerin en etkili yöntem olmasına rağmen çok fazla yayımcı gerektirmesi ve çok zaman alması nedeniyle masraflı olduğunu belirtmiştir. Kitlesel yöntemlerin ise ucuz yöntemler olmakla beraber sadece yeniliklerden haberdar olma bakımından etkili olduğunu, yeniliklerin benimsenmesinde ise etkilerinin sınırlı olduğunu ifade etmiştir. Çalışmada tarımsal yayımda en etkili yöntemin grupsal yöntemler olduğu belirtilmiştir.

Aktaş ve ark. (2006)'nın Adana ili Karataş ilçesi Yemişli köyünde arazi toplulaştırması kararını etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin belirlenmesi amacıyla yaptıkları çalışmada, anket yapılan çiftçilerin % 31'inin toplulaştırma öncesi toplulaştırma konusunda bilgisi olduğu saptanmıştır. Ayrıca çiftçilerin % 93'ünün proje öncesi arazi toplulaştırmasına yaklaşımlarının olumlu, % 5'inin ise olumsuz olduğu, % 2'sinin ise bu konuda fikri olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmada, proje öncesinde toplulaştırmaya yaklaşımı olumlu olanların en

önemli nedeninin; % 43 ile tarla içi hizmet ve sulama, % 28 ile tarlaların bir araya toplanması olarak saptanmış ve her iki nedeni gösterenlerin oranı % 15 olarak tespit edilmiştir.

Çavdar (2006)'nın, Ankara ili Polatlı ilçesine bağlı köylerde yürüttüğü araştırmaya göre; deneklerin % 46,40'nın televizyonda yayınlanan tarım programlarını sürekli, % 42'sinin ise denk geldikçe izledikleri saptanmıştır. Çalışma kapsamındaki deneklerin % 64,29'unun televizyonda yayınlanan tarım programlarından öğrendikleri konuları uyguladıkları, % 44,44'ünün ise radyoda yayınlanan tarım programlarından öğrendikleri konuları kendi işlerinde uyguladıkları tespit edilmiştir.

Kutlar ve Ceylan (2008)'in Antalya ili Merkez ilçesinde, entegre mücadele araştırma, uygulama ve eğitim projesine katılan ve katılmayan üreticilerle yaptığı çalışmada, projeye katılan üreticilerin projeye katılmayanlara göre daha genç olduğu saptanmış, dolayısıyla yeniliklere daha açık olabileceklerinin düşünülebileceği ifade edilmiştir.

Altıntaş ve Akçay (2009)'un Tokat ili Erbaa ovasında arazi toplulaştırma uygulamalarında üreticilerin toplulaştırmaya bakış açılarını etkileyen faktörlerin araştırıldığı çalışmalarında, araştırma bölgesinde toplulaştırma yapılmadan önce üreticilerin işletme genelinde % 33,33'ünün daha önce toplulaştırma sahası görmediği, ya detaylı bir bilgiye sahip olmadığı ya da hiç duymadığı belirlenmiştir. İşletmelerde üreticilerin % 84,76'sının arazi toplulaştırmasından memnun kaldıkları ifade edilirken, % 15,24'ünün toplulaştırmadan memnun kalmadığını belirttikleri tespit edilmiştir. Üreticilerin arazi toplulaştırmasından memnun kalma nedenleri arasında en önemli etkenin arazilerin toplu hale gelmiş olması, memnun kalmamalarında en etkili faktörün ise tesviyenin düzgün yapılmamış olması olduğu sonucuna varılmıştır.

Yurttaş (2010) çalışmasında; hedef kitlenin rolüne göre yayım yaklaşımlarını, yukarıdan aşağıya yayım yaklaşımı ve aşağıdan yukarı yayım yaklaşımı olmak üzere ikiye ayırmıştır. Yukarıdan aşağıya yayım yaklaşımlarında, gerekli bilgilerin yayımdan sorumlu kuruluşun bünyesinde var olduğunun öngörüldüğü ve kararlarda hedef kitlenin rolünün olmadığını belirtmiştir. Bununla beraber, aşağıdan yukarıya yayım yaklaşımlarında ise, kararlarda hedef kitlenin rolünün-bilgilerinin önemli olduğunun kabul edildiğini ve çalışmaların başarılı olabilmesi için projelerin hedef kitle tarafından sahiplenilmesi gerektiğinin varsayıldığı ifade edilmiştir.

Torun (2011)'in Kocaeli ili Kartepe ilçesine bağlı 8 adet köyde, organik tarımda çiftçilerin bilgi kaynaklarının araştırıldığı çalışmada, çiftçilerin yaşları ile organik tarımdan haberdar olma arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı tespit edilmiş ve yaş faktörünün herhangi bir yenilikten haberdar olma üzerinde etkili olmadığı anlaşıldığı sonucuna varılmıştır.

Eser ve Uçar (2012), Gaziantep Nurdağı Gedikli Köyünde uygulanan arazi toplulaştırmasının etkinliğinin belirlenmesini amaçladığı çalışmada, araştırma bölgesinde yıllık tarımsal gelirin % 83,9 oranında arttığını ve araştırma alanında arazi toplulaştırması yapıldıktan sonra sulama suyunun şebekeden yeterli miktarda alınması ve adil dağıtımın yapılması konusunda sırasıyla % 96,8 ve % 90,3 oranlarının elde edildiği sonucuna varmıştır.

Gholamreza ve Zand (2012)'nin, İran Mazenderan Eyaleti Sari Kasabasında üreticilerin arazi toplulaştırmasına yönelik tutumlarında etkili olan faktörlerin araştırıldığı çalışmada, yaş faktörü ile toplulaştırmaya yönelik tutum arasında negatif anlamlı bir ilişki olduğunu, yaş küçüldükçe tutumun olumluluk düzeyinin arttığını saptamıştır. Ayrıca çiftçilerin eğitim düzeyi, kitle iletişim araçlarını kullanma düzeyi, sosyal girişkenlik faktörleri ile toplulaştırmaya yönelik tutumları arasında pozitif anlamlı ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Polat ve Manavbaşı (2012)'nin, arazi toplulaştırmasının kırsal alanda yakıt tüketimi ve korbondiyoksit salınımına etkisinin belirlenmesi amacıyla 20 adet işletmede yaptıkları çalışmada, arazi toplulaştırmasının büyük ölçüde kırsal alanda karbondiyoksit salınımlarını azalttığı sonucuna varılmıştır.

Arslan ve Tunca (2013)'ün, Samsun ili Bafra ovasında sol sahil kısmında gerçekleştirdiği çalışmada, arazi toplulaştırmasının sulama sistemlerinin performansına etkisini belirlemek için toplulaştırmaz ve toplulaştırmalı durumlardaki performans kriterlerini karşılaştırılmış, çalışma alanındaki sulama ve drenaj şebekesinin toplulaştırmaz yapılmış olsaydı, çok düşük sulama oranlarına sahip olacağı ve projeden beklenen faydanın da sağlanamamış olacağı sonucuna varılmıştır.

Eminoğlu ve Çakmak (2013)'ün Burdur ili Kemer ilçesi Elmacık köyünde yapmış oldukları araştırmaya göre, incelenen işletmelerin % 88'inin proje öncesinde arazi toplulaştırmasını olumlu, % 12'sinin olumsuz bulduğu tespit edilmiştir. Arazi toplulaştırmasına karşı olumsuz görüş bildirmenin en önemli nedeni olarak, yeni parsel alanlarının verimsiz yerden verilmesi endişesi olduğu belirlenmiştir.

Kızılaslan ve Ünal (2013)'ün Tokat ili Erbaa ilçesinde üreticilerin yayım farkındalıklarının belirlenmesi amacıyla yapmış oldukları çalışmada, araştırma kapsamındaki üreticilerin yeni tarım bilgi ve tekniklerini % 87,3 oranında tarımsal ilaç bayilerinde, % 70,1 oranında TV-radyodan, % 65,4 oranında diğer çiftçilerden, % 63,6 oranında ilçe Tarım Gıda ve Hayvancılık Müdürlüğünden, % 25,4 oranında serbest çalışan ziraat mühendislerinden, % 23,6 oranında internetten, % 21,8 oranında kitap,dergi, gazete ve broşürlerden öğrendikleri tespit edilmiştir.

Şişman ve Bilgin (2016)'nın Edirne ili İpsala ilçesi Kocahıdır beldesi ve Küçükdoğanca köyünde yaptığı araştırmaya göre ise; araştırma kapsamındaki üreticilerin % 90,6'sının toplulaştırma hakkında bilgisinin olduğu, % 9,4'ünün ise bilgisinin olmadığı saptanmıştır. Aynı araştırmada toplulaştırma öncesi işletme başına düşen parsel sayısı 10 parçaya kadar, proje sonrası en fazla 5 parçaya indirildiği saptanmıştır.



3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Araştırmanın alanı Çanakkale İli kapsamında gerçekleştirilen arazi toplulaştırması proje sahalarıdır.

Araştırmanın ana materyalini arazi toplulaştırması proje sahalarındaki arazi maliki olan tarımsal işletme sahipleri ile yapılan anketler oluşturmaktadır. Ana materyali oluşturan anket formları özellikle; arazi maliki çiftçilerin kamu kesiminin aktif müdahalesi olmaksızın toplulaştırma projelerine tam katılımını sağlayacak yayım yaklaşım ve metotlarının ortaya konulmasını sağlayacak özellikte hazırlanmıştır.

Araştırmanın ikincil materyallerini ise; toplulaştırma ile ilgili yasal düzenlemeler (Kanun, tüzük ve yönetmelikler), Çanakkale İl Gıda ve Hayvancılık Müdürlüğünden elde edilmiş köy envanter çalışmaları, Çanakkale İl Özel İdaresinden elde edilen bilgiler, bölge ile ilgili istatistiki bilgiler, konu ile bağlantılı literatür taraması oluşturmaktadır.

3.2 Yöntem

3.2.1 Örneklemde uygulanan yöntem

3.2.1.1 Örnek seçimi

Araştırma, Çanakkale ili kapsamında toplulaştırma faaliyetinin uygulandığı 17'si köy 2'si belde statüsünde olmak üzere toplam 19 yerleşim yerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma evreni mümkün olduğunca geniş tutulmaya çalışılmış, sadece toplulaştırma projesinin çok eski tarihli olduğu ya da toplam arazisinin az bir kısmının proje kapsamına girdiği köyler kapsam dışında bırakılmıştır. Bu şekilde Tarım İl ve İlçe Müdürlüklerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırmada ana kitleyi 3472 tarım işletmeleri oluşturduğu belirlenmiştir.

Ancak gerek zaman ve masraf açısından işletmelerin tümü ile anket yapılması mümkün olmayacağından örneklem yöntemi seçilmiştir. Buna göre, araştırma kapsamına girecek olan örnek sayısının belirlenmesi amacıyla, basit tesadüfi örneklem metoduna göre aşağıdaki formül kullanılmıştır (Yamane 1967)

$$n_0 = \frac{(Z)^2 p.q}{d^2}$$

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0 - 1}{N}}$$

Araştırmada güven aralığı % 95, kabul edilen hata payı 0,05 ve $p=0,5$, $q=0,5$ (1-q) alınmıştır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde, öncelikle $n0$ değeri hesaplanmış, daha sonra elde edilen değer n 'de yerine konularak örneğe girecek işletme sayısı belirlenmiştir. Buna göre toplam 346 işletme yöneticisi ile anket yapılması gerektiği saptanmıştır.

Elde edilen örneklem büyüklüğü, araştırmanın ana kitlesinde yer alan 19 adet yerleşim yerinin işletme sayılarına göre izelge 3.1'de görüleceği şekilde belirlenmiştir.

Çizelge 3.1 Anket Uygulaması Yapılacak İşletme Sayıları

Yerleşim Yeri	Toplam İşletme Sayısı	Anket Yapılacak İşletme Sayısı
Akçapınar	182	18
Çıplak	121	12
Kalafat	97	10
Tevfikiye	162	16
Kumkale	341	34
Mahmudiye	600	60
Pınarbaşı	420	42
Taştepe	96	10
Yeniköy	203	20
Karacaali	47	5
Hacıhseyinyaylası	65	6
Geyikkırı	37	4
Karahamzalar	95	9
Kocagür	150	15
Tokatkırı	66	6
Yeniçiftlik	449	45
rtlce	289	28
ınarkpr	17	2
Adliye	35	4
Toplam	3472	346

3.2.2 Araştırmanın değişkenleri

Araştırmanın bağımlı değişkenleri, arazi maliklerinin proje sahası kamu kesimince önceden tespit edilmeseydi dahi toplulaştırmayı talep edip etmeme özellikleridir. Arazi toplulaştırmasını konu edinen 3083 Sayılı TRK ve 5403 Sayılı TKK kapsamında gerçekleştirilen proje uygulamalarında toplulaştırmaya yönelik çiftçi istekleri toplulaştırma proje sahaları devlet tarafından belirlendikten sonra alınmaktadır. Daha açık bir ifade ile toplulaştırma uygulamalarında genellikle devlet aktif bir rol alırken, çiftçiler pasif katılımcı pozisyonunda bulunmaktadır. Bu sebeple arazi maliklerinin kamu kesimini harekete geçirecek düzeyde toplulaştırmayı talep edip etmeyeceklerine yönelik düşünceleri önem taşımaktadır.

Araştırmada ayrıca arazi maliklerinin çeşitli iletişim davranışları ile proje öncesinde toplulaştırmadan haberdar olma durumları arasındaki ilişki de araştırıldığından, bu ilişkiler açısından “Toplulaştırmadan haberdar olma durumu” bağımlı değişken olarak alınmıştır.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri ise; arazi maliklerinin demografik özellikleri, iletişim özellikleri, toplulaştırmanın çeşitli aşamalarındaki tutum ve davranışları, bilgilendirme toplantılarına aktif-pasif katılım durumları, bilgilendirme yapan personelin çeşitli davranışlarına yönelik düşünceleri vb. gibi özellikleridir. Ayrıca işletmelerin faaliyet alanları, çeşitli bakımlardan toplulaştırma sonrası değişimler, arazi maliklerinin proje başlangıcında toplulaştırmaya yönelik tutumları ve bilgi düzeylerinin içerikleri vb gibi özellikler de incelenmiştir.

3.2.3 Araştırmanın varsayımları

Araştırmanın temel varsayımı; çiftçilerin arazi toplulaştırma projelerinin başlatıcısı olarak aktif katılımının, çiftçilerin iletişim davranışları, bilgilendirme toplantılarına aktif katılımları ve bilgilendirme yapan personelin çeşitli davranış ve özellikleri ile ilişkili olduğudur. Çiftçilerin çeşitli iletişim davranışları ile toplulaştırmadan haberdar olma durumları arasında bir ilişkinin olduğu da araştırmanın bir diğer varsayımdır.

Ayrıca toplulaştırma faaliyeti ile proje sahalarında arazi parsel sayısı, parseller arası mesafeler, sulanabilir arazi miktarı gibi konularda olumlu yönde değişiklikler beklenmektedir. Tarımsal işletmeler açısından ise kar oranında, üretim miktarında, ürün çeşitliliğinde artış; tarımsal girdilerin kullanımında ise azalış beklenmektedir. Araştırmada arazilerde ve tarımsal işletmelerde bu yönde yaşanan değişiklikler de incelenmiştir.

Araştırmanın varsayımları H_0 hipotezi kurularak test edilmiştir. Diğer bir anlatımla yukarıda belirtilen ilişkilerin bulunmadığı şeklinde hipotez kurulmuştur.

3.2.4 Verilerin toplanmasında uygulanan yöntem

Araştırmada anketlere başlamadan önce, Çanakkale ilinde toplulaştırma yapılan köylere gidilerek özellikle köy muhtarları ve köy ileri gelenleri görüşülmüş ve pre-test yapılmıştır. Daha sonra köy envanterleri ve İl özel idaresinden elde edilen bilgiler de dikkate alınarak anket uygulaması yapılacak yerleşim yerleri tespit edilmiştir. Araştırmanın amacı ve kapsamına göre anket formları hazırlanarak 19 adet yerleşim yerinde yüz yüze görüşme yoluyla 346 arazi maliki ile anket uygulaması yapılmıştır. Anket çalışması 2016 yılının Ekim-Kasım-Aralık ayları ile 2017 yılının Ocak ayında gerçekleştirilmiştir.

3.2.5 Analiz ve değerlendirme yöntemleri

Analiz ve değerlendirmelerde, tarımsal işletmeler ve arazilerine ait özellikler, ve çiftçilerin özellik, tutum ve davranışları ile ilgili araştırmalarda frekans, ortalama ve çeşitli yüzdelerden yararlanılmıştır.

Bunun yanı sıra çiftçilerin arazi toplulaştırma projelerinin başlatıcısı olarak aktif katılımının, çiftçilerin iletişim davranışları, bilgilendirme toplantılarına aktif katılımları ve bilgilendirme yapan personelin çeşitli davranış ve özellikleri arasında istatistiki anlamda etkileşim olup olmadığını belirlemek için Khi-Kare bağımsızlık analizi uygulanmıştır. Yine çiftçilerin çeşitli bireysel özellikleri ve iletişim davranışları ile toplulaştırmadan haberdar olma durumları arasındaki ilişkinin analizi için de Khi-Kare bağımsızlık analizi uygulanmıştır. Bu analiz yöntemi uygulanırken, H_0 bağımsızlık hipotezi kurularak test edilmiş ve ortaya konulmuştur.

Yapılan anketlerdeki veriler SPSS programına aktarılmış ve çapraz tablolar oluşturulmuştur. Khi-Kare bağımsızlık analizi uygulanırken yöntemin esası gereği; gözlemdeki frekans sayısı 5'ten az olduğunda, eğer olanaklı ise satır birleştirilmesi yapılmıştır. Satır birleştirilmesi olanaklı değilse mevcut şekliyle değerlendirme yapılmıştır.

Nitel değişkenler arasında ilişki olup olmadığının incelendiği khi-kare bağımsızlık testinin esası, parametrik hipotez testlerinde olduğu gibi H_0 hipotezini ileri sürerek, bu hipotezin reddedilip edilemeyeceğini incelemektir. Gerçek frekansları F, teorik frekansları F' ve toplam frekansı N ile göstermek suretiyle, ve $\sum F = \sum F'$ olmak koşuluyla khi-kare (X^2) değerinin formülü;

$$X^2 = \sum [(F-F')^2/F'] \text{ veya } X^2 = \sum [(F^2/F') - N]$$

olarak ifade edilebilir (Yurtsever 1984).

Yapılan çözümlenmeler sonucunda, üreticilerin her bir özelliği ile proje kamu kesimince önceden belirli olmasaydı da toplulaştırmayı talep edip etmeyecekleri arasındaki bağıntının önemlilik derecesi belirlenmiştir. Aynı şekilde, üreticilerin bazı bireysel ve iletişim

özellikleri ile proje öncesinde toplulaştırma kavramından haberdar olma düzeyleri arasındaki bağıntının önemlilik derecesi de saptanmıştır.

Bunların dışında çiftçilerin iletişim özellikleri, proje başlangıcında toplulaştırmaya yönelik tutumları, toplulaştırmayı olumlu-olumsuz bulma nedenleri, bilgilendirme toplantılarındaki davranış ve görüşleri, proje aşamasındaki davranışları ve toplulaştırmaya ilişkin görüşleri vb gibi konularda anketlerin değerlendirilmesi sonucunda yoğunluk düzeylerine göre belirlenmiştir.



4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

4.1 Demografik Özellikler

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın yürütüldüğü köy ve beldelerde anket uygulaması yapılan arazi sahiplerinin yaş ve eğitim özellikleri ile işletmelerin faaliyet alanları, işletmelerin faaliyet süreleri, işletmelere ait arazilerin genişliği, çiftçi ailelerindeki birey sayılarına ve çiftçilerin iletişim özelliklerine yönelik veriler sunulmuştur.

4.1.1 Yaş

Arazi toplulaştırması gibi yatırımların çiftçilerce benimsenmesinde ve bu yatırımlara katılıma yönelik tutumlarda yaş önemli bir faktördür. Bu sebeple araştırma kapsamındaki üreticilerin yaş gruplarının incelenmesi gerekli görülmüştür.

Çizelge 4.1’de araştırma bölgesindeki çiftçilerin yaş gruplarına göre dağılımı gösterilmiştir. Anket uygulaması yapılan çiftçiler; yaş aralığı olarak “18-35”, “36-45”, “46-65” ve 66 yaş ve üstü olmak üzere 4 gruba ayrılmıştır. Çiftçilerin % 46,2’sinin “ 46-65” yaş aralığında olduğu, % 36,1’inin ise 66 yaşının üzerinde olduğu görülmektedir. Buna karşılık 45 yaş ve altındaki çiftçilerin oranı ise % 17,7’dir.

Çizelge 4.1 Çiftçilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Sayı (n)	Yüzde (%)
18-35	22	6,4
36-45	39	11,3
46-65	160	46,2
66 +	125	36,1
TOPLAM	346	100

Bu verilere göre, araştırma kapsamındaki çiftçilerin % 82,3’ü 46 yaşından büyük yaş grubunda olanlardan oluşmaktadır. Erkuş ve ark. (1995)’a göre, ekonomik faaliyette bulunulabilecek yaş grubu 15-49 yaş grubudur. Ancak Türkiye’de çiftçilik mesleği ile uğraşanların genelde yüksek yaş gruplarına dahil oldukları bilinmektedir. Torun (2011)’in Kocaeli ili Kartepe ilçesinde yaptığı araştırmada tarımla ilgilenen çiftçilerin yaş aralığının daha çok 46 ve üzeri yaş grubundan oluştuğu tespit edilmiştir. Araştırmada da çiftçilerin yaş grupları ile ilgili olarak benzer bulgulara ulaşılmıştır. Bu durum kırsal kesimde yaşayan gençlerin çiftçilik mesleğine ilgi göstermeyerek, daha ziyade şehirlerde sanayi sektöründe çalışmaya yönelmeleri ile açıklanabilir. Bununla beraber, arazi toplulaştırması ile ilgili

kararların mevcut yasal düzenlemeler uyarınca ancak arazi maliki olan kişilerce alınmasının gerekli olduğu göz önüne alındığında, toplulaştırma ile ilgili çalışmalarda hedef kitlenin daha ziyade ileri yaş grubundaki kişilerden oluşması kaçınılmaz görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgularla da doğrulanan bu durum, arazi toplulaştırmasının çiftçilerce benimsenmesi ve toplulaştırmaya katılım açısından olumsuzdur. Zira çoğunluğu ekonomik faaliyette bulunabilecek yaş grubunun üzerinde olan bir kitlenin, daha genç bir kitleye nazaran daha tutucu olabileceği düşünülmektedir.

4.1.2 Eğitim seviyesi

Genel olarak eğitim düzeyi, kişilerin tutum ve davranışlarında etkili olan önemli bir faktördür. Bu sebeple yayım çalışmalarında da hedef kitlenin eğitim düzeyinin bilinmesi önem arz etmektedir.

Çizelge 4.2’de araştırma bölgesindeki çiftçilerin eğitim seviyelerine göre dağılımı gösterilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, anket uygulaması yapılan çiftçilerin % 63,3’ünün ilkokul mezunu olduğu, % 19,4’ünün ortaokul, % 13,9’unun ise lise seviyesinde eğitim gördüğü anlaşılmaktadır. Denekler arasında okuryazar olmayan bulunmamaktadır. Buna karşılık lise üzeri eğitim alanların bulunması önemli bir bulgudur.

Çizelge 4.2 Çiftçilerin Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı

Eğitim Seviyesi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Okur-yazar	5	1,4
İlkokul	219	63,3
Ortaokul	67	19,4
Lise	48	13,9
Ön lisans	1	0,3
Lisans	5	1,4
Yüksek Lisans	1	0,3
TOPLAM	346	100

Bu verilere ışığında, araştırma kapsamındaki çiftçilerin eğitim seviyelerinin ilkokul mezunu düzeyinde yoğunlaştığı görülmektedir (% 63,3). Türkiye’de kırsal kesimde yaşayanların eğitim seviyelerinin genellikle düşük olduğu ve bu seviyenin ilkokul düzeyinde yoğunlaştığı çeşitli çalışmalarla ortaya konulmuştur (Kızılaslan ve Almus 2000, İldeniz 2015, Özkan 1999).

Bununla beraber, çiftçiler arasında okuma yazma bilmeyen kimsenin bulunmaması ve azımsanmayacak bir oranda ortaokul ve lise mezununun (% 33,3) hatta ön lisans, lisans ve yüksek lisans mezunu olması araştırma konusu olan arazi toplulaştırması açısından olumlu bir durumdur.

4.1.3 İşletmelerin faaliyet alanlarına göre dağılımı

Araştırma bölgesindeki işletmeler sadece bitkisel üretim yapan işletmeler ve bitkisel üretim ve hayvansal üretim faaliyetini beraber yürüten işletmeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

İşletmelerin faaliyet alanlarına göre dağılımı Çizelge 4.3’de verilmiştir. Buna göre, araştırma kapsamındaki işletmelerin % 53,5’i sadece bitkisel üretim faaliyeti ile uğraşmakta, % 46,5’i ise bitkisel üretim ve hayvansal üretim faaliyetini birlikte yürütmektedir.

Çizelge 4.3 İşletmelerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Faaliyet Alanı	Sayı (n)	Yüzde (%)
Bitkisel Üretim Yapan İşletmeler	185	53,5
Bitkisel ve Hayvansal Üretimi Birlikte Yapan İşletmeler	161	46,5
TOPLAM	346	100

Buna göre, araştırma kapsamındaki çiftçilerin yarısından fazlası (% 53,5) sadece bitkisel üretim faaliyeti ile uğraşmaktadır. Diğer % 46,5’luk kesim ise karma tarım işletmesi şeklinde faaliyetini devam ettirmektedir. Sadece hayvancılık ile ilgilenen işletmeler oldukça az sayıda olmakla beraber, araştırma konusunun toprak mülkiyeti ile ilgisinin bulunması nedeniyle bu işletmeler araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

4.1.4 İşletmelerin faaliyet sürelerine göre dağılımı

Tarım işletmelerinin faaliyet süresi, çiftçilik tecrübesini göstermesi bakımından önemli bir özelliktir.

Araştırma kapsamındaki işletmelerin faaliyet süresine ilişkin tanımlayıcı istatistikler Çizelge 4.4’te verilmiştir. İşletme yöneticilerine uygulanan anketlerde işletmelerin faaliyet süreleri “ 1-5 yıl”, “6-10 yıl”, “11-15 yıl” ve “16 yıl ve üzeri” olmak üzere 4 gruba ayrılmıştır.

Buna göre, araştırma kapsamındaki işletmelerin % 88,7 si, 16 yıl ve üzeri faaliyet süresine sahiptir.

Çizelge 4.4 İşletmelerin faaliyet sürelerine göre dağılımı

Faaliyet Süresi (yıl)	Sayı (n)	Yüzde (%)
1-5	5	1,4
6-10	15	4,3
11-15	19	5,5
16	307	88,7
TOPLAM	346	100

Bu verilere göre araştırma kapsamındaki çiftçilerin büyük çoğunluğunun (% 88,7) deneyimli çiftçilerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Bu durumun arazi toplulaştırması faaliyetine çiftçi katılımı açısından olumlu olduğu düşünülmektedir. Özellikle çiftçilik mesleğini uzun yıllardır farklı mevkilere dağılmış ve küçük parsellerde devam ettiren üreticilere, arazi toplulaştırmasının faydaları daha kolay izah edilebilir. Dolayısıyla arazi parçalanmasından uzun yıllardır muzdarip olmuş bir hedef kitle, toplulaştırmayı benimsemeye daha yatkın olabilecektir.

4.1.5 İşletmelerdeki aile bireyi sayısı

Araştırma kapsamındaki işletmelerde tarımsal faaliyete katılan aile bireyi sayılarını gösteren çizelge 4.5 incelendiğinde araştırma bölgesindeki çiftçi ailelerinin % 84,7'sinin "1-3" kişilik, % 15,4'ünün 4-6 kişilik fert sayısına sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.5 Çiftçi Aileleri Fert Sayısı

Hane Fert Sayısı Grupları	Sayı (n)	Yüzde (%)
0	1	0,3
1-3	293	84,7
4-6	56	15,1
TOPLAM	346	100

Bu verilere göre, araştırma kapsamındaki çiftçilerin büyük çoğunluğunun az bireyli çekirdek aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Çalışma kapsamında 6 kişiden fazla bireye sahip geniş aile yapısına rastlanmamıştır.

4.1 6 Arazi genişliği

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin malik oldukları araziler bakımından ortalama arazi genişliği 72,9 da olarak bulunmuştur. Arazilerin genişliklerine göre dağılımı ise çizelge 4.6 'da verilmiştir. Bu verilere göre arazi maliklerinin % 56,1'i, "50-149" da arasında araziye maliktir. 150 da ve üzeri arazisi bulunan işletmelerin sayısı % 9,0 düzeyindedir.

Çizelge 4.6 İşletmelerin Sahip Olduğu Arazi Genişliği

Arazi Genişliği (da)	Sayı (n)	Yüzde (%)
10-49	121	35,0
50-149	194	56,1
150 +	31	9,0
TOPLAM	346	100,0

Buna göre, araştırma kapsamındaki tarım işletmelerinin yarıdan fazlası (%56,1) 50-149 da genişliğinde araziye sahiptir. Bunu % 35,0 oranı ile 10-49 da arazi genişliği takip etmektedir. 150 da ve üzerinde araziye sahip işletmeler ise arazi genişliği bakımından en küçük grubu oluşturmaktadır (% 9,0). Araştırmada arazi genişliği ile ilgili bulgular Türkiye ortalaması ile paralellik göstermektedir. 2001 yılı GTS verilerine göre, Türkiye'de ortalama işletme genişliği 6,1 hektar seviyesindedir (Anonim 2014). Bu durum tarım arazilerinin miras hukuku kuralları çerçevesinde nesilden nesile parçalanmasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Toplulaştırmanın benimsetilmesi ile ilgili yayım çalışmalarında öncelikle orta büyüklükte ve farklı mevkilere dağılmış arazilere sahip çiftçilerle çalışma yapılmasının daha uygun olacağı düşünölmektedir. Araştırma kapsamındaki işletmelerin yarıdan fazlasının da orta büyüklükte araziye sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu durum hedef kitlenin arazi parçalanmasının sakıncaları ve toplulaştırmanın faydalarını daha iyi anlayabilmeleri bakımından olumludur.

4.1.7 İletişim Özellikleri

Bu bölümde araştırmanın yürütöldüğu köy ve beldelerde anket uygulaması yapılan çiftçilerin tarımla ilgili kuruluşlarla iletişim sıklığı, İnternet kullanma durumu, cep telefonu kullanma durumu ve radyoda-TV'de tarım programlarını izleme sıklığı ile ilgili tanımlayıcı istatistikler değerlendirilmiştir.

4.1.7.1 Tarımla ilgili kuruluşlarla iletişim sıklığı

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin tarımla ilgili çeşitli kuruluşlarla iletişim sıklığına ilişkin tanımlayıcı istatistikler Çizelge 4.7’de verilmiş olup, çiftçilere yöneltilen anket sorularında tarımsal kuruluşlarla iletişim sıklığı, “Hiç”, “Ara Sıra (yilda 1-4 kez)” ve “Sık (yilda en az 5-9 kere)” şeklinde üç gruba ayrılmıştır.

Çizelge incelendiğinde araştırma bölgesindeki çiftçilerin iletişim kurdukları kurum ve kuruluşların ilk sırasında ziraat odaları (% 33,8) gelmekte, bunu kooperatifler (% 33,5) ve GTHB il ve ilçe müdürlükleri (% 22,8) takip etmektedir. Yine çiftçilerin % 51,4’ü kooperatiflerle, % 63,9’u ziraat odaları ile, % 73,4’ü ise GTHB il ve ilçe müdürlükleri ile ara sıra iletişim kurdukları saptanmıştır. Buna karşın hiç iletişim kurulmayan kurum ve kuruluşlar arasında birinci sırayı serbest tarım danışmanları (% 88,7) almakta, bunu % 76,3 oranı ile şirketler takip etmektedir.

Çizelge 4.7 Çiftçilerin Tarımla İlgili Kuruluşlarla İletişim Sıklığı

Kuruluşlar	Hiç		Ara Sıra (yilda 1-4 kere)		Sık (yilda 5+ kere)	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
GTHB İl/ilçe Müd.	13	3,8	254	73,4	79	22,8
Üretici Birliği	152	43,9	169	48,8	25	7,2
Kooperatif	52	15,0	178	51,4	116	33,5
Ziraat Odası	8	2,3	221	63,9	117	33,8
Serbest Tarım Dan.	307	88,7	35	10,1	4	1,2
Zirai İlaç Bayii	49	14,2	263	76,0	34	12,5
Şirket	264	76,3	71	20,5	11	3,2

Bu verilere göre, araştırma kapsamındaki çiftçilerin kooperatif ve üretici birliği gibi tarımsal örgütlerle iletişimlerinin orta düzeyde olduğu değerlendirilebilir. Genelde ülke kalkınmasında özelde ise kırsal kalkınmada üretici örgütlenmesinin oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde halkın ve üretim kesimlerinin örgütlenmelerine önem verildiği ve hükümet politikaları ile örgütsel amaçların bütünleştirilerek, bu şekilde sosyal ve ekonomik politikalarda sorumluluğun geniş kitlelere dağıtıldığı ifade edilmektedir (Can ve Sakarya 2012).

Tarımsal örgütlenmenin önemi araştırmanın konusu olan arazi toplulaştırması ile de doğrudan bağlantılıdır. Zira bir bölgede toplulaştırma faaliyetinin çiftçi katılımı ile gerçekleştirilebilmesi için arazi maliklerinin büyük çoğunluğunun talebi gerekmektedir. Bu koşul ise ancak tarımsal örgütlenmenin yüksek düzeyde olması ile ve tarımsal örgütlerin de bu amaç doğrultusunda çalışma yapması ile mümkün olabilir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre de üretici örgütleri, araştırma kapsamındaki çiftçilerin sık iletişim kurdukları kuruluşlar arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Bu sonucun toplulaştırmanın benimsenmesi ve yaygınlaşması açısından olumlu olduğu düşünülmektedir.

Tüm bunlarla beraber çiftçilerin tarımsal kurum ve kuruluşlarla iletişiminin incelenmesinde, serbest tarım danışmanları ile iletişim sıklıklarının oldukça düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Çalışma kapsamında bu konuda yapılan araştırmada, çiftçilerin yalnızca % 5,2'sinin serbest tarım danışmanlığı hizmeti aldıkları tespit edilmiştir. Özel tarımsal danışmanlığın tarımsal yeniliklerden çiftçilerin haberdar edilmesi ve yeniliklerin benimsenmesinde oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde üretime yönelik araştırma ve yayım faaliyetleri ile bilginin çiftçilere ulaştırılması işlemlerinin esas olarak çiftçi birlikleri ve özel danışma birimleri tarafından gerçekleştirildiği ifade edilmektedir (Özçatalbaş ve ark.2010). Türkiye'de de serbest tarım danışmanlığının çiftçilerin yenilikler konusunda bilgi kaynakları arasında yer almaya başladığı görülmektedir. Kızılaslan ve Ünal (2013)'ün Tokat ili Erbaa ilçesinde yapmış olduğu çalışmada, araştırma kapsamındaki üreticilerin % 25,4'ünün yeni tarım bilgi ve tekniklerini serbest çalışan ziraat mühendislerinden edindikleri tespit edilmiştir.

Serbest tarım danışmanlığı sisteminin arazi toplulaştırmasına katılımın artırılması ve ülke çapında yaygınlaşması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmada serbest tarım danışmanları ile iletişim sıklığı bakımından elde edilen sonuç arazi toplulaştırmasının benimsenmesi açısından olumsuz bir durumdur.

4.1.7.2 İnternet ve cep telefonu kullanabilme durumu

Bilgi teknolojilerinin oldukça hızlı bir gelişim sergilediği son çeyrek yüzyılda internetin, bilginin geniş kitlelere hızlı ve kolay ulaşımını sağlayan önemli bir araç olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Bu nedenle araştırmada üreticilerin internet kullanım durumlarını incelemiştir. Bu kapsamda üreticilerin cep telefonuna sahip olup olmadıkları ve cep telefonlarının mesaj gönderme özelliklerini kullanabilme durumları da inceleme altına alınmıştır.

Çizelge 4.8'de görüldüğü gibi araştırma bölgesindeki üreticilerin % 28,0'ı internet kullanabildiğini, % 68,2'si internet kullanamadığını, % 3,8'i ise evlerinde internet

bulunmasına rağmen kullanamadıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşılık üreticilerin % 93,1'i cep telefonu kullanırken, % 6,4'ü ise kullanamamaktadır.

Çizelge 4.8 Çiftçilerin İnternet ve Cep Telefonu Kullanım Durumlarına Göre Dağılımı

İnternet ve Cep Telefonu Kullanma Durumu	İnternet		Cep Telefonu	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Kullanıyor	97	28,0	322	93,1
Kullanmıyor	236	68,2	22	6,4
Evde var ama kullanmıyor	13	3,8	2	0,6
TOPLAM	346	100,0	346	100,0

Ayrıca cep telefonu kullanan çiftçilerin telefonların sözlü iletişim özelliği yanında mesaj özelliğini kullanma durumlarını da incelemek önemli görülmüştür. Çizelge 4.9 görüleceği gibi, araştırma kapsamında cep telefonu kullanan üreticilerin % 55,9'unun cep telefonlarına gelen mesajları açıp okuyabildikleri, % 32,3'ünün ise okuyamadıkları görülmektedir. Ayrıca üreticilerin % 11,8'i ise sahip oldukları cep telefonlarının mesaj gönderme özelliğini kullanamadıklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 4.9 Çiftçilerin Cep Telefonunun Mesaj Özelliğini Kullanabilme Durumu

Mesaj Özelliğini Kullanabilme Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Gelen mesajları açıp okuyabiliyorum	180	55,9
Gelen mesajları açıp okuyamıyorum	104	32,3
Cep telefonu kullanarak mesaj gönderemiyorum	38	11,8
TOPLAM	322	100,0

Elde edilen verilere göre, araştırma kapsamındaki çiftçilerin büyük çoğunluğunun (% 72) aktif olarak internet kullanmadığı görülmektedir. Çiftçilerin yalnızca % 28,0'ı aktif olarak internet kullanabilmekte, % 3,8'i ise evlerinde erişim bulunmasına rağmen aktif olarak interneti kullanamamaktadır.

Kırsal kesimde interneti kullanım durumu ve bilgi kaynağı olarak değeri çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Erdal ve Çallı (2013)'ün; Denizli ili Çivril ilçesinde çiftçilerin bilgisayar ve internet kullanımını üzerine yaptığı araştırmada, çiftçilerin % 52,38'inin bilgisayar ve internet kullandığı, % 47,62'sinin ise kullanmadığı tespit edilmiştir. Kızılaslan ve Ünal

(2013)'ün Tokat ili Erbaa ilçesinde yapmış olduğu çalışmada, araştırma kapsamındaki üreticilerin % 23,6'sının yeni tarım bilgi ve tekniklerini internet kanalıyla elde ettikleri saptanmıştır.

Bilgi teknolojilerinin hızla geliştiği göz önüne alındığında, bilginin geniş kitlelere hızlı ve kolay bir şekilde iletilmesini sağlayan önemli araçlardan birisi olan internetin etkin kullanımının yaygınlaştırılması gereklidir. İnternet, arazi toplulaştırması gibi teknik ve hukuki detayları fazla olan konularda da önem arz etmektedir. Zira toplulaştırma tüm detayları ile yayım elemanınca ya da kitle iletişim araçları vasıtasıyla çiftçilere aktarılamayabilir ya da çiftçiler akıllarındaki soruları yayım elemanına sığağı sığağına sorma imkanı bulamayabilirler. Ancak internet her türlü bilgiye kolay, ucuz ve hızlı ulaşmayı sağlayan bir yol olduğundan, çiftçi aklındaki soruları internet marifetiyle yanıtlayabilir. Araştırmada internet kullanımına yönelik sonuca göre, her ne kadar internet kullanabilenlerin oranının düşük olduğu tespit edilmiş olsa da, çiftçiler arası etkileşim göz önüne alındığında elde edilen oranın toplulaştırmanın benimsenmesi ve yaygınlaşması açısından olumlu olduğu düşünülmektedir.

Cep telefonu kullanım durumlarına yönelik bulgulara göre ise, üreticilerin neredeyse tamamına yakınının cep telefonu kullandığı, cep telefonu kullananların ise % 44,1'inin telefonu sadece sözlü iletişimde kullandığı anlaşılmaktadır. Çiftçilerin % 32,3'ü cep telefonlarına gelen mesajları okuyamadıklarını ifade etmişlerdir. Cep telefonunun mesaj özelliğinin; hava durumu, bir toplantının yer ve saati gibi kısa bilgilerin ya da akılda kalıcı slogan tarzında cümlelerin çiftçilere ulaştırılmasında önemli olduğu düşünülmektedir. Cep telefonlarının SMS özelliği, arazi toplulaştırmasının faydaları sloganlaştırılarak çiftçilerin cep telefonlarına gönderilmek amacıyla kullanılabilir. Bu şekilde çiftçiler nezdinde toplulaştırma hakkında farkındalık yaratılabilir.

Bu bulguya göre çiftçilerin dörtte üçüne yakın bir kesimi cep telefonlarına gelen mesajları okuyabilmektedir. Bu sonucun, cep telefonunun mesaj özelliğinin çiftçiler nezdinde farkındalık yaratma amacına uygun kullanımı halinde toplulaştırmanın yaygınlaşması açısından olumlu bir durum olduğu söylenebilir.

4.1.7.3 Radyoda-TV'de tarımla ilgili programları dinleme-izleme sıklığı

Radyo ve televizyon, bilginin geniş kitlelere hızlı ve kolay aktarılmasındaki önemli kitle iletişim araçlarından bir tanesidir. Genel olarak kitle iletişim araçları, yeniliklerden haberdar olma aşamasında oldukça etkili olmakta, yenilikleri benimseme ve uygulama aşamasındaki etkisi ise bireysel iletişim araçları lehine görece olarak azalmaktadır (Rogers 1983).

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin radyoda-TV’de tarımla ilgili programları dinleme ve izleme sıklığına ilişkin tanımlayıcı istatistikleri içeren bilgiler çizelge 4.10’da verilmiştir. Çiftçilerin tarımla ilgili programları dinleme-izleme sıklığına ilişkin özelliklerinin ortaya çıkarılması çiftçilere “Radyoda-TV’de tarım programlarını ne kadar sıklıkla dinliyor-izliyorsunuz?” sorusu yöneltmiştir. Bu soruya verilecek cevaplar ise “Sürekli, hiç kaçırmam”, “Genellikle (Haftada 2-3 kez), “Ara sıra” ve “Hiç dinlemiyor-izlemiyorum” şeklinde dört grupta değerlendirilmiştir.

Çizelgede incelendiğinde, araştırma kapsamındaki çiftçilerin % 39,0’ının sürekli olarak, % 32,7’sinin ise genellikle radyo ve televizyonlarda yayınlanan tarımla ilgili programları dinledikleri veya izledikleri görülmektedir. Buna karşılık radyo ve televizyonda tarımla ilgili programları ara sıra dinleyen-izleyenlerin oranı % 21,7, hiç dinlemeyen-izlemeyenlerin oranı ise % 6,6 olarak saptanmıştır.

Çizelge 4.10 Çiftçilerin Tarım Programlarını Dinleme-İzleme Sıklıkları

Tarım Programı Dinleme-İzleme Sıklığı	Sayı (n)	Yüzde (%)
Sürekli, hiç kaçırmam	135	39,0
Genellikle (Haftada 2-3 kez)	113	32,7
Ara sıra (Haftada 1 ya da daha az)	75	21,7
Hiç dinlemiyor/izlemiyorum	23	6,6
TOPLAM	346	100,0

Bu verilere göre, çiftçilerin radyo ve/veya televizyonda yayınlanan tarım programlarına ilgisi yüksek düzeydedir. Buradan tarımsal bilgiye ve yeniliklere ilgi duydukları sonucunu çıkarmak da mümkündür. Çavdar (2006)’nın, Ankara ili Polatlı ilçesine bağlı köylerde yürüttüğü araştırmaya göre; deneklerin % 46,40’nın televizyonda yayınlanan tarım programlarını sürekli, % 42’sinin ise denk geldikçe izledikleri saptanmıştır. Kızılaslan ve Ünal (2013)’ün yaptığı çalışma ile; araştırma kapsamındaki çiftçilerin % 94,0’nın tarımsal amaçlı program izledikleri tespit edilmiştir. Benzer şekilde araştırma bölgesindeki çiftçilerin de tarımsal amaçlı programlara ilgisinin bulunduğu görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bu sonuç, radyo ve TV’de yayınlanan tarım programlarında toplulaştırmaya yeterli düzeyde yer verilmesi durumunda toplulaştırmanın ülke genelinde yaygınlaşması bakımından olumlu bir durumdur.

4.2 Çiftçilerin Proje Öncesinde Toplulaştırma Kavramından Haberdar Olma Durumları

Yeniliklerin benimsenme süreci, çiftçilerin yenilikten haberdar olma aşaması ile başlamaktadır (Gürel 2004). Çiftçilerin de bir yenilik olarak kabul edilen arazi toplulaştırmasını benimsemeleri ve katılım sağlayabilmeleri için öncelikle toplulaştırma kavramı ile ilgili belirli düzeyde bilgilerinin bulunması gerekmektedir. Bu sebeple araştırma bölgesindeki çiftçilerin proje öncesinde toplulaştırma kavramından haberdar olma düzeyleri ve çeşitli bireysel ve iletişim özellikleri ile haberdar olma düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemek gerekli görülmüştür.

4.2.1 Toplulaştırma kavramından haberdar olma düzeyi

Araştırma bölgesinde arazi toplulaştırma projesi hayata geçirilmeden önce çiftçilerin toplulaştırma kavramından ne düzeyde haberdar olduklarına ilişkin veriler Çizelge 4.11’de verilmiştir. Buna göre; proje başlamadan önce araştırma kapsamındaki üreticilerin % 20,8’i toplulaştırma kavramından haberdar olmadıklarını, % 50,6’sı toplulaştırma kavramını duyduklarını, ancak detayları hakkında net bir bilgilerinin bulunmadığını ifade etmişlerdir. Çiftçilerin % 28,6’sı ise proje öncesinde toplulaştırma yapılan bazı sahaları görmüştür.

Çizelge 4.11 Çiftçilerin Proje Öncesinde Toplulaştırma Kavramından Haberdar Olma Düzeyleri

Toplulaştırmadan Haberdar Olma Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç duymamıştım	72	20,8
Duymuştum ancak detaylı bilgi sahibi değildim	175	50,6
Toplulaştırma yapılan bazı sahaları görmüştüm	99	28,6
TOPLAM	346	100,0

Bu verilere göre, araştırma kapsamındaki çiftçilerin büyük çoğunluğunun proje öncesinde toplulaştırma kavramından haberdar oldukları görülmektedir. Çiftçilerin yarıdan fazlası tam bilgi sahibi olmasalar da toplulaştırma kavramını duymuş, 1/3’e yakın bir kısmı ise, toplulaştırma faaliyetinin tamamlanmış olduğu bazı sahaları bizzat ya da TV-İnternet gibi kitle iletişim araçları vasıtasıyla görmüşlerdir. Toplulaştırmayı duyup detaylı bilgisi olmadığını ifade edenlerin bilgi eksikliğinin ise, toplulaştırmanın ne anlama geldiğinden çok toplulaştırma projesinin detaylarında yoğunlaştığı düşünülmektedir. Yapılan mülakatlarda bu tür bilgi eksiklerinin; toplulaştırmanın kim tarafından yapıldığı, projenin süresi, derecelendirmenin nasıl yapılacağı, yeni mülkiyet listelerine itiraz edilip edilemeyeceği, proje

süresince bir zarara uğranılması durumunda zararın karşılanıp karşılanmayacağı vb. gibi hususlar olduğu tespit edilmiştir.

Çiftçilerin toplulaştırmadan haberdar olma durumları ile ilgili çeşitli araştırmalarda farklı sonuçlar bulunmaktadır. Kızılaslan ve Almus (2000)'in Tokat-Zile-Güzelbeyli beldesinde yaptığı araştırmasında, araştırma kapsamındaki üreticilerin % 0,90'ının toplulaştırma bilinç düzeylerinin yüksek, % 44,15'inin orta, % 54,95'inin ise düşük olduğu tespit edilmiştir. Şişman ve Bilgin (2016)'nın Edirne ili İpsala ilçesi Kocahıdır beldesi ve Küçükdoğanca köyünde yaptığı araştırmaya göre ise; araştırma kapsamındaki üreticilerin % 90,6'sının toplulaştırma hakkında bilgisinin olduğu, % 9,4'ünün ise bilgisinin olmadığı saptanmıştır. Özkan ve Gürel (2001)'in Edirne ili Uzunköprü ilçesinin 7 köyünde yapmış oldukları araştırmaya göre; deneklerin yaklaşık olarak 1/3'ünün daha önce arazi toplulaştırma projelerinin uygulandığı sahalara gördüğü ve uygulama hakkında tam bilgi sahibi olduğu, 1/3'e yakın kesiminin uygulamanın tamamlandığı başka sahalara görmemiş olmasına rağmen, uygulama hakkında detaylı bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Arslan ve Değirmenci (2016)'nın Kahramanmaraş ili Türkoğlu ilçesi ve köylerinde yaptığı araştırmaya göre; katılımcıların % 73'ünün arazi toplulaştırması hakkında bilgiye sahip değil iken, % 14'ünün bilgisinin olduğu tespit edilmiştir. Yine Aktaş ve ark.(2006)'nın Adana ili Karataş ilçesi Yemişli köyünde yaptıkları araştırmaya göre, anket yapılan çiftçilerin % 31'inin toplulaştırma öncesi toplulaştırma konusunda bilgisi olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmada elde edilen sonucun ise, toplulaştırmanın benimsenmesi ve toplulaştırmaya katılımın artması açılarından olumlu olduğu düşünülmektedir. Zira hedef kitlenin büyük çoğunluğunun toplulaştırma kavramından haberdar olması, eğitim çalışmalarından elde edilecek verimi de olumlu yönde etkileyecektir.

4.2.2 Toplulaştırma ile ilgili bilginin içeriği

Araştırma kapsamında, proje öncesinde toplulaştırmadan haberdar olan kesimin bilgilerinin içeriğinin ne olduğunu tespit etmek gerekli görülmüştür. Daha açık bir anlatımla, çiftçilerin proje hayata geçmeden önce toplulaştırmayı, bir işletmenin dağınık halde bulunan arazilerinin birleştirilmesi boyutuyla dar anlamıyla mı, yoksa arazi birleştirilmesi ile beraber tarla içi geliştirme hizmetlerini de kapsayacak şekilde geniş anlamıyla mı anladıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna yönelik tanımlayıcı istatistiklerin verildiği Çizelge 4.18'e göre, araştırma kapsamındaki maliklerin % 45,4'ü proje öncesinde toplulaştırma kavramını "Dar anlamıyla", % 33,8'i ise "Geniş anlamıyla" anlamaktadır. Proje öncesinde arazi toplulaştırması hakkında hiçbir fikri olmayanların oranı ise, % 20,8'dir.

Çizelge 4.12 Çiftçilerin Proje Öncesinde Toplulaştırma ile İlgili Bilgilerinin İçeriği

Toplulaştırmayla İlgili Bilginin İçeriği	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç bilgi sahibi olmayanlar	72	20,8
Toplulaştırmayı dar anlamıyla bilenler	157	45,4
Toplulaştırmayı geniş anlamıyla bilenler	117	33,8
TOPLAM	346	100,0

Bu verilere göre, çiftçilerin yarıya yakını proje hayata geçmeden önce toplulaştırmayı dar anlamıyla, daha açık bir ifadeyle çok parçalı ve dağınık halde bulunan arazilerin bir araya toplanması şeklinde anlamaktadırlar. Arazilerin birleştirilmesinin yanında tarla içi geliştirme hizmetlerinin de yapılacağını bilenlerin ana kitleye oranı ise % 33,8 olarak tespit edilmiştir. Buna göre, çiftçilerin % 79,2'si en azından dağınık arazilerin bir araya toplanmasını içeren bir uygulamanın var olduğunu bilmektedirler. Bu husus da araştırma konusu açısından olumlu bir bulgudur.

4.2.3 Çiftçilerin toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri ile bazı bireysel ve iletişim özellikleri arasındaki ilişki

Bu bölümde araştırma kapsamındaki arazi maliklerinin betimsel istatistikler ile elde edilen çeşitli bireysel özellikleri ve iletişim özellikleri arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Yeniliklerin benimsenme süreci yenilikten haberdar olma ile başlamaktadır (Gürel 2004). Çiftçilerin de toplulaştırmaya aktif katılım sağlayabilmeleri için öncelikle toplulaştırmadan haberdar olmaları gerekmektedir. Bu sebeple hangi bireysel ve iletişim özelliklerinin toplulaştırma kavramından haberdar olmada etkin olduğunu tespit etmek gerekli görülmüştür. Bu kapsamda arazi maliklerinin en sık iletişim kurdukları tarımsal kuruluşlarla iletişim durumları, Tarımsal örgütlerin yönetiminde bulunup bulunmama durumları, internet kullanma durumları, Radyoda-TV'de tarım programları izleme sıklıkları ile toplulaştırmadan haberdar olma durumları arasında ilişki bulunup bulunmadığı araştırılmıştır.

4.2.3.1 Yaş ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi

Çizelge 4.13'da Araştırma bölgesindeki çiftçilerin yaş grupları ile proje öncesinde toplulaştırmadan haberdar olma durumları arasındaki ilişki gösterilmeye çalışılmıştır.

Çizelge 4.13 Çiftçilerin Yaşları ile Toplulaştırmadan Haberdar Olma Arasındaki İlişki

Yaş grupları	Toplulaştırma Faaliyetinden Haberdar Olma Durumu							
	Hiç Duymamıştım		Duymuştum Ancak Detaylı Bilgim Yoktu		Toplulaştırma Yapılan Bazı Sahaları Görmüştüm		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
18-35	8	11,1	7	4,0	7	7,1	22	6,4
36-45	10	13,9	20	11,4	9	9,1	39	11,3
46-65	33	45,8	73	41,7	54	54,5	160	46,2
66 ve üzeri	21	29,2	75	42,9	29	29,3	125	36,1
TOPLAM	72	100,0	175	100,0	99	100,0	346	100,0
Khi Kare : 11,721 S.D : 6 P: 0,068								

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin yaş grupları ile proje hayata geçmeden önce toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri arasında istatistiki anlamda bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Khi-Kare testinde, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu konuda yapılan çeşitli araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Ekinci (2010)'un, Samsun ili Bafra ovasında arazi toplulaştırması konusunda çiftçi davranışlarının belirlenmesine yönelik çalışmasında; anket yapılan işletme yöneticilerinin yaşlarının toplulaştırma bilinç düzeyi üzerinde etkisinin olup olmadığı, khi-kare testi ile analiz edilmiş ve işletme yöneticisinin yaşı ile toplulaştırma bilinç düzeyi arasında bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Yine Torun (2011)'in Kocaeli ili Kartepe ilçesine bağlı 8 adet köyde, organik tarımda çiftçilerin bilgi kaynaklarının araştırıldığı çalışmada, çiftçilerin yaşları ile organik tarımdan haberdar olma arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı tespit edilmiş ve yaş faktörünün herhangi bir yenilikten haberdar olma üzerinde etkili olmadığını anlaşıldığı sonucuna varılmıştır.

Çalışmada elde edilen sonucun ise, toplulaştırmadan haberdar olanların ve olmayanların hedef kitlede tesadüfi şekilde dağıldığını göstermesi bakımından olumlu olduğu düşünülmektedir. Zira toplulaştırmaya yönelik eğitim çalışmalarında, haberdar olma davranışı bakımından yaş grupları arasında farklılık olmaması, daha net bir ifade ile uniform bir görüntü arz etmesi, eğitimin başarısını arttırabilecektir.

4.2.3.2 Eğitim ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin eğitim durumları ile toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri arasındaki ilişki Çizelge 4.14 'da gösterilmiştir.

Çizelge 4.14 Çiftçilerin Eğitim Durumu ile Toplulaştırmadan Haberdar Olma Arasındaki İlişki

Eğitim Durumu	Toplulaştırma Faaliyetinden Haberdar Olma Durumu							
	Hiç Duymamıştım		Duymuştum Ancak Detaylı Bilgim Yoktu		Toplulaştırma Yapılan Bazı Sahaları Görmüştüm		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Okuryazar-İlkokul	51	70,8	114	65,1	59	59,6	224	64,7
Ortaokul	7	9,7	43	24,6	17	17,2	67	19,4
Lise ve üzeri	14	19,4	18	10,3	23	23,2	55	15,9
TOPLAM	72	100,0	175	100,0	99	100,0	346	100,0
Khi Kare : 14,362 S.D : 4 P: 0,06								

Çiftçilerin eğitim durumları ile toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik olarak yapılan Khi-Kare testinde, bu iki değişken arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Eğitimin tarımsal yeniliklerin daha iyi anlaşılmasının ve uygulanmasının bireyin sahip olduğu eğitim düzeyi ile yakından ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Esengün ve Sivaslıgil 1993). Bu sebeple eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin yeniliklerden haberdar olma düzeyinin de yüksek olması beklenmektedir. Araştırmada eğitim düzeyi ile toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaması, çiftçilerin eğitim düzeylerinin ilkököl düzeyinde yoğunlaşarak sonucun önemlilik seviyesini düşürmesi ile açıklanabilir. Bu konuda Ekinci (2010)'un Samsun ili Bafra ilçesinde yapmış olduğu çalışmada benzer şekilde, işletme yöneticilerinin eğitim düzeyleri ile toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında bir ilişki bulunamamıştır. Yine Kızılaslan ve Ünal (2013)'ün yaptığı araştırmaya göre, eğitim düzeyi ile yeni tarım tekniklerinden haberdar olma arasındaki ilişki önemsiz bulunmuştur.

Araştırmada elde sonucun, toplulaştırmanın benimsenmesi ve toplulaştırmaya katılım düzeyinin artması bakımından olumsuz olduğu düşünülmektedir. Her ne kadar üreticilerin

eğitim düzeyleri ilköğretim seviyesinde yoğunlaşmış olsa da, daha üst eğitim görenlerin yeniliklerden haberdar olma düzeylerinin yüksek olması beklenen bir durumdur. Daha eğitilmiş olan çiftçilerin haberdar olma davranışı bakımından diğer çiftçileri de etkilemeleri olası bir durumdur.

4.2.3.3 Tarım İl/İlçe müdürlükleri personeli ile iletişim sıklığı ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi

İl ve ilçe tarım müdürlüklerinin çiftçilerin yeniliklerden haberdar edilmesinde ve yeniliklerin çeşitli yayım metotları ile benimsetilmesinde önemi bilinmektedir. Özellikle genel veya geleneksel yayım sistemini benimseyen ülkelerde ağırlıklı olarak tarımsal üretimin artırılmasına yönelik teknoloji/enformasyon transferi temel yaklaşım olarak benimsenmektedir (Kumuk ve Oktay 1994). Bilginin çiftçilere transfer edilmesinde ise tarım müdürlükleri personelinin sistemin oldukça önemli bir parçası olduğu ortadadır. Bu sebeple, tarım il ve ilçe müdürlükleri personelleri iletişim sıklığı ile toplulaştırmadan haberdar olma arasında ilişki bulunup bulunmadığını araştırmak önemli görülmüştür. Bu ilişkiyi gösterir bilgiler Çizelge 4.15’de verilmiştir.

Çizelge 4.15 Çiftçilerin Tarım İl/İlçe Müdürlüğü ile İletişim Kurma Sıklıkları ile Toplulaştırmadan Haberdar Olma Durumları Arasındaki İlişki

Tarım İl/İlçe Müdürlükleri ile İletişim Sıklığı	Toplulaştırma Faaliyetinden Haberdar Olma Durumu							
	Hiç Duymamıştım		Duymuştum Ancak Detaylı Bilgim Yoktu		Toplulaştırma Yapılan Bazı Sahaları Görmüştüm		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç	8	11,1	3	1,7	2	2,0	13	3,8
Ara Sıra	53	73,6	147	84,0	54	54,5	254	73,4
Çok Sık	11	15,3	25	14,3	43	43,4	79	22,8
TOPLAM	72	100,0	175	100,0	99	100,0	346	100,0
Khi Kare : 46,377 S.D : 4 P: 0,000								

Çizelge 4.15 incelendiğinde çiftçilerin tarım il ve ilçe müdürlüğü personelleri ile iletişim sıklıkları ile proje hayata geçmeden önce toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Daha açık bir ifade ile, çiftçilerin yeniliklerden haberdar olmasında tarım müdürlüğü personelinin yüksek düzeyde etkisi bulunmaktadır. Bu sonuç, araştırma konusu bakımından olumludur.

4.2.3.4 İnternet kullanma durumu ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi

İnternet, dünyada bilgi teknolojilerinin baş döndürücü bir hızla gelişimi ile oldukça önemli bir kitle iletişim aracı ve bilgi edinme kaynağı haline gelmiştir. İnternet kullanımı, kısa sürede ve düşük maliyetle hedef kitleye ulaşma ve sorun çözmeye tarımsal yayım, kalkınma ve tarım sektörünün geliştirilmesinde önemli olanaklar sunmaktadır (Özçatalbaş 2006). Bu sebeple araştırma bölgesindeki çiftçilerin internet kullanım durumları ile arazi toplulaştırmasından haberdar olma durumları arasında ilişkiyi incelemek gerekli görülmüştür (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16 Çiftçilerin İnternet Kullanma durumları İle Toplulaştırmadan Haberdar Olma Durumları Arasındaki İlişki

İnternet Kullanma Durumu	Toplulaştırma Faaliyetinden Haberdar Olma Durumu							
	Hiç Duymamıştım		Duymuştum Ancak Detaylı Bilgim Yoktu		Toplulaştırma Yapılan Bazı Sahaları Görmüştüm		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Kullanıyor	21	29,2	40	22,9	36	36,4	97	28,0
Kullanmıyor	51	70,8	135	77,1	63	63,6	249	72,0
TOPLAM	72	100,0	175	100,0	99	100,0	346	100,0

Khi Kare : 5,775 S.D : 2 P: 0,056

Çizelge 4.16'dan görüleceği üzere, çiftçilerin internet kullanma durumları ile toplulaştırmadan haberdar olma durumları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu durum internetin tarımsal bilgileri edinme ve yenilikleri takip etme amacıyla kullanılmadığının bir göstergesi olarak düşünülebilir. Halbuki Özçatalbaş (2006)'ın da ifade ettiği gibi, internetin yayımda kullanımı yayım bilim dalı için çok önemli olanaklar sunmaktadır. Bu sebeple bilişim teknolojilerinin çiftçilerin yenilikleri takip etmek bakımından bilgi kaynakları arasında üst sıralara yerleşmesi önem arz etmektedir. Erdal ve Çallı (2013)'ün Denizli ili Çivril ilçesine bağlı köylerde çiftçilerin bilgisayar ve internet kullanımı üzerine yaptığı araştırmada, çiftçilerin internet kullanım amaçlarının % 51,95'inin iletişim, % 52,38'sinin bilgi edinme, % 46,94'inin haber ve yenilik takip etme, % 23,81'inin eğitim amaçlı araştırma ve % 1,36'luk oranda bankacılık işlemleri ve alışveriş geldiği tespit edilmiştir.

Araştırmada elde edilen sonucun, toplulaştırmanın benimsenmesi ve toplulaştırmaya katılım düzeyinin artması bakımından olumsuz olduğu düşünülmektedir. Zira internet, yukarıda ifade edildiği üzere bilgiye hızlı bir şekilde ulaşımın bir aracı konumunda ise de, bilgi edinme amacıyla kullanılmaması durumunda yayım açısından bünyesinde barındırdığı olanaklardan yararlanılabilmesi mümkün görünmemektedir.

4.2.3.5 Tarım programları dinleme-izleme sıklığı ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi

Çiftçilerin tarımsal yeniliklerden haberdar edilmesinde televizyon ve radyonun önemi bilinmektedir. Bu sebeple, araştırma bölgesindeki çiftçilerin proje öncesinde toplulaştırma kavramından haberdar olma düzeyleri ile TV ve radyoda tarım programları dinleme-izleme sıklıkları arasındaki ilişkiyi incelemek gerekli görülmüştür. Buna yönelik bilgiler Çizelge 4.17’de verilmiştir.

Çizelge 4.17 Çiftçilerin Tarım Programları Dinleme-İzleme Sıklıkları İle Toplulaştırmadan Haberdar Olma Durumları Arasındaki İlişki

Radyoda-TV’de Tarım Programları Dinleme-İzleme Sıklığı	Toplulaştırma Faaliyetinden Haberdar Olma Durumu							
	Hiç Duymamıştım		Duymuştum Ancak Detaylı Bilgim Yoktu		Toplulaştırma Yapılan Bazı Sahaları Görmüştüm		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç	14	19,4	6	3,4	3	3,0	23	6,6
Ara Sıra	35	48,6	27	15,4	13	13,1	75	71,7
Genellikle	11	15,3	62	35,4	40	40,4	113	32,7
Sürekli	12	16,7	80	45,7	43	43,4	135	39,0
TOPLAM	72	100,0	175	100,0	99	100,0	346	100,0
Khi Kare : 73,612 S.D : 6 P: 0,000								

Çizelge 4.17’den de görüleceği üzere, çiftçilerin tarım programlarını dinleme-izleme sıklıkları ile proje öncesinde toplulaştırma kavramından haberdar olma düzeyleri arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Rogers (1983)’e göre, yeniliklerin kırsal kesimde yayılması sürecinde kitle iletişim araçları, karar verme ve uygulama aşamalarında etkileri giderek azalsa da haberdar olma aşamasında etkileri olmaktadır. Bu konuda Ekinci (2010)’un, üreticilerin toplulaştırma bilinç düzeyi ile kitle haberleşme araçları kullanım düzeyi arasında bir ilişkinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan khi-kare testi

sonucunda, bu ikisi arasında istatistiksel açıdan çok yüksek bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Yine Ceylan (1988)'in Ankara ili Çubuk ilçesinde yaptığı araştırmaya göre, televizyonda tarım programı izleyenlerin % 66'sının herhangi bir tarım tekniğini öğrendiği saptanmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuç, toplulaştırmanın yayılması bakımından olumlu görülmektedir.

4.2.3.6 Tarımsal örgütlerin yönetiminde bulunma ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi

Türkiye'de mevcut yasalar uyarınca arazi toplulaştırmasının isteğe bağlı olarak yapılabilmesi veya bütünüyle çiftçi katılımı ile gerçekleştirilebilmesi için belli sayıda arazi malikinin müşterek talebinin bulunması gereklidir. Bu yasal zorunluluk, çiftçilerin arazi toplulaştırması kararı için örgütlenmelerini gerektirmektedir. Çiftçilerin öncelikle arazi toplulaştırmasından haberdar edilmesinde ve sonra çeşitli metotlarla toplulaştırmanın benimsetilmesinde üretici örgütlerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu amacın gerçekleştirilmesinde ise tarımsal nitelikli örgütlerin yöneticilerinin etkili olacağı ortadadır. Bu sebeple, araştırma kapsamındaki çiftçilerin geçmişte üye oldukları tarımsal örgütlerin yönetimlerinde bulunma durumları ile toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri arasında ilişki bulunup bulunmadığının araştırılması gerekli görülmüştür. Buna yönelik bilgiler Çizelge 4.18'te verilmiştir.

Çizelge 4.18 Çiftçilerin Tarımsal Örgütlerin Yönetiminde Bulunma Durumu İle Toplulaştırmadan Haberdar Olma Durumları Arasındaki İlişki

Tarımsal Örgütlerin Yönetiminde Bulunma	Toplulaştırma Faaliyetinden Haberdar Olma Durumu							
	Hiç Duymamıştım		Duymuştum Ancak Detaylı Bilgim Yoktu		Toplulaştırma Yapılan Bazı Sahaları Görmüştüm		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yönetimde Görev Alanlar	7	9,7	33	18,9	22	22,2	62	17,9
Yönetimde Görev Almayanlar	65	90,3	142	81,1	77	77,8	284	82,1
TOPLAM	72	100,0	175	100,0	99	100,0	346	100,0
Khi Kare : 4,640 S.D : 2 P: 0,098								

Çizelge 4.18'den de görüleceği üzere, Çiftçilerin üyesi buldukları herhangi bir tarımsal örgütün yönetiminde bulunma durumları ile proje öncesinde toplulaştırmadan haberdar olma durumları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Daha açık bir ifade ile geçmişte tarımsal nitelikte bir örgütün yönetiminde bulunmanın toplulaştırmadan haberdar olma ile bir ilgisi bulunmamaktadır. Bu verilerden yola çıkarak, başta kooperatifler olmak üzere çiftçi örgütlerinde genel anlamda eğitim çalışmalarına önem verilmediği ve tarımsal yeniliklerin toplantı vb. gibi organizasyonlarda gündeme gelmediği değerlendirilmesinde bulunulabilir. Gürel ve ark.(1995)'in de ifade ettiği üzere, tüzüklerinde ortakların eğitimine yer verilmesine rağmen kooperatifler buna, dolayısıyla tarımsal yayıma gereken özeni göstermemektedirler. Bu eksiklik tüm üretici örgütlerini kapsayacak şekilde genişletilebilir.

Araştırmada elde edilen sonuç, toplulaştırmanın ülke genelinde yayılması bakımından olumsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir. Zira, toplulaştırmaya aktif katılımın sağlanması çiftçi örgütlenmesini gerekli kılmaktadır. Burada halihazırda mevcut bulunan tarımsal nitelikli örgütlerin yöneticilerinin sorumluluğu yüksek düzeyde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak yöneticilerin toplulaştırma kavramından haberdar olma düzeylerinin düşük olması toplulaştırmanın yayılmasını olumsuz yönde etkileyecektir.

4.2.3.7 Arazi parsel sayısı ve toplulaştırmadan haberdar olma düzeyi

Tarım işletmelerine ait arazilerin çok parçalı ve dağınık halde bulunması sorunu, toplulaştırmanın en önemli gerekçesini oluşturduğundan araştırma kapsamındaki tarım işletmelerinin toplulaştırma öncesinde sahip oldukları tarım arazilerinin parsel sayıları ile proje öncesinde toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek gerekli görülmüştür. Buna yönelik bilgiler Çizelge 4.19'de verilmiştir.

Çizelge 4.19 Parsel Sayısı İle Toplulaştırmadan Haberdar Olma Durumu Arasındaki İlişki

Parsel Sayısı (Adet)	Toplulaştırma Faaliyetinden Haberdar Olma Durumu							
	Hiç Duymamıştım		Duymuştum Ancak Detaylı Bilgim Yoktu		Toplulaştırma Yapılan Bazı Sahaları Görmüştüm		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
1-3	12	16,7	29	16,6	9	9,1	50	14,5
4-6	33	45,8	53	30,3	29	29,3	115	33,2
7-9	9	12,5	38	21,7	28	28,3	75	21,7
10 +	18	25,0	55	31,4	33	33,3	106	30,6
TOPLAM	72	100,0	175	100,0	99	100,0	346	100,0
Khi Kare : 12,924 S.D : 6 P: 0,044								

Çizelge 4.19’de görüleceği üzere, araştırma kapsamındaki tarım işletmelerinin toplulaştırma öncesinde sahip olduğu arazilerinin parsel sayıları ile proje öncesinde toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri arasında istatistiki bakımdan düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (P=0,044). Bu verilerden yola çıkarak tarım işletmelerine ait arazilerin parsel sayıları arttıkça toplulaştırmaya olan ilginin arttığı değerlendirilmesinde bulunulabilir.

Araştırmada elde edilen bu sonucun, toplulaştırmaya yönelik eğitim çalışmalarında hedef kitlenin sahip olduğu arazi miktarının göz önüne alınmasın gerekliliğini göstermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

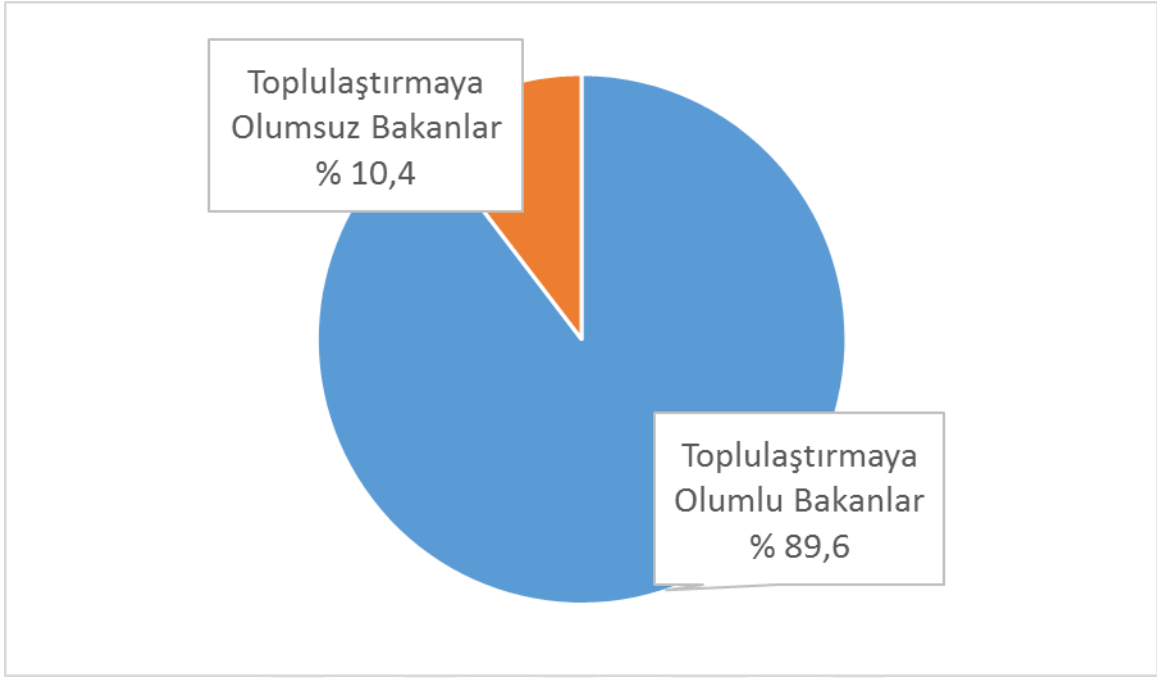
4.3 Çiftçilerin Proje Başlangıcı ve Aşamalarındaki Tutum, Davranış ve Düşünceleri

Araştırmanın bu bölümde toplulaştırma projesinin uygulanma aşamasında anket uygulaması yapılan çiftçilerin çeşitli düşünce ve davranışları incelenme altına alınmıştır. Bu kapsamda; proje başlangıcında arazi maliklerinin toplulaştırmaya yönelik tutumlarının ne olduğuna, toplulaştırmayı olumlu ya da olumsuz bulma nedenlerine, toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme aşamasındaki ve toplulaştırmanın çeşitli aşamalarındaki davranış ve görüşlerine ilişkin olarak anket çalışmasından elde edilen veriler sunulmuştur.

4.3.1 Çiftçilerin toplulaştırmaya yönelik tutumları

Araştırma kapsamındaki arazi maliklerinin toplulaştırma projesi başlangıcında toplulaştırma faaliyetine yönelik tutumları Şekil 4.1’de gösterilmiştir. Şekil 4.1’e göre, proje

başlangıcında arazi maliklerinin % 89,6'sı toplulaştırmaya olumlu baktıklarını, % 10,4'ü ise olumsuz baktıklarını ifade etmişlerdir.



Şekil 4.1 Çiftçilerin Proje Başlangıcında Toplulaştırmaya Yönelik Tutumları

Bu verilere göre, araştırma kapsamındaki çiftçilerin büyük çoğunluğunun proje başlangıcında arazi toplulaştırmasına olumlu baktıkları görülmektedir.

Bu konuda Eminoğlu ve Çakmak (2013)'ün Burdur ili Kemer ilçesi Elmacık köyünde yaptığı araştırmaya göre, incelenen işletmelerin % 88'inin proje öncesinde arazi toplulaştırmasını olumlu, % 12'sinin ise olumsuz bulduğu tespit edilmiştir.

Eser ve Uçan (2012)'nin Gaziantep ili Nurdağı ilçesi Gedikli köyünde yaptığı araştırmaya göre, arazi toplulaştırması yapılmadan önce çiftçilerin % 80,6'sının toplulaştırmanın faydalı olacağını, % 19,4'ünün ise faydalı olmayacağını belirttikleri saptanmıştır.

Yine Bilgin (2014)'ün Edirne ili İpsala ilçesinde yaptığı çalışmaya göre, toplulaştırma öncesinde çiftçilerin % 92,2'sinin toplulaştırmanın faydalı olacağını, % 7,5'unun ise faydalı olmayacağını belirttikleri ortaya konulmuştur.

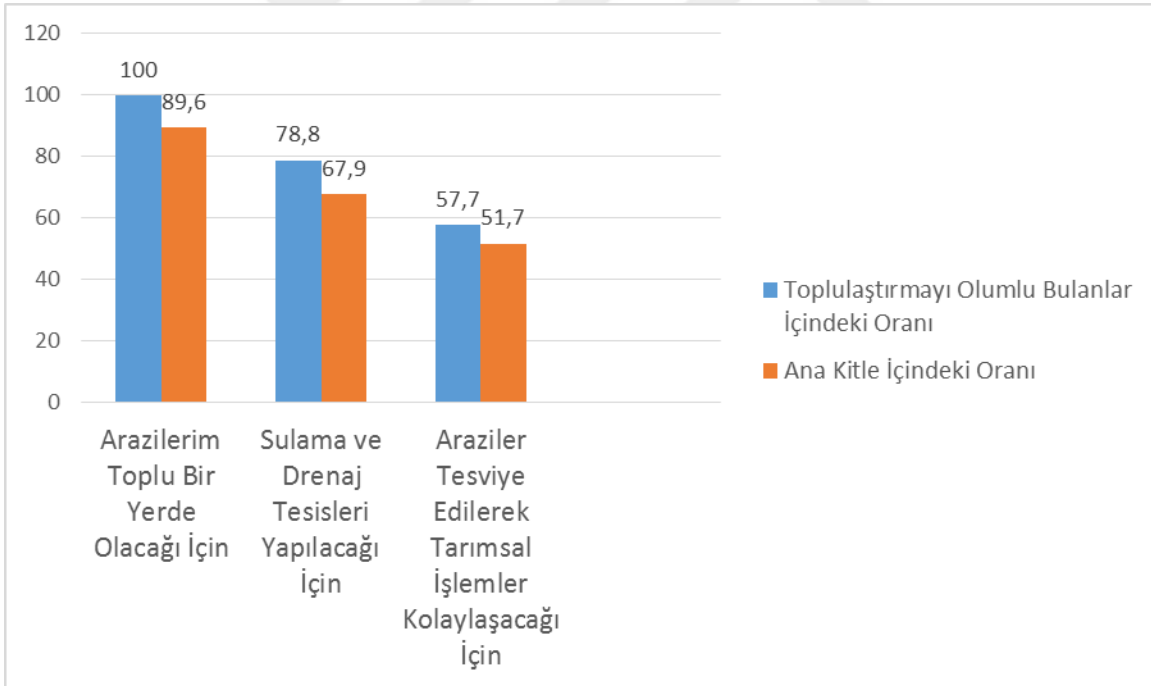
Aktaş ve ark. (2006)'nın Adana ili Karataş ilçesi Yemişli köyünde yapmış oldukları araştırma sonucuna göre, anket yapılan çiftçilerin % 93'ünün proje öncesi arazi toplulaştırmasına yaklaşımlarının olumlu, % 5'inin ise olumsuz olduğu, % 2'sinin ise bu konuda fikri olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonucu ve diğer bazı araştırmaların sonuçlarına göre, proje öncesinde çiftçilerin arazi toplulaştırmasına bakışlarının genel olarak olumlu olduğu ve toplulaştırmanın faydalı olacağına inandıkları anlaşılmaktadır.

Bu sonuç, toplulaştırmanın benimsenmesi bakımından oldukça önemli bir durumdur. Ancak çiftçilerin genel manada toplulaştırma kavramının kendi işletmeleri ve tarımsal kalkınma bakımından faydalı olduğuna inanmaları, ortada herhangi bir proje olmaksızın toplulaştırmayı aktif olarak başlatabilmeleri noktasında yeterli olmamaktadır.

4.3.1.1 Toplulaştırmayı olumlu bulma nedenleri

Toplulaştırma projesinin başlangıcında tutumu olumlu olan arazi maliklerinin toplulaştırmayı olumlu bulma nedenleri Şekil 4.2’de gösterilmiştir. Şekil 4.2’de de görüleceği üzere, toplulaştırmaya olumlu bakan çiftçilerin % 89,6’sı arazilerinin toplu bir yerde olacağı, % 67,9’u sulama ve drenaj sistemleri yapılacağı, % 51,7’si ise arazilerin tesviye edilmesi ile tarımsal işlemlerin kolaylaşacağı düşüncesiyle toplulaştırma faaliyetine olumlu baktıklarını ifade etmişlerdir.



Şekil 4.2 Çiftçilerin Toplulaştırmayı Olumlu Bulma Nedenleri (%)

Bu verilere göre, araştırma kapsamındaki çiftçilerin arazi toplulaştırmasını olumlu bulma nedenlerinin başında parçalanmış arazilerin bir araya toplanması gelmektedir. Bunu toplulaştırma ile beraber sulama-drenaj tesislerinin yapılması ve arazilerin tesviye edilmesi ile tarımsal işlemlerin kolaylaşması takip etmektedir.

Bu konuda Kızılaslan ve Almus (2001)'in Tokat-Zile-Güzelbeyli beldesinde yaptığı araştırmaya göre; araştırma bölgesindeki çiftçilerin % 94,4'ünün arazilerinde sulama ve drenaj sistemleri yapılacağı için, % 98,61'inin toplulaştırmadan sonra daha az masrafla daha fazla gelir imkanına kavuşacağı için, % 8,33'ünün parçalı arazileri bir arada olacağı için toplulaştırmayı destekledikleri tespit edilmiştir.

Ekinci (2010)'un Samsun ili Bafra ovasında yaptığı araştırmaya göre; çiftçilerin arazi toplulaştırmasını en önemli destekleme nedeni toplulaştırmanın yararına inanması olarak saptanmıştır. Aynı araştırmada bunu sırasıyla; % 78,13 ile arazide sulama tesislerinin yapılmasının, % 65,63 ile parçalı arazilerin toplu hale gelmesinin, % 64,06 ile işletme başına düşen arazi parça sayısının azalmasının, % 51,56 ile arazide drenaj tesislerinin yapılması ve arazilerin bir araya gelmesi sonucu masrafların azalması ve araziye ulaşım rahatlığı sağlanmasının, % 50 ile her bir arazi parçasının başına yol gitmesinin, % 39,06 ile arazilerin bir araya toplanması sonucu verimin ve dolayısıyla gelirin artmasının izlediği tespit edilmiştir.

Aktaş ve ark (2006)'nın araştırmasına göre ise; proje öncesinde toplulaştırmaya yaklaşımı olumlu olanların en önemli nedeninin; % 43 ile tarla içi hizmet ve sulama, % 28 ile tarlaların bir araya toplanması olarak saptanmış ve her iki nedeni gösterenlerin oranı % 15 olarak tespit edilmiştir.

Her ne kadar araştırmada çiftçilerin arazi toplulaştırmasını olumlu bulma nedeni olarak parçalanmış arazilerin bir araya toplanması ilk sırayı alsa da, diğer bazı araştırmalarda görüleceği üzere, genel olarak tarla içi geliştirme hizmetlerinin yapılması en önemli olumlu bulma nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Özkan ve Gürel (2001)'e göre, arazi toplulaştırma projeleri daha ziyade tarla içi geliştirme hizmeti olarak tanımlanan sulama, drenaj, tesviye, tarla içi yollar ile birlikte anlam kazanmakta ve asıl amacına ulaşmaktadır. Bu noktada tarla içi geliştirme hizmetlerinin arazi toplulaştırmasının çiftçilerce benimsenme düzeyini arttıran etkenler arasında olduğu yorumu da yapılabilir.

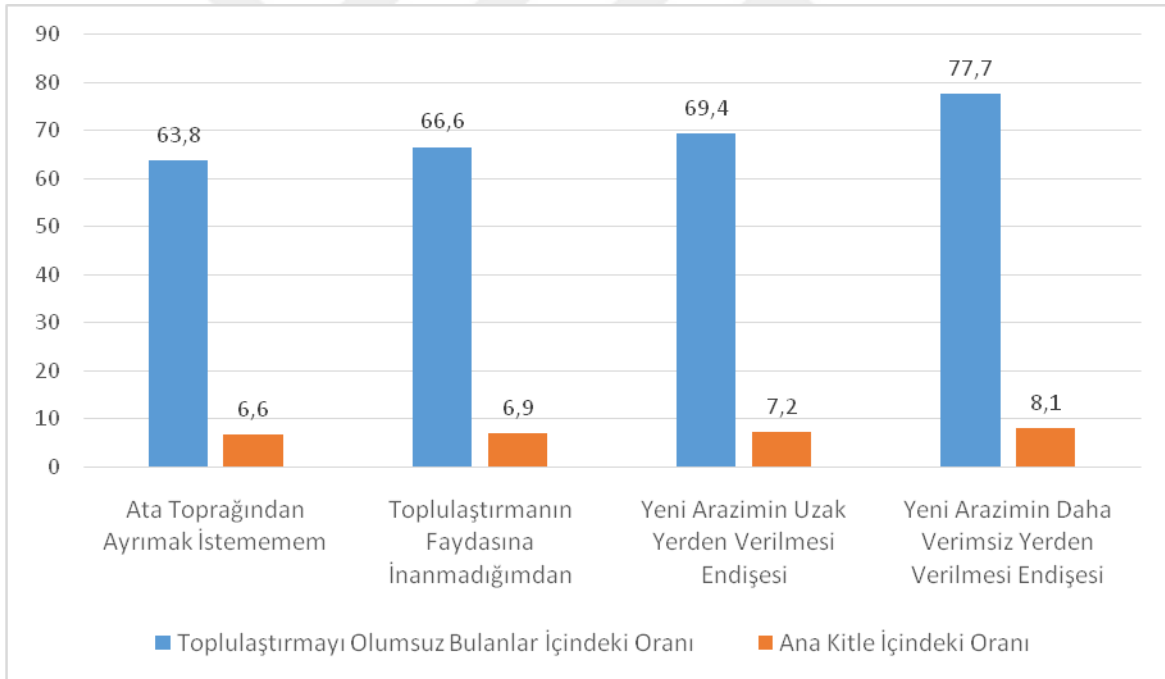
Tüm bunlarla beraber, sadece tarım işletmelerine ait parçalanmış arazilerin bir araya toplanmasının dar anlamda toplulaştırmayı ifade ettiğini hatırlamak yerinde olacaktır. Arazi tevhidini ile beraber diğer hizmetlerin yapılması, toplulaştırmanın geniş anlamını ortaya koymaktadır. Ancak gerek dar anlamıyla ve gerekse de geniş anlamıyla toplulaştırmada, toplulaştırma faaliyetinin nüvesini dağılmış arazilerin bir araya toplanması oluşturmaktadır. Buradan hareketle, toplulaştırma hukukunda da ana çatının arazi tevhidini olarak oluşturulması, diğer hizmetlerin de bu çatı üzerine bina edilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Bu manada araştırmada elde edilen sonuç, toplulaştırmanın yayılması bakımından olumludur. Zira, bir çok çiftçi, tarla içi geliştirme hizmetlerinin kendi arazisinde yapılmasını

destekleyebilir. Esas itibariyle arazi toplulaştırması faaliyetinde çiftçilerce en zor benimsenen kısım, atadan kalan araziden vazgeçmektir. Bu sebeple, arazilerin toplu bir yerde olması gerekçesinin, toplulaştırmayı olumlu bulma nedenlerinin başında gelmesi oldukça olumlu bir durumdur.

4.3.1.2 Toplulaştırmayı olumsuz bulma nedenleri

Arazi toplulaştırması projesinin başlangıcında toplulaştırma faaliyetini olumsuz bulanların gerekçeleri Şekil 4.3’de gösterilmiştir. Şekil 4.3’den de görüleceği üzere, proje başlangıcında toplulaştırma faaliyetini olumsuz bulanların % 77,7’si (Ana kitleye oranı % 8,1) yeni arazilerinin daha verimsiz yerden verilme endişesi ile toplulaştırmaya olumsuz baktıklarını ifade etmişlerdir. Diğer olumsuz bulma nedenleri ise birbirine yakın oranlarla; yeni arazinin daha uzak bir yerden verilmesi endişesi (%77,7, Ana kitleye oranı: % 7,2), Toplulaştırmanın faydasına inanmamak (% 66,6, Ana kitleye oranı: 6,9) ve ata toprağından ayrılmak istememek (% 63,8, Ana kitleye oranı: %6,6) şeklinde sıralanmaktadır.



Şekil 4.3 Çiftçilerin Toplulaştırmayı Olumsuz Bulma Nedenleri (%)

Bu verilere göre; araştırma bölgesinde toplulaştırmayı olumsuz bulanlar içinde olumsuz bulma nedeni olarak yeni arazinin verimsiz yerden verilme endişesinin başta geldiği anlaşılmaktadır. Psikolojik sebepler içerisinde yer alan atadan gelen topraktan ayrılma endişesi ise olumsuz bulma nedenleri arasında son sıradadır. Buradan araştırma bölgesinde mülkiyete manevi bağlılığın çok yaygın olmadığı değerlendirilmesinde bulunulabilir.

Arazi toplulaştırmasının çiftçilerce olumsuz bulma nedenleri çeşitli araştırmalarda incelenmiştir. Eminoğlu ve Çakmak (2013)'ün araştırmasına göre, arazi toplulaştırmasına karşı olumsuz görüş bildirmenin en önemli nedeni; yeni parsel alanlarının verimsiz yerden verilmesi endişesi olarak tespit edilmiştir.

Ekinci (2010)'un çalışmasına göre, toplulaştırmaya olumsuz bakan çiftçilerin yaklaşım ve tutumlarının olumsuz olmasının nedenleri olarak; yıllardır işlenen araziden ayrılma (% 70,97), arazinin daha uzak (% 54,84) ve verimsiz (% 29,03) yerden verilmesi ile arazinin tamamen elinden alınma (% 22,58) endişesi oluşturmaktadır.

Kızılaslan ve Almus (2001)'in araştırmasının sonucuna göre ise; çiftçilerin % 64,10'u tarlasının daha verimsiz yerden verilmesi endişesi ile, % 2,56'sı toprağının tamamen elinden alınacağı endişesi ile, % 5,13'ü tarlasının daha uzak yerden verilmesi endişesi ile, % 28,21'i ise diğer sebepler ile toplulaştırmayı desteklemedikleri saptanmıştır.

Araştırmada edile sonucun, atadan kalan topraklardan vazgeçme gerekçesinin, toplulaştırmayı olumsuz bulma nedenleri arasında sonuncu sırada olduğunu göstermesi bakımından olumlu olduğu düşünülmektedir. Ancak, yeni arazinin daha verimsiz yerden verilme endişesi, olumsuz bulma nedenleri arasında ilk sıradadır. Bu sonuç toplulaştırmayı gerçekleştirecek olan kuruma güvenin bulunmadığını göstermekle, toplulaştırmanın ülke genelinde yaygınlaşması bakımından olumsuz bir durumdur.

4.3.2 Çiftçilerin toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme aşamasındaki düşünce ve davranışları

Bu bölümde araştırma bölgesinin toplulaştırma proje sahası olarak belirlenmesinden başlayarak muvafakat alımının tamamlanmasına kadar geçen sürede çiftçilerin çeşitli davranış ve görüşleri incelenmiştir. Bu aşamada toplulaştırmadan sorumlu kurumun organizasyonu içerisindeki yer alan yayım elemanlarınca genellikle köy kahvehanelerinde toplulaştırma ile ilgili bilgilendirme toplantıları gerçekleştirilmektedir. Yani çiftçilerin toplulaştırma hakkında bilgilendirilmelerinde grup metotlarının tercih edildiği görülmektedir.

Bu kapsamda araştırma kapsamındaki çiftçilerin bilgilendirme toplantılarına katılım durumları, toplantılara soru sorarak ya da görüş bildirerek aktif katılım sağlayıp sağlamadıkları ve bilgilendirme aşamasında toplulaştırmanın faydaları konusunda yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları konuları incelenmiştir. Ayrıca bu aşamada bilgilendirme toplantıları haricinde herhangi bir teknik eleman ile toplulaştırma konusunu birebir olarak tartışıp tartışmadıklarının da incelenmesi gerekli görülmüştür. Ayrıca araştırmada çiftçilerin, toplulaştırmaya yönelik bilgilendirmeyi yapan yayım personelinin çeşitli vasıf ve davranışlarından memnuniyet dereceleri de inceleme altına alınmıştır

4.3.2.1 Bilgilendirme toplantılarındaki davranış ve görüşler

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme toplantılarına katılım durumlarına, toplantılara aktif olarak katılım sağlayıp sağlamadıklarına, bilgilendirme toplantıları neticesinde yeterli düzeyde bilgi sahibi olup olmadıklarına ve bilgilendirme aşamasında herhangi bir teknik personelle birebir toplulaştırma hakkında görüşüp görüşmediklerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler Çizelge 4.20’de gösterilmiştir. Buna göre, araştırma kapsamındaki arazi maliklerinin % 99,7’sinin toplulaştırma öncesinde toplu bir yerde grup halinde yapılan toplantılara katılım sağlamıştır. Çiftçilerin % 77,7’si ise toplantılara soru sorarak veya görüş bildirerek toplantılara aktif katılım sağladıklarını belirtmişlerdir. Bununla beraber araştırma kapsamındaki çiftçilerin % 69,1’i bilgilendirme toplantıları sonrasında toplulaştırma ve faydaları ile ilgili konularda yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu, % 30,9’u ise yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca çiftçilerin % 82,9’unun bilgilendirme aşamasında konuyu ailesi ve diğer çiftçilerle tartıştığı-görüş alışverişinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.20 Çiftçilerin Toplulaştırmaya Yönelik Bilgilendirme Aşamasındaki Davranışları

Bilgilendirme Aşamasındaki Davranış ve Görüşler	Evet		Hayır	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Bilgilendirme toplantılarına katılım sağladınız mı?	345	99,7	1	0,3
Toplantılara soru sorarak/görüş bildirerek aktif olarak katıldınız mı?	269	77,7	77	22,3
Toplantılar sonunda yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz ?	239	69,1	107	30,9
Toplulaştırmayı aileniz ve/veya diğer çiftçilerle tartıştınız mı?	287	82,9	59	17,4

Bu verilere göre, araştırma kapsamındaki çiftçilerin neredeyse tamamının grup metoduyla gerçekleştirilen bilgilendirme toplantılarına katılım sağladığı anlaşılmaktadır. Üreticilerin görüş ve önerilerinin de alındığı bu toplantılara soru sorarak veya görüş bildirmek suretiyle aktif katılım sağlayanları oranının da oldukça yüksek olduğu görülmektedir (% 77,7). Buradan hareketle araştırma kapsamındaki üreticilerin arazi toplulaştırmasına ilgi gösterdikleri ve konu hakkındaki bilgi düzeylerini yüksek bir düzeye çıkartmak için çaba sarf ettikleri değerlendirilmesinde bulunulabilir. Bu sonuç, toplulaştırmanın yaygınlaşması açısından oldukça olumludur.

Ancak tüm bunlara rağmen çiftçilerin % 30,9'u, bilgilendirme aşamasında toplulaştırma ve faydaları konusunda yeterli düzeyde bilgi edinemediklerini ifade etmişlerdir. Buradan bilgilendirme toplantılarının, çiftçilerin yaklaşık olarak üçte birini tatmin etmediği sonucuna varılabilir. Bu sonuç ise, toplulaştırmanın benimsenmesi açısından olumsuz bir durumdur.

Tüm bunlarla beraber çiftçilerin büyük bir kısmının toplulaştırma konusunu yakın çevresi ile tartıştığı anlaşılmaktadır. Konu bazında örgütlenmenin nüvesini teşkil ettiğini düşünülen bu davranışın olumlu olduğu ifade edilebilir.

4.3.2.2 Bilgilendirme yapan personele yönelik memnuniyet durumu

Araştırma kapsamında, çiftçilerin arazi toplulaştırması ile ilgili bilgilendirme yapan yayım personeline yönelik memnuniyet durumları inceleme konusu yapılmıştır. Bu kapsamda arazi maliklerinin bilgilendirme yapan personelin teknik bilgisinden, daha önceki toplulaştırma uygulamalarından örnekler vermesinden, sorulan soruların tümüne cevap verip verememesinden, görüşmek sıklığından, çiftçilere yaklaşımından ve güvenilir olup olmamasından ne derece memnun oldukları ölçülmeye çalışılmıştır. Çiftçilere yöneltilen anketlerde bu sorulara verilecek cevaplar; “ Hiç memnun kalmadım”, “ Memnun kalmadım”, “Memnun kaldım” , “Çok memnun kaldım” şeklinde dört gruba ayrılmıştır.

Araştırma kapsamındaki arazi maliklerinin çeşitli bakımlardan toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme yapan personelden memnun olma durumları ile ilgili tanımlayıcı istatistikler Çizelge 4.21’da verilmiştir. Bu verilere göre; araştırma kapsamındaki çiftçilerin % 34,1’inin bilgilendirme yapan personeli güvenilir bulmamıştır. Çiftçilerin % 30,4’ü personelin görüşme sıklığından memnun kalmamış, % 30’u ise personelin aklındaki her soruya cevap veremediğini ifade etmiştir. Personelin daha önceki toplulaştırma uygulamalarından verdiği örnekleri yeterli bulmayanların oranı ise % 25,4 olarak tespit edilmiştir. Buna karşılık çiftçilerin % 24,6’sı personelin çiftçilere yaklaşımından memnun kalmamış, % 23,7’si ise teknik bilgisini yeterli bulmamıştır.

Çizelge 4.21 Çiftçilerin Toplulaştırmaya Yönelik Bilgilendirme Yapan Yayım Personelinden Memnun Olma Durumu

Personelin Bazı Özellik ve Davranışları	Çiftçilerin Memnuniyet Derecesi							
	Hiç Memnun Kalmadım		Memnun Kalmadım		Memnun Kaldım		Çok Memnun Kaldım	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Teknik Bilgisi	29	8,4	53	15,3	236	68,2	28	8,1
Önceki Toplulaştırmalardan Örnekler Vermesi	34	9,8	54	15,6	219	63,3	39	11,3
Çiftçilerin Aklındaki Her Soruya Cevap Verebilmesi	34	9,8	70	20,2	173	50,3	69	19,9
Görüşme Sıklığı	40	11,6	65	18,8	181	52,3	60	17,3
Çiftçilere karşı Yaklaşımı	38	11,0	47	13,6	183	52,9	78	22,5
Güvenilirliği	55	15,9	63	18,2	169	48,8	59	17,1

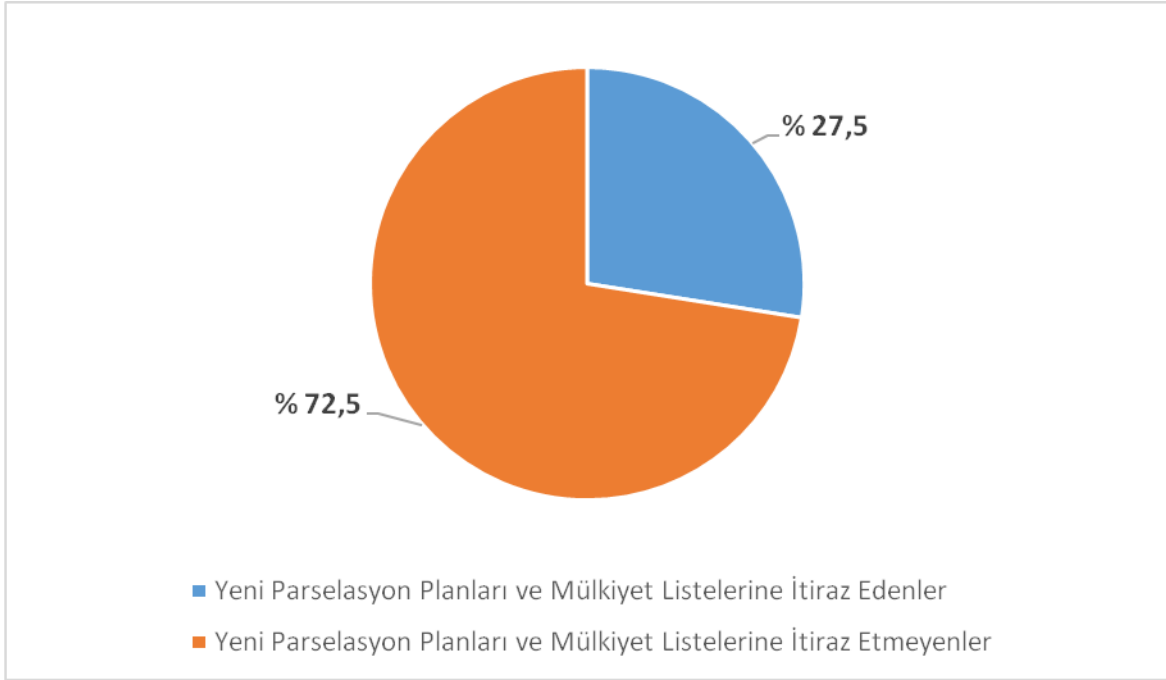
Bu verilere göre çiftçilerin toplulaştırma hakkında bilgilendirme yapan yayım personelinden memnun olmama durumu bakımından, güvenilirliğin ilk sırada yer aldığı anlaşılmaktadır. Çiftçilerin % 34,1'i bilgilendirme yapan personeli güvenilir bulmamıştır. Bunu görüşme sıklığı (% 30,4) ve çiftçilerin akıllarına takılan her soruya yayım personelince yanıt alınamaması (% 30,0) takip etmektedir. Buna karşın bilgilendirme yapan personelin teknik bilgisini yeterli bulmamak (% 23,7) memnun olmama durumu bakımından son sırada yer almaktadır. Çiftçilerin proje öncesinde arazi toplulaştırmasına yönelik bilgi düzeyleri farklı olduğundan, bilgilendirmeyi gerçekleştiren yayım personelinden beklentileri de farklılık arz etmektedir. Bu sebeple toplulaştırmaya aktif katılımı temin için, öncelikle çiftçilerin bilgi düzeylerinin tespit edilmesinin, çiftçi eğitimlerinin de farklı bilgi düzeyleri göz önünde tutularak gerçekleştirilmesinin doğru olacağı düşünülmektedir.

4.3.3 Çiftçilerin toplulaştırma aşamalarındaki davranış ve görüşleri

Bu bölümde araştırma kapsamındaki çiftçilerin yeni parselasyon planları ve mülkiyet listelerine itiraz durumları, yeni arazileri ile ilgili düşünceleri, toplulaştırmanın süresi ve eski arazileri ile yeni arazileri arasındaki değer farkından dolayı zarar görüp görmediklerine yönelik düşünceleri incelenmiştir.

4.3.3.1 Yeni parselasyon planları ve mülkiyet listelerine itiraz etme durumu

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin askıya çıkarılan yeni parselasyon planlarına ve mülkiyet listelerine itiraz etme oranlarına ilişkin yapılan anketlerden elde edilen veriler Şekil 4.4'te gösterilmiştir. Buna göre, çiftçilerin % 72,5'i askıya çıkarılan yeni parselasyon planları mülkiyet listelerine itiraz etmemiş, % 27,5'i ise itiraz etmiştir.



Şekil 4.4 Çiftçilerin Yeni Parselasyon Planları ve Mülkiyet Listelerine İtiraz Durumu

Bu verilerden hareketle araştırma kapsamındaki çiftçilerin üçte birine yakın bir kesiminin askıya çıkarılan yeni parselasyon planları ve mülkiyet listelerine itiraz ettiği anlaşılmaktadır. Gün (1996)'ya göre, toplulaştırma projesinin sonuçlarına ve yeni mülkiyet durumuna arazi maliklerinin itirazları projenin bir anlamda başarısını ortaya koymakta ve en az itirazın olduğu uygulamalar başarılı projeler olarak değerlendirilmektedir. Her ne kadar toplulaştırma neticesinde proje sahası içerisindeki tüm arazi maliklerinin isteklerinin gerçekleştirilebilmesi mümkün olmasa da, proje başlangıcında toplulaştırmayı olumsuz bulanların oranının % 10,4 olarak tespit edilmesi göz önüne alındığında, yeni parselasyon planları ile mülkiyet listelerine itiraz oranının yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu durum, çiftçilerin yeni arazileri noktasındaki isteklerinin çatışmasıyla açıklanabileceği gibi, proje idaresinin çiftçi isteklerini göz önüne almakta yetersiz kalmasıyla da açıklanabilir.

Tüm bu anlatılanlar ışığında araştırmada elde edilen bu sonucun toplulaştırmanın ülke genelinde yaygınlaşması açısından olumsuz olduğu düşünülmektedir.

4.3.3.2 Çiftçilerin yeni arazilere yönelik düşünceleri

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin toplulaştırma projesinin tamamlanmasından sonra verilen yeni arazileri ilgili düşünceleri inceleme konusu yapılmıştır. Bu kapsamda çiftçilerin yeni arazilerinin istedikleri yerden verilip verilmediği, yeni arazinin eski araziye nazaran işletme merkezine daha uzak parsellerden verilip verilmediği ve yeni arazinin eski araziye göre daha verimsiz olup olmadığı konularındaki düşünceleri araştırılmıştır. Buna yönelik tanımlayıcı istatistikler Çizelge 4.22’de verilmiştir. Buna göre, arazi maliklerinin % 63,6’sı yeni arazilerinin kendi istedikleri yerden verildiğini, % 36,4’ü ise istedikleri yerden verilmediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca maliklerin % 16,5’i yeni verilen arazilerin eski arazilerine göre işletme merkezine daha uzak parsellerden verildiği, % 23,7’si ise yeni arazilerinin eski arazilerine göre daha verimsiz mevkiden verildiğini düşünmektedir.

Çizelge 4.22 Çiftçilerin Yeni Arazilerine Yönelik Kanaatleri

	Çiftçilerin Kanaati					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yeni Arazim İstedğim Yerden Verildi	220	63,6	126	36,4	346	100
Yeni Arazim Eski Arazime Göre Daha Uzak Parsellerden Verildi	57	16,5	289	83,5	346	100
Yeni Arazim Eski Arazime Göre Daha Verimsiz Mevkiden Verildi	82	23,7	264	76,3	346	100

Bu verilere göre, araştırma kapsamındaki çiftçilerin üçte birinden biraz fazla bir kesiminin toplulaştırma sonrasındaki yeni arazilerinin kendi istedikleri yerden verilmediği anlaşılmaktadır. Uygulamada toplulaştırmayı yürüten proje idaresince çiftçiler ile tek tek görüşülüp arazilerini nereden istedikleri tespit edilerek yeni parselasyon planları ve mülkiyet listeleri oluşturulmakta, itirazlar çözüme kavuşturulduktan sonra ise listeler kesinleşmektedir. Burada yeni arazilerinin istedikleri yerden verilmediğini ifade edenlerin oranı (% 36,4), yeni parselasyon planlarına ve mülkiyet listelerine itiraz edenlerin oranından (% 27,5) daha yüksek bulunmuştur. Buradan hareketle, bir kısım çiftçilerin yeni arazileri yeni parselasyon planlarında istedikleri yerde olmamasına rağmen listelere itiraz etmedikleri ya da itirazların

değerlendirilmesi aşamasında çiftçi isteklerinden daha fazla uzaklaştığı sonuçları çıkarılabilir.

Bununla beraber, çiftçilerin azımsanmayacak orandaki bir kesimi de, toplulaştırma sonrasında dağıtılan yeni arazilerinin eski arazilerine oranla daha verimsiz bir mevkiden verildiği görüşündedir. Ayrıca, yeni arazilerinin daha verimsiz mevkiden verildiğini düşünenlerin oranının, proje başlangıcında yeni arazinin verimsiz yerden verileceği endişesi taşıyanların oranından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç, toplulaştırmayı başlangıçta olumlu gören bazı çiftçilerin uygulamanın sonucundan memnun olmadıklarını göstermektedir. Bu durum, toplulaştırmanın yaygınlaşması bakımından olumsuzdur.

4.3.3.3 Çiftçilerin projenin kendilerine yüklediği maliyete yönelik düşünceleri

Araştırma bölgesindeki çiftçilerin toplulaştırma faaliyetine başlanmasından yeni tapuların verilmesine kadar geçen sürede maddi bir kayba uğrayıp uğramadıklarına, maddi kayba uğradığını düşünenlerin zararlarının karşılanıp karşılanmadığına ilişkin düşünceleri incelenmiştir. Ayrıca arazi maliklerinin toplulaştırma sonrasında teslim edilen yeni arazileri ile eski arazileri arasında değer farkı bulunup bulunmadığına yönelik düşünceleri de araştırılmıştır. Tüm bunlara ilişkin tanımlayıcı istatistiklerin verildiği Çizelge 4.23'a göre, arazi maliklerinin % 54,6'sı toplulaştırma aşamasının çok uzun sürdüğünü ve bu sebeple maddi kayba uğradıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanında maliklerin % 46,0'ı toplulaştırmanın uzun sürmesinden kaynaklanan zararlarının karşılanmadığını, % 34,4'ü ise eski arazileri ile yeni arazileri arasında kıymet farkı bulunduğu ve bu kıymet farkından doğan zararlarının karşılanmadığını ifade etmişlerdir.

Çizelge 4.23 Çiftçilerin Toplulaştırmanın Kendilerine Yüklediği Maliyete Yönelik Düşünceleri

	Çiftçilerin Kanaati					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Toplulaştırma Çok Uzun Sürdü ve Maddi Kayba Uğradım	196	56,6	150	43,4	346	100
Toplulaştırma Aşamasında Uğradığım Zararım Karşılanmadı	159	46,0	187	54,0	346	100
Eski Arazim ile Yeni Arazim Arasındaki Değer Farkı Karşılanmadı	119	34,4	227	71,4	346	100

Bu verilere göre, araştırma kapsamındaki çiftçilerin yarısından fazlası (% 56,6) arazi toplulaştırmasının uzun sürmesi nedeniyle maddi kayba uğradığını, yarıya yakın bir kesimi ise (% 46,0) bu nedenden kaynaklanan zararlarının tam olarak karşılanmadığı kanaatindedir. Çiftçilerin yaklaşık olarak üçte birlik bir kesiminin ise eski arazileri ile yeni arazileri arasında değer farkı olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

Arazi toplulaştırma faaliyeti, geçici bir süre de olsa arazi maliklerinin mülkiyet haklarının askıya alınmasını beraberinde getirmektedir. Tarım sektöründe en önemli üretim faktörü olan toprağın kullanılmaması doğal olarak çiftçilere bir maliyet yüklemektedir. Disiplinler arası bir çalışmayı gerektiren toplulaştırmanın mümkün olan kısa sürede tamamlanmasının mağduriyetleri azaltarak, toplulaştırmanın ülke genelinde çiftçilerce benimsenmesini ve çiftçi katılımını arttıracığı düşünülmektedir.

Ayrıca Aksoy (1984)'ün de belirttiği üzere ekonomik bakımdan eski mülk ile yeni mülk arasında eşitlik yaratmak zordur. Bu teknik zorluğun yanında yeni arazilerin her arazi malikinin istekleri doğrultusunda verilmesi de pek mümkün bir durum değildir. Ancak eski arazi ile yeni arazi arasında herhangi bir sebepten kaynaklanan değer farkının olması durumunda aradaki maddi farkın karşılanması noktasında hassasiyet gösterilmesinin toplulaştırmaya katılımı arttıracığı düşünülmektedir.

Tüm bu anlatılanlar ışığında araştırmada elde edilen sonucun toplulaştırmanın ülke genelinde yaygınlaşması açısından olumsuz olduğu düşünülmektedir.

4.4 Çiftçilerin Toplulaştırmaya Aktif Katılıma Yönelik Tutumları

Araştırmanın bu bölümünde araştırma kapsamında yer alan arazi maliklerinin demografik özellikleri, bazı iletişim özellikleri, toplulaştırma aşamasındaki davranışları ve toplulaştırma ile ilgili bilgilendirme yapan personele yönelik memnuniyet durumları ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Anket uygulaması yapılan çiftçilerin yukarıda ifade edildiği üzere % 76,3'ü proje sahası devlet tarafından önceden belirlenmeseydi de toplulaştırmayı aktif olarak talep edebileceklerini belirtmişlerdir. Bu sonuç, toplulaştırmanın faydalı bir faaliyet olduğuna inansalar da bazı çiftçilerin aktif katılım sağlayacak düzeyde toplulaştırmayı benimsemediklerini göstermektedir.

Bilindiği üzere mevcut yasalar uyarınca toplulaştırma, isteğe bağlı ve zorunlu olmak üzere iki metotla gerçekleştirilmektedir. Ancak uygulamada öncelikle toplulaştırma proje sahaları belirlenmekte ve sonrasında çiftçi muvafakati alınmaktadır. Muvafakatnamelerde yasaların öngördüğü çoğunluğun sağlanması durumunda toplulaştırma metodu isteğe bağlı, aksi durumda ise zorunlu olarak tespit edilmektedir. Bu konuda Gün (1996)'nın 3083 Sayılı TRK uygulama yönetmeliği ile ilgili yapmış olduğu değerlendirmesinde, ilgili yönetmelik uyarınca istemli toplulaştırmanın kabul edilmediği durumlarda zorunlu toplulaştırma kararının alınabildiği, bu durumda arazi malikleri toplulaştırmayı kabul etseler de etmeseler de toplulaştırma gerçekleşeceği ifade edilmiştir. Benzer durum 5403 Sayılı TTK uygulamasında da bulunmaktadır. Ancak uygulamadaki bu mevcut durumun isteğe bağlı toplulaştırma metodunun temel mantığına ters olduğu düşünülmektedir. Çiftçilerin toplulaştırma faaliyetini aktif olarak başlatan konumunda bulunmaları, gerek isteğe bağlı toplulaştırma metodunun gerekse de konu ile ilgili çekirdek yasa maddesi olan TMK 755'inci maddesinin temel mantığına uygun olacaktır. Bu sebeple, arazi maliki üreticilerin önemli görülen bazı özellik, davranış ve düşünceleri ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek gerekli görülmüştür.

4.4.1 Bireysel özellikler

Çiftçilerin arazi toplulaştırmasına aktif katılım sağlamaya yönelik tutumlarına göre çapraz ilişkilerin incelenmesinde bireysel özelliklerden yaş ve eğitim durumu üzerinde durulmuştur.

4.4.1.1 Yaş ve toplulaştırmaya katılım

Yaş; yeniliklerin benimsenmesi, katılımcılık, girişimcilik gibi konularda önemli bir faktördür. Bu sebeple araştırma kapsamındaki çiftçilerin yaş grupları ile arazi toplulaştırması

faaliyetine aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek gerekli görülmüştür. Buna yönelik bilgiler Çizelge 4.24’de gösterilmiştir.

Çizelge 4.24 Çiftçilerin Yaşları ile Toplulaştırmaya Aktif Katılıma Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki

Yaş Grupları	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
18-35	16	6,1	6	7,3	22	6,4
36-45	27	10,2	12	14,6	39	11,3
46-65	122	46,2	38	46,3	160	46,2
66 Yaş Üstü	99	37,5	26	31,7	125	36,1
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 1,815 S.D : 3 P: 0,612						

Çizelge 4.24’den de anlaşılacağı üzere araştırma kapsamındaki çiftçilerin yaşları ile arazi toplulaştırmasına aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasında istatistiki anlamda bir ilişki bulunmamaktadır. Bu konuda yapılan çeşitli çalışmalarda farklı neticelere ulaşıldığı görülmektedir.

Özkan (1999)’un arazi toplulaştırması uygulamalarında sosyo-ekonomik yapı özellikleri ve benimsemeyi etkileyen faktörlerin etkinliği üzerine Edirne ili Uzunköprü ilçesi köylerinde yaptığı çalışmada, deneklerin yaşı ile toplulaştırmayı benimseme davranışı arasında istatistiki anlamlılık seviyesinde bir bağımlılık bulunmadığı tespit edilmiştir.

Altıntaş ve Akçay (2009)’un Tokat ili Erbaa ovasında yaptığı çalışmada üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açıları ile yaşı arasında yapılan khi-kare testinde bağımlılık olduğu belirlenmiştir.

Gholamreza ve Zand (2012)’nin İran’ın Mazenderan Eyaleti Sari kasabasında arazi toplulaştırmasına yönelik tutumda etkili olan faktörler üzerinde yapmış olduğu çalışmada, yaş ile toplulaştırmaya yönelik tutum arasında negatif ve anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu, yaş oranı küçüldükçe arazi toplulaştırmasına karşı tutumun olumlu yönde değiştiğini saptamışlardır.

Taluğ (1975)'in tarımda teknolojik yeniliklerin yayılması ve benimsenmesi üzerine yaptığı çalışmasında, yaş ile yeniliklerin benimsenmesi arasında olumlu bir bağıntının bulunduğu belirlenmiştir.

Arslankurt ve ark. (1999)'un Tokat ilindeki sulama organizasyonlarına üretici katılımı üzerinde yaptıkları çalışmada katılım ile yaş arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Esengün ve Sivashgil (1993)'ün Tokat ili Kazova yöresinde yaptığı araştırmada tarımsal yenilikleri uygulama seviyesi ile yaş seviyesi arasında bir etkileşimin söz konusu olmadığı saptanmıştır.

Kutlar ve Ceylan (2008)'in Antalya ili Merkez ilçesinde, entegre mücadele araştırma, uygulama ve eğitim projesine katılan ve katılmayan üreticilerle yaptığı çalışmada, projeye katılan üreticilerin projeye katılmayanlara göre daha genç olduğu saptanmış, dolayısıyla yeniliklere daha açık olabileceklerinin düşünülebileceği ifade edilmiştir.

Yine Gürel (1999)'un Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü yayım çalışmalarının değerlendirilmesi üzerine yaptığı çalışmada, yaşın yenilikleri benimseme üzerinde etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuç, toplulaştırmaya katılıma yönelik tutum bakımından, yaş grupları arasında bir farkın olmadığını göstermektedir. Esasen ileri yaşta olan çiftçilerin katılımcılık düzeylerinin düşük, genç çiftçilerin ise yüksek olması beklenen bir durumdur. Ancak özellikle toplulaştırmaya yönelik çalışmalarda hedef kitlenin yaş oranının yüksek olduğu göz önüne alındığında, araştırma sonucunun toplulaştırmanın yaygınlaşması bakımından olumlu olduğu düşünülmektedir.

4.4.1.2 Eğitim düzeyi ve toplulaştırmaya katılım

Eğitim düzeyi, kırsal kesim üzerinde yapılan çalışmalarda önemli bir göstergedir. Eğitimin insan davranışları ve tutumları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple araştırma kapsamındaki çiftçilerin eğitim düzeyleri ile arazi toplulaştırmasına aktif katılıma yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek gerekli görülmüştür. Buna yönelik bilgiler Çizelge 4.25'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.25 Çiftçilerin Eğitim Düzeyleri ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki

Eğitim Durumu	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Okur-Yazar İlkokul	167	63,3	57	69,5	224	64,7
Ortaokul	55	20,8	12	14,6	67	19,4
Lise ve Üstü	42	15,9	13	15,9	55	15,9
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 1,620 S.D : 2 P: 0,445						

Çizelge 4.25’den de anlaşılacağı üzere, araştırma kapsamındaki çiftçilerin eğitim düzeyleri ile arazi toplulaştırmasına aktif katılıma yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan Khi-Kare testinde, iki değişken arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Daha açık bir ifade ile eğitim düzeyinin, arazi toplulaştırmasına aktif katılıma yönelik tutumla bir ilgisi bulunmamaktadır. Literatürde genellikle eğitim düzeyi ile yeniliklerin benimsenmesi arasında anlamlı bir ilişkinin tespit edildiği görülmekle beraber, farklı sonuçlara ulaşılan çalışmalar da bulunmaktadır.

Taluğ (1975) yapmış olduğu çalışması ile, eğitim seviyesiyle tarımdaki yenilikleri benimseme zamanı arasında olumlu bir ilişki olduğunu, ele alınan tarımsal yeniliği erken benimseyenlerin büyük çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğunu, bu oranın diğer benimseme gruplarında düştüğünü belirlemiştir.

Rogers (1983), yenilikleri erken benimseyenlerin eğitim düzeyleri daha yüksek olanlardan olduğunu ifade etmektedir.

Özkan (1999)’un Edirne ili Uzunköprü ilçesi köylerinde yaptığı araştırmaya göre, eğitimle toplulaştırmayı benimseme arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı çıkmamışsa da, eğitim düzeyi arttıkça toplulaştırmayı benimseme oranının da arttığının görüldüğü tespit edilmiştir.

Esengün ve Sivaslıgil (1993)'ün Tokat ili Kazova ilçesinde yaptığı çalışmada, incelenen üreticilerin eğitim düzeyi ile tarımsal yenilikleri uygulama seviyeleri arasında bir etkileşim olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmalar yanında Arslankurt ve ark. (1999)'un sulama organizasyonlarına üretici katılımı üzerinde yaptıkları çalışmada katılım ile eğitim arasında bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır.

Gholamreza ve Zand (2012)'in çalışması ile; eğitim düzeyi ile arazi toplulaştırmasına yönelik tutum arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu, eğitim düzeyi yükseldikçe toplulaştırmaya yönelik tutumunda olumlu yönde değiştiği tespit edilmiştir.

Kızılaslan ve Almus (2000)'in Tokat ili Güzelbeyli beldesinde yapmış olduğu çalışmada, arazi toplulaştırmasını benimseyen ve benimsemeyen çiftçilerin eğitim durumu bakımından gruplar arasındaki farklılık düzeyinin, yapılan Khi-Kare testine göre önemsiz bulunduğu saptanmıştır.

Araştırmada elde edilen sonucun toplulaştırmanın yaygınlaşması bakımından olumsuz olduğu düşünülmektedir. Zira, eğitim düzeyi daha yüksek olanların yenilikleri daha erken benimsemesi ve katılımcılık düzeylerinin yüksek olması beklenen bir durumdur. Bu sebeple, çiftçi-çiftçi etkileşimi de göz önüne alınarak, toplulaştırmaya yönelik eğitimlere, formal eğitimi yüksek olan çiftçilerden başlanması fayda sağlayabilir. Ancak eğitim düzeyi, toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutum arasında bir ilişki bulunmaması bu faydadan istifadeyi engelleyecek bir unsurdur.

4.4.2 İşletmelere ait özellikler

4.4.2.1 İşletmelerin arazi genişliği ve toplulaştırmaya katılım

Tarım işletmelerine ait arazi genişliğinin işletmeye ait kararların alınmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple araştırma kapsamındaki tarım işletmelerine ait arazilerin genişliği ile işletme yöneticilerinin toplulaştırmaya aktif katılmaya yönelik tutumları arasında ilişki bulunup bulunmadığını incelemek gerekli görülmüştür. Buna yönelik bilgiler Çizelge 4.26'de verilmiştir.

Çizelge 4.26 Arazi Genişliği ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Arazi Genişliği (da)	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
10-49	94	35,6	27	32,9	121	35,0
50-149	144	54,5	50	61,0	194	56,1
150 +	26	9,8	5	6,1	31	9,0
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 1,572 S.D : 2 P: 0,456						

Çizelge 4.26’de de görüleceği üzere, araştırma kapsamındaki tarım işletmelerine ait arazilerin genişlik grupları ile arazi maliki çiftçilerin toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Rogers (1983), işletme büyüklüğünün üretici kararlarında etkili bir faktör olduğunu belirtmektedir. Bu konuda yapılan bazı çalışmalar da bu bulguyu desteklemektedir. Esengün ve Sivasslıgil (1993)’ün yaptığı çalışmada, işletme genişliği ile tarımsal yenilikleri uygulama seviyesi arasında belirgin bir etkileşim olduğunun gözlemlendiği ifade edilmektedir. Yine Kızılaslan ve Almus (2000)’in araştırmasında arazi toplulaştırmasını benimseyen ve benimsemeyen çiftçilerin sahip oldukları ortalama işletme genişliği bakımından yapılan t testi sonucunda söz konusu farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir. Gholamreza ve Zand (2012)’nin çalışması ile de arazi genişliği ile toplulaştırmaya yönelik tutum arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Buna karşın Özkan (1999)’un çalışmasına göre, arazi büyüklükleri ile arazi toplulaştırmasının benimsenmesi arasında anlamlı bir bağıntı tespit edilememiştir.

Araştırmada elde edilen sonuç, toplulaştırmaya yönelik eğitimlerde işletme genişliği bakımından ölçek ayrımı yapılmaması gerektiğini göstermesi bakımından önemli görülmektedir. Bu durum, aşağıdan yukarıya yaklaşımın hakim olduğu katılımcı yayımın mantığına ve katılımcılığı gerektiren arazi toplulaştırması faaliyetinin bünyesine daha uygun düşmektedir.

4.4.2.2 İşletmelerin parsel sayısı ve toplulaştırmaya katılım

Arazi toplulaştırmanın çekirdek amacının tarım işletmelerine ait çok parçalı ve dağınık halde bulunan arazilerin bir araya toplanması olduğu göz önüne alınarak, tarım işletmelerinin arazilerinin parsel sayıları ile işletme yöneticilerinin toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasında ilişki bulunup bulunmadığını incelemek gerekli görülmüştür. Her iki değişken arasındaki ilişki Çizelge 4.27’de gösterilmiştir.

Çizelge 4.27 İşletmelerin Parsel Sayısı ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Parsel Sayısı (adet)	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
1-3	39	14,8	11	13,4	50	14,5
4-6	77	29,2	38	46,3	115	33,2
7-9	59	22,3	16	19,5	75	21,7
10 +	89	33,7	17	20,7	106	30,6
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 9,306 S.D : 3 P: 0,025						

Araştırma kapsamındaki tarım işletmelerine ait arazilerin parsel sayıları ile işletme yöneticilerinin toplulaştırmaya aktif sağlamaya yönelik tutumları arasında ilişki bulunup bulunmadığına yönelik olarak yapılan Khi-Kare analizinde, her iki değişken arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir bağıntı bulunduğu tespit edilmiştir. Bu konuda yapılan çalışmalar da bu sonucu desteklemektedir.

Esengün ve Sivaslıgil (1993)’ün araştırmasında, işletmelerde parçalılık durumu ile tarımsal yenilikleri uygulama seviyeleri arasında önemli ölçüde bir etkileşim olduğu saptanmıştır.

Özkan (1999)’un çalışması ile, araştırma kapsamındaki maliklerin proje sahasındaki parsel sayıları ile toplulaştırmayı benimsemeleri arasında 0,0005 düzeyinde çok kuvvetli bir bağımlılık olduğu tespit edilmiştir.

Yine Kızılsalan ve Almus (2000)'in araştırma sonucuna göre, toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçilerin toplulaştırma öncesi sahip oldukları ortalama parsel sayıları bakımından söz konusu farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada elde sonuç, toplulaştırmada katılımcılığı sağlamaya ve arttırmaya yönelik eğitimlere, arazi parçalılığı sorunundan müzdarip olan çiftçilerle başlanmasının gerekli olduğunun göstermesi bakımından önemli görülmektedir.

4.4.3 Çiftçilerin bazı İletişim özellikleri

Araştırmada arazi maliki çiftçilerin bazı iletişim özellikleri ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasında bağıntı bulunup bulunmadığı da incelenmiştir. Bu kapsamda söz konusu ilişkinin incelenmesinde kitle iletişim araçlarından, çiftçilerin internet kullanım durumları ve Radyoda-TV'de tarım programları izleme sıklığı araştırmanın bu bölümüne dahil edilmiştir.

Ayrıca çiftçilerin arazi toplulaştırmasına katılım sağlamaya yönelik tutumlarına göre çapraz tabloların oluşturulmasında; çiftçilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık il/ilçe müdürlükleri personeli, tarımsal nitelikli örgütlerden kooperatif ve üretici birlikleri ile iletişim sıklıkları araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin tümü en az bir üretici örgütüne ortak veya üyedir. Çiftçi örgütlerinden en önemli iki tanesi olan kooperatifler ve üretici birlikleri seçilerek, işletme yöneticilerinin bunlarla olan iletişim sıklıkları araştırmanın bu bölümünde inceleme kapsamına alınmıştır.

4.4.3.1 İnternet kullanımı ve toplulaştırmaya katılım

Bilgi teknolojisinin bir ürünü olan internet, çok farklı nitelikteki bilgiye çok kısa bir zaman diliminde ve bulunulan yerin önemi olmaksızın ulaşma imkanı veren bir kitle iletişim aracıdır (Arklan ve Taşdemir 2008). Bu özellikleri ile internetin bilgiye ulaşmada diğer kitle iletişim araçlarına nazaran farklı özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Özçatalbaş (2006)'ya göre de internetin yayımı destekleyen önemli bir araç olarak kabul edilmesi ve bundan yararlanılması gereklidir.

Kitle iletişiminde kullanımının son derece yaygınlaşması nedeniyle, araştırma kapsamındaki çiftçilerin internet kullanım durumları ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasında bir bağıntı bulunup bulunmadığını incelemek gerekli görülmüştür. Buna yönelik bilgiler Çizelge 4.28'de verilmiştir.

Çizelge 4.28 İnternet Kullanım Durumu ve Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

İnternet Kullanma Durumu	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Kullanıyor	75	28,4	22	26,8	97	28,0
Kullanmıyor	189	71,6	60	73,2	249	72,0
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0

KhiKare : 0,77 S.D : 1 P: 0,781

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin internet kullanma durumları ile arazi toplulaştırmasına aktif katılımlarına ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına yönelik yapılan Khi-Kare testinde, her iki değişken arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Daha açık bir ifade ile internet kullanımının toplulaştırmayı benimseme ve toplulaştırmaya katılımı ile ilgisi bulunmamaktadır.

Araştırmada elde edilen bu sonuç, toplulaştırmaya katılımın artırılması açısından olumsuz görülmektedir. Zira, interneti aktif olarak kullanabilen çiftçilerin, dış dünyaya daha açık, yenilikleri benimseme ve katılımcılık düzeylerinin yüksek olması beklenmektedir. Ancak elde edilen sonuca göre, toplulaştırmada katılımı arttırmaya yönelik çalışmalarda internetin sağlayacağı olanaklardan yararlanılamayacaktır.

4.4.3.2 Tarım programları dinleme-izleme sıklığı ve toplulaştırmaya katılım

Tarımsal yeniliklerin benimsenmesi sürecinde kitle iletişim araçlarının önemi bilinmektedir. Rogers (1983), yenilikleri erken benimseyenlerin kitle iletişim araçlarını kullanma düzeylerinin de yüksek olduğunu ifade etmektedir. Araştırmada çiftçilerin kitle iletişim araçlarından olan radyo ve televizyonda tarıma yönelik programları dinleme-izleme sıklıkları ile toplulaştırmaya aktif katılıma ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığı inceleme konusu yapılmıştır. Buna yönelik çapraz tablo ilişkisi Çizelge 4.29'da gösterilmiştir.

Çizelge 4.29 Tarım Programları Dinleme-İzleme Sıklığı İle Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Tarım Programları Dinleme-İzleme Sıklığı	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Sürekli	112	42,4	23	28,0	135	39,0
Genellikle	85	32,2	28	34,1	113	32,7
Ara Sıra	49	18,6	26	31,7	75	21,7
Hiç	18	6,8	5	6,1	23	6,6
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 8,424 S.D : 3 P: 0,038						

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin radyo ve televizyonda tarıma yönelik programları dinleme-izleme sıklıkları ile toplulaştırmaya aktif katılıma ilişkin tutumları arasında anlamlı bir bağıntı bulunup bulunmadığını tespit etmek amacıyla yapılan Khi-Kare analizinde, her iki değişken arasında anlamlı bir bağıntının bulunduğu tespit edilmiştir.

Rogers (1983)'e göre, radyo ve televizyon yeniliklerden haberdar olma aşamasında etkili olmakta, bundan sonraki karar verme ve uygulama aşamalarında etkisi giderek azalmakta ve yerini kişisel iletişim kanallarına terk etmektedir. Bu araştırma sonucunu da Rogers (1983)'ün tespitini desteklemektedir. Araştırma kapsamındaki çiftçilerin radyo ve televizyonda tarım programı izleme sıklıkları ile proje öncesinde toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri arasında istatistiki bakımdan çok yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($P < 0.001$). Buna karşın tarım programı izleme sıklığı ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutum arasındaki ilişkinin istatistiki bakımdan yüksek anlamlılık düzeyinde olmadığı görülmektedir ($P: 0,038 < 0,05$).

Bu konuda Esengün ve Sivaslıgöl (1993)'ün araştırmasına göre, üreticilerin kitle iletişim araçları kullanma düzeyi ile tarımsal yenilikleri uygulama seviyeleri arasında % 5 ihtimaliyat sınırında oldukça zayıf bir etkileşim olduğu saptanmıştır.

Ceylan (1988)'in Ankara ili Çubuk ilçesinde yaptığı araştırmaya göre, televizyondaki tarım programını izleyen çiftçilerin % 66'sının herhangi bir tarım tekniğini öğrendiğini, televizyondan yeni bir tarım tekniğini öğrenenlerin ise % 33'ünün öğrendiklerini kendi yaşamında uyguladığını tespit edilmiştir.

Çavdar (2006)'nın araştırması ile, çalışma kapsamındaki deneklerin % 64,29'unun televizyonda yayınlanan tarım programlarından öğrendikleri konuları uyguladıkları, % 44,44'ünün ise radyoda yayınlanan tarım programlarından öğrendikleri konuları kendi işlerinde uyguladıkları tespit edilmiştir.

Özkan (1999)'un çalışmasında ise, üreticilerin televizyon izleme süresi ile toplulaştırmanın benimsenmesi arasında istatistiki anlamda bir bağımlılık bulunduğu saptanmıştır.

Gholamreza ve Zand (2012)'nin araştırmasında, çiftçilerin kitle iletişim araçlarını kullanma düzeyleri ile arazi toplulaştırmasına yönelik tutumları arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunduğu saptanmıştır.

Aydın (2006)'nın Trakya bölgesinde sulama yatırımlarına çiftçi katılımı ile ilgili yapmış olduğu çalışmada tarım programları izleme sıklığının katılım üzerinde bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kızılaslan ve Almus (2000)'in araştırmasına göre, arazi toplulaştırmasını benimseyen ve benimsemeyen çiftçilerin kitle iletişim araçlarını kullanma düzeyleri bakımından yapılan Khi-Kare analizinde gruplar arasındaki farklılık düzeyinin önemsiz olduğu saptanmıştır.

Bu araştırmanın sonuçları Esengün ve Sivaslıgül (1993), Ceylan (1988), Gholamreza ve Zand (2012) Çavdar (2006) ve Özkan (1999)'un araştırmalarıyla uyarlılık göstermekte, Aydın (2006) ve Kızılaslan ve Almus (2000)'un tespitlerinden ayrılmaktadır.

Araştırmada elde edilen sonuç, toplulaştırmaya gerekli yer ayrılması halinde, toplulaştırmanın yaygınlaşması bakımından Radyo ve TV'nun olumlu etkisini göstermesi bakımından önemli görülmüştür.

4.4.3.3 Kooperatiflerle iletişim sıklığı ve toplulaştırmaya katılım

Çiftçi örgütleri arasında en önemlisi hiç şüphesiz ki tarımsal kooperatiflerdir. Kooperatiflerin gelişmiş ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişiminde özel ve kamu sektörü ile beraber üçüncü bir sektör olarak görüldüğü ve insanların ortak amaçları doğrultusunda örgütlenmelerini sağlayacak en yaygın model olduğu ifade edilmektedir (Sayın ve Sayın 2004). Esas itibarla çiftçilerin ekonomik haklarını korumak gayesiyle hareket eden tarımsal kooperatiflerin eğitim ve yayım faaliyeti yapması da beklenmektedir. Ceylan (2001)'in belirttiği üzere, dünyada çiftçi örgütlerinin tarımsal yayım içerisindeki payı, özellikle gelişmiş ülkelerde çok yüksektir. Araştırmada çiftçilerin ortak bir amaçla bir araya geldikleri örgütlenmelerden en önemlisi olan kooperatiflerle iletişim kurma sıklıkları ile arazi toplulaştırmasına aktif katılıma yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi araştırmak gerekli görülmüştür. Buna yönelik çapraz tablo ilişkisi Çizelge 4.30' gösterilmiştir.

Çizelge 4.30 Kooperatiflerle İletişim Sıklığı ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Kooperatiflerle İletişim Sıklığı	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç	41	15,5	11	13,4	52	15,0
Ara Sıra	132	50,0	46	56,1	178	51,4
Çok Sık	91	34,5	25	30,5	116	33,5
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 0,934 S.D : 2 P: 0,627						

Çizelge 4.30'den de anlaşılacağı üzere, araştırma kapsamındaki çiftçilerin tarımsal kooperatiflerle iletişim sıklıkları ile arazi toplulaştırmasına aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bu sonucun, tarımsal kooperatiflerin salt ekonomik amaçlara yönelerek eğitim ve yayıma gerekli önemi vermemeleri ve kooperatif toplantılarında tarımsal yenilikler konularının gündeme gelmemesi nedenlerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Elde edilen sonucun, toplulaştırmanın benimsenmesi ve toplulaştırmaya katılımın sağlanması açısından olumsuz olduğu düşünülmektedir. Üretici örgütleri içerisinde en yaygın olanının kooperatifler olduğu göz önüne alındığında, kooperatiflerin çiftçilerin toplulaştırma amacıyla örgütlenmeleri bakımından büyük olanaklar sunduğu düşünülmektedir. Ancak kooperatiflerde toplulaştırmanın gündeme gelmemesi, bu olanaktan elde edilecek faydayı azaltmaktadır.

4.4.3.4 Üretici birlikleri ile iletişim sıklığı ve toplulaştırmaya katılım

Çiftçi örgütlerinin diğer sac ayağını üretici birlikleri oluşturmaktadır. Üretici birlikleri Türkiye'de 06/07/2004 tarihinde yürürlüğe giren 5200 Sayılı “ Tarımsal Üretici Birlikler Kanununa” göre faaliyetlerini sürdürmektedirler. Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu yürürlüğe girmeden önce de çiftçilerin çeşitli kanunlardan istifade ile kooperatifler dışında üretici birliklerine benzer örgütlenmeler kurduğu bilinmektedir. Kooperatiflerden farklı bir hukuki altyapı ve organizasyona sahip bulunması sebebiyle araştırma kapsamındaki çiftçilerin

arazi toplulaştırmasına katılıma yönelik tutumları bakımından üretici birlikleri ile iletişim sıklıklarının ayrı bir başlık altında incelemek gerekli görülmüştür.

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin genel olarak üretici birlikleriyle iletişim sıklıkları ile arazi toplulaştırmasına aktif katılıma yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi gösterir bilgiler Çizelge 4.31’de verilmiştir.

Çizelge 4.31 Üretici Birlikleri ile İletişim Sıklığı ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Üretici Birlikleri ile İletişim Sıklığı	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç	98	37,1	54	65,9	152	43,9
Ara Sıra	145	54,9	24	29,3	169	48,8
Çok Sık	21	8,0	4	4,9	25	7,2
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 21,009 S.D : 2 P: 0,000						

Çizelge 4.32’den de anlaşılacağı üzere, çiftçilerin üretici birlikleri ile iletişim sıklığı ile toplulaştırmaya katılıma yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonucun, tarımsal üretici birliklerinde kooperatiflere nazaran tarımsal yeniliklerin daha fazla gündeme gelmesi ve salt ekonomik çıkarlar dışında konu bazı tartışmaların da birlik çatısı altında gerçekleşmesi ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada elde edilen sonucun, araştırma konusu açısından olumlu olduğu düşünülmektedir.

4.4.3.5 Üretici örgütlerin yönetiminde görev alma durumu ve toplulaştırmaya katılım

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin önceden veya anket yapıldığı tarihte herhangi bir üretici örgütünün yönetiminde bulunup bulunmama durumları ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek gerekli görülmüştür. Özellikle çiftçilerin arazi toplulaştırmasına aktif katılımları konusunda bu hususun önemli olduğu düşünülmektedir. Zira, mevcut yasaların aradığı belirli orandaki çiftçinin aynı amaç doğrultusunda hareket edebilmesi ancak bir tarımsal nitelikli örgüt çatısı altında bulunmaları

ile mümkün olabilir. Bu organizasyonun sağlanmasında tarımsal örgüt yöneticilerine büyük bir pay düşeceği ortadadır.

Çiftçilerin herhangi bir tarımsal örgütün yönetiminde bulunup bulunmamaları durumu ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi gösteren çapraz tablo Çizelge 4.32’de verilmiştir.

Çizelge 4.32 Tarımsal Örgütlerin Yönetiminde Görev Alma ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Yönetimde Görev Alma Durumu	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yönetimde Görev Aldım	53	20,1	9	11,0	62	17,9
Yönetimde Görev Almadım	211	79,9	73	89,0	284	82,1
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 3,523 S.D : 1 P: 0,061						

Çizelge 4.32’den da görüleceği üzere, çiftçilerin tarımsal örgüt yönetiminde bulunma durumları ile toplulaştırmaya katılım arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Esasen tarımsal örgütlerin yöneticilerinin tarımsal yeniliklere, katılımcılığa ve girişimciliğe açık olmaları beklenir. Ancak çalışmada beklenen durumun aksi bir netice tespit edilmiştir. Özkan (1999)’un çalışması ile, araştırma kapsamındaki deneklerin üretici örgütlerinin yönetim organlarında görev almaları ve bu konudaki isteklilikleri ile arazi toplulaştırmasını benimseme davranışları arasında bir etkileşim bulunduğu saptanmıştır. Bu çalışmanın sonucu Özkan (1999)’un tespitini desteklememektedir.

Çalışmada elde edilen bu sonucun, arazi toplulaştırmasına katılım yükselmesi bakımından olumsuz olduğu düşünülmektedir. Zira, çiftçilerin belirli amaç doğrultusunda örgütlenebilmelerinde üretici örgütlerinin yöneticilerine büyük görev düştüğü yadsınamaz bir gerçektir. Örgüt yöneticilerin toplulaştırmaya katılıma yönelik tutumlarının olumlu olmaması durumunda toplulaştırmanın yaygınlaşabilmesinin oldukça zor olduğu düşünülmektedir.

4.4.4 Toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme aşamasındaki davranışlar

Araştırmanın bu bölümünde araştırma kapsamındaki çiftçilerin proje hayata geçmeden önceki toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme aşamasındaki çeşitli davranış ve düşünceleri ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

4.4.4.1 Konuyu aile ve diğer çiftçilerle tartışma durumu ve toplulaştırmaya katılım

Gndemdeolan bir konunun yakın çevreyle tartışılması, kişinin hem sosyal katılımının yüksek olmasının hem de yeni bilgiler edinmeye hevesliliğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca yakın çevresi ile bilgi alışverişinde bulunma davranışı sergileyen bireylerin katılımcılık ve girişimcilik özelliklerinin de yüksek olması beklenir. Bu sebeple, araştırma kapsamındaki çiftçilerin proje öncesindeki toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme aşamasında konuyu ailesiyle ve diğer çiftçilerle tartışıp görüş alışverişinde bulunup bulunmama durumu ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi araştırmak gerekli grlmştir. Buna yönelik çapraz ilişki izelge 4.34’da gösterilmiştir.

Çizelge 4.33 Toplulaştırmayı Yakın evreyle Tartışma ve Toplulaştırmaya Aktif Katılım Arasındaki İlişki

Toplulaştırmayı aileniz ya da diğer çiftçilerle tartıştınız mı?	Proje Sahası nceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	245	92,8	42	51,2	287	82,9
Hayır	19	7,2	46	48,8	59	17,1
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0

KhiKare : 76,490 S.D : 1 P: 0,000

Çizelge 4.33’den da görüleceği üzere, çiftçilerin arazi toplulaştırmasına yönelik bilgilendirme aşamasında konuyu yakın çevresi ile tartışıp tartışmama durumu ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasında istatistiki bakımdan çok yüksek derecede anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Daha açık bir ifade ile çevreyle iletişimi yüksek olan çiftçilerin katılımcılık düzeyleri de yüksektir. Nitekim, arazi toplulaştırmasına tam katılıma yönelik tutumları olumlu olan çiftçilerin % 92,8’si, bilgilendirme aşamasında konuyu ailesi ya da yakın çevresi ile tartışanlardan oluşmaktadır.

4.4.4.2 Bilgilendirme toplantılarına aktif katılım durumu ve toplulaştırmaya katılım

Çiftçilerin yayım elemanları ile karşılıklı etkileşimde bulunmaları özellikle katılımcı yayım yaklaşımında önem arz etmektedir. Katılımcı yayımın parçası olan eğitimlerde de katılımcı ve aktif eğitim yaklaşımının benimsenmesi gerektiği ifade edilmektedir (Özer 2004). Grup metoduyla gerçekleştirilen bilgilendirme toplantılarına salt bir dinleyici olarak değil de, soru sorarak, görüş bildirerek vb. şekillerde aktif konumda iştirak edenlerin katılımcılığa yönelik tutumlarının da yüksek olması beklenmektedir. Bu sebeple çalışmada, araştırma kapsamındaki çiftçilerin arazi toplulaştırmasına yönelik bilgilendirme toplantılarına aktif bir şekilde iştirak edip etmeme durumları ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını incelemek gerekli görülmüştür. Her iki değişkene yönelik çapraz tablo ilişkisi Çizelge 4.34’de verilmiştir.

Çizelge 4.34 Toplantılara Aktif Şekilde Katılım Durumu ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Toplantılara Aktif Olarak Katıldınız mı?	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	236	89,4	33	40,2	269	77,7
Hayır	28	10,6	49	59,8	77	22,3
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 87,357 S.D : 1 P: 0,000						

Çizelge 4.34’den de görüleceği üzere, arazi toplulaştırmasına aktif bir şekilde katıldığını ifade eden çiftçilerin % 89,4’ünün toplulaştırmaya katılım sağlamaya yönelik tutumları olumludur. Her iki değişken arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığına yönelik olarak yapılan Khi-Kare analizinde de değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Buradan yayım elemanlarıyla aktif etkileşimde bulunma eğiliminde bulunan çiftçilerin yenilikleri benimseme ve katılımcılık düzeylerinin de yüksek olduğu sonucu çıkarılabilir.

4.4.4.3 Bilgilendirme aşamasında yeterli düzeyde bilgi sahibi olma ve toplulaştırmaya katılım

Bireyin yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığı bir yeniliği benimsemesi imkan dahilinde bir durum değildir. Arazi toplulaştırmasını da çiftçiler açısından bir yenilik olarak kabul edersek, önceden kısmi düzeyde bilgi sahibi olursa dahi, bu bilginin tatmin edici düzeyde olmaması durumunda benimseme davranışı gerçekleşmeyebilir. Hatta çiftçi, toplulaştırmanın son derece faydalı bir faaliyet olduğuna tam olarak inansa dahi, benimseme düzeyi katılım sağlayacak düzeye çıkmayabilir. Bu nedenle arazi toplulaştırmasının gerek bireysel ve gerekse de ulusal çıkarlar açısından faydalarının bireylere aktarılması toplulaştırmaya katılımın artırılması için gereklidir. Bu sebeplerle araştırmada, toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme aşamasında çiftçilerin tatmin edici düzeyde bilgi sahibi olup olmadıkları hakkındaki düşünceleri ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi gerekli görülmüştür. Buna yönelik çapraz tablo ilişkisi Çizelge 4.35’de gösterilmiştir.

Çizelge 4.35 Toplulaştırma Hakkında Yeterli Düzeyde Bilgi Sahibi Olma Durumu ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Bilgilendirme Toplantılarında Yeterli Bilgi Sahibi Olduğuna İnanma Durumu	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yeterli Düzeyde Bilgi Sahibi Oldum	227	86,0	12	14,6	239	69,1
Yeterli Düzeyde Bilgi Sahibi Olmadım	37	14,0	70	85,4	107	30,9
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 149,111 S.D : 1 P: 0,000						

Çizelge 4.35 incelendiğinde, toplulaştırmaya aktif katılımı yönelik tutumları olumlu olan çiftçilerin % 86,0’ının bilgilendirme toplantılarından tatmin olanlardan oluştuğu, toplulaştırmayı benimsemeyen çiftçilerin % 85,4’ünün ise bilgilendirme toplantılarından tatmin olmadıkları görülmektedir. Her iki değişken arasındaki ilişkiyi tespit etmek gayesiyle yapılan Khi-kare analizinde de, değişkenler arasında istatistiki bakımdan çok yüksek düzeyde anlamlı bir bağıntı tespit edilmiştir. Buradan hareketle, bilgi eksikliğinin toplulaştırmaya

katılımı engelleyen bir unsur olduğu ve çiftçilerin akıllarındaki soru işaretlerinin giderilmemesi durumunda toplulaştırmanın ulusal çapta yaygınlaşmasının zorlaşacağı değerlendirilmesinde bulunulabilir.

4.4.5 Çiftçilerin toplulaştırma aşaması ve yeni arazileri ile ilgili bazı düşünceleri

Toplulaştırma projesinin uygulamasından kaynaklanan bir takım sorunların da toplulaştırmayı benimsemeyi engellediği bilinmektedir. Bu sorunlar da genellikle toplulaştırma aşamasının uzun sürmesi ve dağıtılan yeni arazilerin çeşitli bakımlardan istenilen özelliklerde olmaması konularında yoğunlaşmaktadır. Bu sebeple araştırmanın bu bölümünde anket uygulaması yapılan çiftçilerin genel olarak toplulaştırma aşaması ve toplulaştırma sonrasında verilen yeni arazileri hakkındaki bazı düşünceleri ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasında ilişki bulunup bulunmadığı inceleme konusu yapılmıştır.

4.4.5.1 Çiftçilerin toplulaştırmanın süresi ile ilgili düşünceler ve toplulaştırmaya katılım

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin arazi toplulaştırmasının çok uzun sürmesi nedeniyle maddi kayba uğrayıp uğramadıklarına yönelik düşünceleri ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi gösterir bilgiler Çizelge 4.36’de verilmiştir.

Çizelge 4.36 Toplulaştırmanın Süresine İlişkin Düşünceler ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Toplulaştırmanın süresi ile ilgili düşünceler	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Toplulaştırma çok uzun sürdü	127	48,1	69	84,1	198	56,6
Toplulaştırma makul sürede tamamlandı	137	51,9	13	15,9	150	43,4
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 33,092 S.D : 1 P: 0,000						

Çizelge 4.36’den da görüleceği üzere, toplulaştırmaya yönelik tavrı olumsuz olanların % 84,1’i toplulaştırmanın çok uzun sürdüğünü dolayısıyla maddi kayba uğradığını düşünenlerden oluşmaktadır. Her iki değişken arasında istatistikî bakımdan anlamlı bir ilişki

bulunup bulunmadığına yönelik olarak yapılan Khi-Kare analizi sonucunda da değişkenler arasında $P < 0,001$ düzeyinde kuvvetli bir bağıntı tespit edilmiştir.

Bu konuda Ahmadpour ve ark. (2013)'ün İran Mazandaran eyaletinde yaptığı çalışmaya göre, çiftçilerin arazi toplulaştırmasını benimsemesini etkileyen en önemli faktörün yeni arazilerin zamanında arazi maliklerine teslim edilmemesi olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmada elde edilen sonuç, Ahmadpour ve ark (2013)'ün tespitini destekler niteliktedir. Ancak bu noktada, toplulaştırmanın makul bir sürede bitirilip bitirilmemesi hususunda, makul sürenin ne kadar olduğunun kişiden kişiye değişiklik arz edebileceğini de belirtmek gerekecektir. Ayrıca toplulaştırma projesinin tamamlanma süresi, proje sahasının özelliklerine göre de değişiklik gösterebilir. Çiftçilerin proje sahasının özelliklerine göre tespit edilecek tamamlanma süresi konusunda bilgilendirilmelerinin ve projenin de bu belirtilen süre içerisinde tamamlanmasına özen gösterilmesinin toplulaştırmaya katılımı arttıracığı düşünülmektedir.

Arazi toplulaştırması projelerinin uygulama aşamasında çiftçilerin uğradığı zararların karşılanması da önemli bir husustur. Araştırmada çiftçilerin bu konudaki düşünceleri ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasındaki ilişki de incelenmiştir. Buna yönelik çapraz tablo ilişkisi Çizelge 4.37'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.37 Toplulaştırmanın Süresinden kaynaklanan zararın karşılanma durumu ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Toplulaştırmanın Süresinden Kaynaklanan Zararınız Karşılandı mı ?	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Karşılandı	161	61,0	26	31,7	187	54,0
Karşılanmadı	103	39,0	56	68,3	159	46,0
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 21,594 S.D : 1 P: 0,000						

Çizelge 4.37 incelendiğinde, toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumu olumsuz olanların % 68,3'ünün, toplulaştırma başlangıcından yeni tapuların bitimine kadar geçen sürede tarımsal faaliyet yapamamaktan kaynaklanan zararın yeterince karşılanmadığını düşünenlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Her iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesine

yönelik yapılan Khi-Kare analizi sonucuna göre de, toplulaştırma aşamasında meydana gelen zararın karşılandığını düşünüp düşünmeme ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutum arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Dolayısıyla toplulaştırma faaliyetinin süresinden kaynaklanan zararların yeterince karşılanmamış olmasının toplulaştırmaya katılımı engelleyen bir durum olduğu düşünülmektedir.

4.4.5.2 Yeni arazinin uzak mevkiden verilme durumu ve toplulaştırmaya katılım

Araştırma kapsamındaki üreticilerin toplulaştırma sonrasında yeni arazileri ile ilgili düşünceleri arasında, teslim edilen yeni arazinin eski araziye nazaran işletme merkezine daha uzak olan bir mevkiden verilmesi düşüncesi de bulunmaktadır. Bu sebeple, çiftçilerin yeni arazilerinin eski arazilerine göre işletme merkezine daha uzak bir mevkiden verilip verilmediği düşünceleri ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasında ilişki bulunup bulunmadığını incelemek gerekli görülmüştür (Çizelge 4.39).

Çizelge 4.38 Yeni Arazinin Uzak Mevkiden Verilme Durumu ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Yeni Araziniz Daha Uzak Parsellerden mi Verildi ?	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	39	14,8	18	22,0	57	16,5
Hayır	225	85,2	64	78,0	289	83,5
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 2,343 S.D : 1 P: 0,126						

Çizelge 4.38'den de anlaşılacağı üzere, çiftçilerin yeni arazilerinin eski arazilerine nazaran işletme merkezine göre daha uzak mevkiden verilip verilmediğine yönelik düşünceleri ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Daha açık bir ifade ile, toplulaştırma sonrasında yeni arazinin eski araziye göre daha uzak mevkide bulunmasının toplulaştırmaya katılımı ile ilgisi bulunmamaktadır.

4.4.5.3 Yeni arazinin verimsiz mevkiden verilme durumu ve toplulaştırmaya katılım

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin toplulaştırma sonrasında verilen yeni arazileri ile ilgili bir diğer olumsuz düşüncesi, yeni arazinin eski araziye nazaran daha verimsiz olmasıdır.

Toplulaştırma faaliyetinin derecelendirme aşamasında, araziler arasında tespiti yapılan en önemli nitelik de arazilerin verim durumudur. Bu sebeple, çiftçilerin yeni arazilerinin toplulaştırma öncesi sahip olunan araziye nazaran daha verimsiz olduğunu düşünüp düşünmemeleri ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasında ilişki bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekli görülmüştür (Çizelge 4.39).

Çizelge 4.39 Yeni Arazinin Uzak Mevkiden Verilme Durumu ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Yeni Araziniz daha verimsiz yerden mi verildi?	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	46	17,4	36	43,9	82	23,7
Hayır	218	82,6	46	56,1	264	76,3
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 24,258 S.D : 1 P: 0,000						

Çizelge 4.39'dan da görüleceği üzere, araştırma kapsamındaki çiftçilerin toplulaştırma sonrasında teslim edilen yeni arazilerinin eski arazilerine nazaran daha verimsiz olduğunu düşünüp düşünmemeleri ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu netice ile, tarım işletmelerinin en önemli üretim faktörü olan toprağın verimliliğinin çiftçiler açısından son derece önemli olduğu ve çiftçilerin arazilerin işletme merkezine uzaklığından ziyade verimliliğine odaklandıkları sonucuna varılabilmektedir.

4.4.6 Bilgilendirme yapan yayım personeline yönelik memnuniyet durumu

Arazi toplulaştırma proje sahalarındaki üreticilerin arasında toplulaştırma gündeme gelmeden önce konu ile ilgili hiç bilgisi olmayanların yanında kısmi düzeyde bilgisi olanların da bulunduğu bilinmektedir. Hatta çeşitli televizyon programlarından ya da bizzatıhi önceden bitirilmiş olan toplulaştırma sahalarını görsel olarak gören çiftçiler de mevcuttur. Ancak hangi bilgi düzeyinde olunursa olsun çiftçilerin toplulaştırma ilgili bilgisinin eksiksiz olacağını söylemek pek mümkün görünmemektedir. Örneğin bir çiftçi, toplulaştırmanın sağlayacağı faydaları tam olarak bilmekle beraber derecelendirme veya yeni parselasyon planlarına nasıl itiraz edeceğini bilemeyebilir. Benzer şekilde başka bir çiftçi toplulaştırmanın kapsadığı tarla

içi geliştirme hizmetlerinin neler olduğunu bilebilir ancak, tapu kütüğüne şerh verilmesinin ne anlama geldiği konusunda bilgi sahibi olmayabilir. Ayrıca her çiftçinin toplulaştırmayla ilgili merak ettiği hususlar da farklı farklı olabilir.

Bu nedenlerle, toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme yapan yayım personelinin her bilgi düzeyine hitap edebilecek altyapıya ve çiftçilerin aklındaki her soruya cevap verebilecek donanıma sahip olması beklenmektedir. Ayrıca yayım personelinin ve arazi malikleriyle mülakat gerçekleştiren proje idaresi görevlilerinin çiftçilere yaklaşımlarının olumlu olması ve çiftçiye güven vermesi gereklidir.

Araştırmanın bu bölümünde toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme yapan yayım personeli ile çiftçilerle mülakat gerçekleştiren proje idaresi görevlilerinin çeşitli davranış ve özellikleri ile çiftçilerin toplulaştırmaya aktif katılımına yönelik tutumları arasında etkileşim bulunup bulunmadığı inceleme konusu yapılmıştır.

4.4.6.1 Yayım personelinin teknik bilgisi ve toplulaştırmaya katılım

Arazi toplulaştırmasına yönelik bilgilendirme yapan personelin teknik bilgisinin yeterli olması oldukça önemlidir. Personelin teknik bilgisi; toplulaştırmanın ne olduğu, hangi hizmetleri kapsadığı, nasıl yapılacağı, sağlayacağı faydalar ile ilgili konuları içermeli ve ayrıca toplulaştırmanın hukuksal boyutunu da kapsayacak genişlikte olmalıdır. Yani bilgilendirmeye tabi tutulan çiftçinin hangi haklara sahip olduğu, hangi kararlara ne kadar sürede itiraz edebileceği, arazileri ile ilgili hukuksal bakımdan hangi kısıtlamaların bulunacağı vb. gibi konularda da yeterli bilgi sahibi olması gerekir. Çiftçilerin toplulaştırmayla ilgili bilgilendirme yapan personelin teknik bilgisinden memnuniyet durumunun toplulaştırmayı benimseme davranışı üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple, araştırma kapsamındaki çiftçilerin bilgilendirme yapan personele yönelik memnuniyet seviyeleri ile toplulaştırmaya aktif katılımına yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek gerekli görülmüştür. Buna yönelik çapraz tablo ilişkisi Çizelge 4.40'de verilmiştir.

Çizelge 4.40 Yayım Personelinin Teknik Bilgisine Yönelik Memnuniyet Durumu ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Personelin Teknik Bilgisine Yönelik Memnuniyet Durumu	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç Memnun Kalmadım	7	2,7	22	26,8	29	8,4
Memnun Kalmadım	16	6,1	37	45,1	53	15,3
Memnun Kaldım	214	81,1	22	26,8	236	68,2
Çok Memnun Kaldım	27	10,2	1	1,2	28	8,1
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 139,209 S.D : 3 P: 0,000						

Çizelge 4.40 incelendiğinde, Toplulaştırmaya yönelik tutumu olumlu olan çiftçilerin %91,3'ü genel olarak yayım personelinin teknik bilgisinden memnun kalanlardan oluşmaktadır. Buna karşın toplulaştırmaya katılım sağlamaya ilişkin tutumları olumsuz olanların % 71,9'u yayımcının teknik bilgisinden memnun kalmamıştır. Her iki değişken arasında istatistiki bakımdan ilişki bulunup bulunmadığını tespit etmek amacıyla yapılan Khi-Kare analizinde de, değişkenler arasında çok yüksek düzeyde anlamlı bir bağıntı tespit edilmiştir. Buradan hareketle, toplulaştırmaya ilişkin eğitim çalışmalarında eğitimi gerçekleştiren yayım personelinin teknik bilgisinin yeterliliğinin, çiftçilerin toplulaştırma faaliyetini benimsemesinde etkili olmaktadır.

4.4.6.2 Daha önceki toplulaştırmalardan örnekleme ve toplulaştırmaya katılım

Toplulaştırma hakkında bilgilendirme yapan personelin anlattığı konuyu daha önceden tamamlanmış başarılı toplulaştırma projelerinden örnekler vererek zenginleştirilmesi, toplulaştırmanın çiftçinin zihninde yer edinmesi bakımından önemlidir. Bu örneklerin, toplulaştırma öncesi ve sonrasını gösterecek şekilde slayt sunum, fotoğraf, film gösterimi vb. gibi görsel olarak çiftçilere sunulmasının oldukça faydalı olduğu ve toplulaştırmaya katılımı arttıracığı düşünülmektedir. Bu sebeple, anket uygulaması yapan çiftçilerin yayımcının önceden tamamlanmış başarılı projelerden hazırladığı örneklemeyle yönelik memnuniyet derecesi ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasında ilişki bulunup

bulunmadığını incelemek gerekli görülmüştür. Bu ilişkiyi gösterir çapraz tablo Çizelge 4.41’de verilmiştir.

Çizelge 4.41 Daha Önceki Toplulaştırmalardan Örnekleme ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Önceki Toplulaştırmalardan Örneklemenin Yeterliliğine yönelik Memnuniyet Durumu	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç Memnun Kalmadım	7	2,7	27	32,9	34	9,8
Memnun Kalmadım	22	8,3	32	39,0	54	15,6
Memnun Kaldım	196	74,2	23	28,0	219	63,3
Çok Memnun Kaldım	39	14,8	0	0	39	11,3
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 129,328 S.D : 3 P: 0,000						

Çizelge 4.41’de de görüleceği üzere, araştırma kapsamında anket uygulaması yapılan çiftçilerin yayımcının önceki toplulaştırmalardan örnekler vermesinden duyduğu memnuniyet dereceleri ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasında istatistiki bakımdan çok yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumu olumlu çiftçilerin % 89,0’ı yayım elemanının örneklemelelerinden genel olarak memnun kalanlardan oluşmaktadır. Buna karşın toplulaştırmaya olumsuz bakanların % 71,9’u verilen örneklerden tatmin olmamıştır. Bu sonuç, toplulaştırmaya yönelik eğitim çalışmalarında görselliğin önemini ortaya koyması bakımından önemlidir.

4.4.6.3 Yayımcının akıldaki her soruya yanıt verebilmesi ve toplulaştırmaya katılım

Çiftçilerin özellikle mülkiyet haklarını ilgilendiren arazi toplulaştırması gibi konularla ilgili bilgilendirilmelerinde akıllarındaki her soruya yanıt almaları gereklidir. Zihninde soru işaretleri ile bilgilendirme toplantılardan ayrılan çiftçilerin toplulaştırmayı benimsemeleri ve dolayısıyla katılım sağlamalarının güç olacağı düşünülmektedir. Bu sebeple, araştırma kapsamında anket uygulaması yapılan çiftçilerin toplulaştırma ile ilgili bilgilendirme yapan personelin akıllarındaki her soruya yanıt verme durumuna yönelik memnuniyet dereceleri ile toplulaştırmaya aktif katılıma ilişkin tutumları anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını incelemek gerekli görülmüştür. Buna yönelik çapraz tablo ilişkisi Çizelge 4.42’de verilmiştir.

Çizelge 4.42 Yayımcının Akıldaki Her Soruya Yanıt Verebilmesi ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Yayımcının Akıldaki Her Soruya Yanıt Verebilmesine Yönelik Memnuniyet Durumu	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç Memnun Kalmadım	8	3,0	26	31,7	34	9,8
Memnun Kalmadım	29	11,0	41	50,0	70	20,2
Memnun Kaldım	159	60,2	14	17,1	173	50,0
Çok Memnun Kaldım	68	25,8	1	1,2	69	19,2
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 141,629 S.D : 3 P: 0,000						

Çizelge 4.42’de görüleceği üzere, toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumu olumsuz olan çiftçilerin % 81,7’si yayım personelinin aklındaki her soruya cevap veremediği kanısındadır. Toplulaştırmaya katılım sağlamaya yatkın olan grupta ise bu oran % 14,0 düzeyindedir. Çiftçilerin bilgilendirme toplantılarında akıllarındaki her soruya yanıt alıp alamadıklarına yönelik memnuniyet dereceleri ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya ilişkin tutumları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını tespit etmek amacıyla yapılan Khi-Kare analizinde de değişkenler arasında bağıntı bulunduğu saptanmıştır.

Özellikle katılımcılığın hakim olduğu yaklaşımlarda eğitimlerin de bu doğrultu da gerçekleştirilmesi, dolayısıyla çiftçilerin de görüşlerini ifade edebilmesi gereklidir. Çiftçiler arasındaki etkileşime bağlı olarak da sunulan her görüşün bir soruyu doğurması muhtemeldir. Kişilerin arazilerine yönelik mülkiyet haklarına doğrudan müdahaleyi gerektiren toplulaştırma gibi faaliyetlerde de çiftçilerin aklında çok çeşitli görüş ve soruların bulunması normal bir durumdur. Bu sebeple yayım personeli; eğitim vereceği hedef kitlenin özelliklerini, tutumlarını, hassasiyetlerini, sorulması muhtemel soruları tahmin edecek ölçüde çok iyi bilmelidir.

4.4.6.4 Personelin Güvenilirliği ve toplulaştırmaya katılım

Toplulaştırma konusunda bilgilendirme yapan personelin hitap ettiği kitleye güven vermesi son derece önemlidir. Zira toplulaştırma faaliyeti, çiftçilerin mülkiyet haklarını ilgilendirmesi sebebiyle oldukça hassas bir konudur. Bu nedenle toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme yapan yayımcının çiftçiler nezdinde güvenilir olarak algılanıp algılanmamasının toplulaştırmaya katılımı ile ilgisinin bulunup bulunmadığını incelemek gerekli görülmüştür. Buna ilişkin bilgiler Çizelge 4.43’de verilmiştir.

Çizelge 4.43 Yayımcının Güvenilirliği ile Toplulaştırmaya Katılıma Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Personelin Güvenilirliğine Yönelik Memnuniyet Durumu	Proje Sahası Önceden Belirli Olmasaydı da Köyünüzde/Beldenizde Toplulaştırma Yapılmasını Talep Eder miydiniz ?					
	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç Memnun Kalmadım	20	7,6	35	42,7	55	8,4
Memnun Kalmadım	39	14,8	24	29,3	63	15,3
Memnun Kaldım	149	56,4	20	24,4	169	68,2
Çok Memnun Kaldım	56	21,2	3	3,7	59	8,1
TOPLAM	264	100,0	82	100,0	346	100,0
KhiKare : 80,195 S.D : 3 P: 0,000						

Çizelge 4.43 incelendiğinde de görüleceği üzere, çiftçilerin toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme yapan personeli güvenilir bulup bulmama durumları ile toplulaştırmaya aktif katılımı yönelik tutumları arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Toplulaştırmaya aktif ve tam katılım sağlamaya yönelik tutumları olumlu olanların % 77,6’sı, toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme yapan personeli güvenilir bulanlardan oluşmaktadır. Buna karşın, toplulaştırmaya katılımı ile ilgili tutumu olumsuz olan çiftçilerin % 72’si yayım personeli güvenilir bulmamıştır.

4.5 Çiftçilerin Toplulaştırma Sonrasındaki Düşünceleri

Bu bölümde araştırmanın yürütüldüğü köy ve beldelerde anket uygulaması yapılan çiftçilerin toplulaştırma sonrasındaki düşüncelerine yer verilmiştir. Bu kapsamda, toplulaştırma sonrasında parsel sayısı ve parseller arası mesafede değişimle beraber,

işletmelerin kar oranı-üretim miktarında ve üretim girdilerinde değişim incelenmiştir. Ayrıca, çiftçilerin projenin tamamlanmasından sonra toplulaştırmaya yönelik düşünceleri inceleme altına alınmıştır.

4.5.1 Parsel sayısında ve parseller arasındaki mesafede değişim

Bilindiği üzere arazi parçalanması bir tarım işletmesine ait olan arazilerin çok parçalı ve dağınık halde bulunması anlamına gelmektedir. Arazi toplulaştırmasının da en önemli hedefi bu sakıncayı gidermektir. Bu sebeple, toplulaştırma faaliyeti sonrasında işletme başına düşen parsel adedinde azalma beklenmektedir. Araştırma bölgesinde toplulaştırma öncesi ve sonrası parsel sayılarının dağılımı Çizelge 4.44’de verilmiştir. Buna göre, toplulaştırma öncesinde 1-3 parsel adedine sahip işletmelerin oranının % 14,5 olduğu, toplulaştırma sonrasında ise bu oranın % 50,6’ya çıkmış olduğu anlaşılmaktadır. Yine toplulaştırma öncesinde 10 ve üzeri parsel sayısına sahip işletmelerin oranı % 30,6 iken, bu oranın toplulaştırma sonrasında % 7,2’ye düştüğü gözlemlenmektedir.

Çizelge 4.44 Toplulaştırma Sonrası Parsel Sayısında Değişim

Parsel Sayıları	Toplulaştırma Öncesi Parsel Sayısı (adet)		Toplulaştırma Sonrası Parsel Sayısı (Adet)	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
1-3	50	14,5	175	50,6
4-6	115	33,2	111	32,1
7-9	75	21,7	35	10,1
10 ve üzeri	106	30,6	25	7,2

Bu verilere göre, araştırma bölgesinde toplulaştırma faaliyetinin tamamlanmasından sonra, tarım işletmelerine ait arazilerin parsel sayılarında düşüş yaşandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca toplulaştırma öncesinde, 10 ve üzeri parsel sayısına sahip işletmelerin en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir (% 30,6). Tarımsal faaliyetin rasyonel bir şekilde devam etme imkanını oldukça azaltan bu gibi işletmelerin de toplulaştırma faaliyeti sonrasında oldukça azalmış olduğu (% 7,2) görülmektedir. Toplulaştırma sonrasında işletme başına düşen parsel adedi çeşitli çalışmalarla ortaya konulmuştur. Boyacıoğlu (1973)’in Erzincan Güllüce köyünde yaptığı araştırmaya göre, toplulaştırma sonucu ortalama parsel alanı % 87 artmıştır. Yine Sayılı ve Ekinci (2012)’nin Samsun ili Bafra ovasında yaptığı araştırma sonucuna göre, toplulaştırma öncesi araştırma alanında toplam 1283 adet parsel bulunmakta iken toplulaştırma sonrasında parsel sayısı 605’e düşmüştür. Şişman ve Bilgin (2016)’nin Edirne

ili İpsala ilçesi Kocahıdır beldesi ve Küçükdoğanca köyünde yaptığı araştırmaya göre, toplulaştırma öncesi işletme başına düşen parsel sayısı 10 parçaya kadarken, proje sonrası en fazla 5 parçaya indirilmiştir.

Arazi parçalanmasının bir diğer sakıncası da tarım işletmelerine ait arazilerin dağınık halde bulunmasıdır. Araştırma kapsamında bulunan tarım işletmelerine ait parsellere ait mesafe toplulaştırma öncesinde ortalama 2551 m iken, toplulaştırma sonrasında ortalama 573 m'ye inmiştir.

Araştırmada elde edilen bu bulgular, toplulaştırmanın ülke genelinde yaygınlaşması açısından oldukça olumludur. Zira, arazi toplulaştırması esas itibariyle arazi parçalanmasının bertaraf etme amacını gütmektedir. Bu şekilde, daha önceden ana amacı gerçekleştirerek başarı ile bitirilmiş toplulaştırma projelerinin diğer çiftçileri etkileyerek toplulaştırmanın yaygınlaşmasına katkı yapabileceği düşünülmektedir.

4.5.2 Kar oranı ve üretim miktarında değişim

Arazi toplulaştırması ile işletmelerin kar oranları ile üretim miktarlarında da artış beklenmektedir. Araştırma kapsamında yer alan işletmelerin arazi toplulaştırma faaliyetinin tamamlanması sonrasında kar oranı ve üretim miktarlarında yaşanan değişimlerini tespit etmek için işletme yöneticilerinin, “ Azaldı”, “ Aynı kaldı”, ”orta”, ”iyi” ve “Çok iyi” şeklinde beş grupta toplanan derecelerden birisini ifade etmesi istenmiştir.

Toplulaştırma sonrasında kar oranındaki değişime ilişkin veriler Çizelge 4.45’da verilmiştir. Bu verilere göre, araştırma bölgesindeki çiftçilerin % 58,1’inin toplulaştırma faaliyeti neticesinde kar oranında iyi düzeyde bir artışın olduğunu, % 11,0’ı ise kar oranının yüksek düzeyde arttığını ifade etmişlerdir. Çiftçilerin % 16,2’si ise kar oranındaki değişimin orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 4.45 Toplulaştırma Sonrasında İşletmelerin Kar Oranında Yaşanan Değişim

Kar Oranında Değişim	Sayı (n)	Yüzde (%)
Azaldı	16	4,6
Aynı Kaldı	35	10,1
Orta	56	16,2
İyi	201	58,1
Çok İyi	38	11,0
TOPLAM	346	100

Çizelge 4.45'deki verilere göre, araştırma bölgesindeki tarım işletmelerinin toplulaştırma sonrasındaki dönemde, toplulaştırma öncesine nazaran kar oranlarında artış yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu artışın da çiftçilerin değerlendirmesine göre orta düzeyin üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Toplulaştırma sonrasında kar oranında yüksek düzeyde bir artışın gerçekleştiğini ifade edenlerin oranı % 11,0 seviyesinde tespit edilmiştir. Bu konuda yapılan çeşitli çalışmalarda proje sahalarında toplulaştırma faaliyeti sonrasında işletmelerin kar oranında artış yaşandığı çeşitli araştırmalarla ortaya konulmuştur. Boyacıoğlu (1973)'in Erzincan ili Güllüce köyü arazi toplulaştırması sahasında yaptığı çalışmada, araştırma kapsamındaki tarım işletmelerinin toplulaştırma sonrasında gayri safi hasılasında % 31,7 oranında, saf hasılasında % 39,4 ve fert başına düşen tarımsal gelirden % 45,8 oranında artış olduğunu saptamıştır. Yine Sayılı ve Ekinci (2012)'nin Samsun ili Bafra ovasında yaptığı çalışmada arazi toplulaştırması sonrasında tarım işletmelerinde gelir artışı sağlandığı tespit edilmiştir.

Toplulaştırma sonrasında araştırma kapsamındaki işletmelerin üretim miktarlarındaki değişim de araştırma kapsamında incelenmiştir. Buna yönelik veriler Çizelge 4.46'da sunulmuştur. Buna göre, araştırma kapsamında yer alan işletmelerin % 55,8'i toplulaştırma sonrasındaki verim artışının toplulaştırma öncesine nazaran "iyi" düzeyde gerçekleştiğini belirtmişlerdir.

Çizelge 4.46 Toplulaştırma Sonrasında İşletmelerin Üretim Miktarındaki Değişim

Üretim Miktarında Değişim	Sayı (n)	Yüzde (%)
Azaldı	15	4,3
Aynı Kaldı	32	9,2
Orta	67	19,4
İyi	193	55,8
Çok İyi	39	11,3
TOPLAM	346	100,0

Toplulaştırma sonrasında tarım işletmelerinde yaşanan verim artışı çeşitli araştırmalarda ortaya koyulmuştur. Boyacıoğlu (1973)'in Erzincan ili Güllüce köyünde yaptığı çalışma ile, araştırma alanında toplulaştırma sonrasında buğdayda % 15, arpada % 15

ve şekerpancarında % 19 verim artışı olduğu tespit edilmiştir. Yine Özkan (1990)'ın Edirne ili Uzunköprü ilçesi Sığırcıklı köyünde yaptığı çalışmada, toplulaştırma öncesinde dekara 473 kg olan çeltik veriminin toplulaştırma sonrasında 647 kg'a çıktığı saptanmıştır.

Çalışmada elde edilen bu bulguların arazi toplulaştırmasının benimsenmesi ve yaygınlaşması bakımlarından olumlu olduğu düşünülmektedir. Zira, her işletmede olduğu gibi tarım işletmelerinde de esas amacın kar elde etmek olduğu aşikardır. Ancak Türkiye'de tarım işletmelerinin büyük çoğunluğunun geçimlik işletmelerden oluştuğu bilinmektedir. Toplulaştırmanın kendisinden beklenen faydayı sağlaması halinde, tarım işletmeleri de kar elde etme amacına sahip olabilecektir. Bu durum da toplulaştırmanın yaygınlaşmasına hizmet edebilecektir.

4.5.3 Üretim girdilerinde değişim

Arazi toplulaştırması faaliyeti sonrasında; dağınık parsellerin bir araya toplanması, tarla sınırlarının ve geçit yerlerin azalması gibi nedenlerle üretim girdilerinin kullanımında genel olarak azalış beklenmektedir. Bu kapsamda araştırmanın yürütüldüğü tarımsal işletme yöneticilerine, toplulaştırma sonrasında kullanılan mazot miktarı, makine işgücü ihtiyacı ve gübre kullanımının ne şekilde değiştiği sorulmuştur. Arazi toplulaştırma sonrasında tarım işletmelerinin üretim girdilerinde azalma beklendiğinden anket uygulaması yapılan çiftçilerin vereceği cevaplar; “Orta düzeyde olumlu azaldı”, “Yüksek düzeyde olumlu azaldı”, “Aynı kaldı”, “Olumlu arttı” şeklinde dört gruba ayrılmıştır.

4.5.3.1 Akaryakıt miktarında değişim

Arazi toplulaştırması sonrası araştırma bölgesindeki tarım işletmelerinde kullanılan akaryakıt miktarında yaşanan değişime yönelik tanımlayıcı istatistikler Çizelge 4.47'de verilmiştir. Buna göre, araştırma kapsamındaki çiftçilerin % 65,0'ı toplulaştırma sonrasında kullanılan akaryakıt miktarının yüksek düzeyde, % 13,0'ı ise orta düzeyde azaldığını belirttikleri görülmektedir. Çiftçilerin % 20,8'i ise mazot miktarında bir değişimin olmadığını ifade etmiştir. Bununla beraber, toplulaştırma sonrasında kullanılan akaryakıt miktarının olumlu anlamda arttığını beyan edenlerin oranı % 1,2 düzeyindedir.

Çizelge 4.47 Toplulaştırma Sonrasında İşletmelerin Kullandığı Akaryakıt Miktarında Değişim

Kullanılan Mazot Miktarında Değişim	Sayı (n)	Yüzde (%)
Orta Düzeyde Olumlu Azaldı	45	13,0
Yüksek Düzeyde Olumlu Azaldı	225	65,0
Değişim Olmadı	72	20,8
Olumlu Arttı	4	1,2
TOPLAM	346	100,0

Bu verilere göre, toplulaştırma ile arazi parsel sayıları ve parseller arası mesafedeki düşüğe bağlı olarak, tarım işletmelerinin büyük çoğunluğunda kullanılan akaryakıt miktarında azalış gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Azalışın düzeyinin ise parseller arasındaki azalış oranına bağlı olarak değişim gösterdiği değerlendirilebilir. Arazi toplulaştırması sonrasında kullanılan akaryakıt miktarında yaşanan değişim çeşitli araştırmalarla ortaya konulmuştur. Polat ve Manavbaşı (2012)'nin Türkiye'de 20 adet işletmede yaptığı araştırma sonucuna göre, arazi toplulaştırması büyük ölçüde kırsal alanda karbondioksit salınımlarını azaltmaktadır. Yine Bayramoğlu ve Oğuz (2004)'ün Konya ili Çumra ilçesi Küçükköy köyünde yaptıkları araştırmaya göre, üretim faaliyetine göre değişmekle birlikte arazi toplulaştırması ile ortalama bir dekarda % 25 oranında yakıt ve zaman tasarrufu sağlanmaktadır. Bununla beraber, Çelik (2000)'in Şanlıurfa ili Harran ovasında yaptığı araştırmaya göre; zaman, işgücü ve akaryakıt tasarrufu konusunda çiftçilerin % 41,18'inin tasarruf olduğunu, % 58,82'sinin ise tasarruf olmadığını belirttikleri tespit edilmiştir.

Akaryakıtın tarım işletmelerinin üretim girdilerinde önemli bir yere sahip olduğu göz önüne alındığında araştırmada elde sonucun, toplulaştırmanın benimsenmesi açısından olumlu olduğu düşünülmektedir.

4.5.3.2 Gübre kullanımında değişim

Arazi toplulaştırması sonrası araştırma bölgesindeki tarım işletmelerinde gübre kullanımında yaşanan değişime yönelik veriler Çizelge 4.48'da verilmiştir. Buna göre, araştırma kapsamındaki işletmelerin % 35,5'i kullandıkları gübre miktarının toplulaştırma sonrasında yüksek düzeyde azaldığını, % 34,4'ü ise azalışın orta düzeyde gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Deneklerin % 29,5'i ise toplulaştırma öncesi ve sonrasında gübre kullanımı noktasında herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmişlerdi.

Çizelge 4.48 Toplulaştırma Sonrasında İşletmelerin Gübre Kullanımında Değişim

Gübre Kullanımında Değişim	Sayı (n)	Yüzde (%)
Orta Düzeyde Olumlu Azaldı	119	34,4
Yüksek Düzeyde Olumlu Azaldı	123	35,5
Değişim Olmadı	102	29,5
Olumlu Arttı	2	0,6
TOPLAM	346	100,0

Bu verilere göre, araştırma bölgesinde toplulaştırma faaliyeti sonrasında kullanılan gübre miktarında azalış gerçekleşerek girdi tasarrufu sağlanmıştır. Kullanılan tohum ve gübre miktarında azalma ile girdi tasarrufunun sağlanması toplulaştırmadan beklenen faydalar arasındadır. Bayramoğlu ve Oğuz (2004)'ün yapmış olduğu araştırmada da benzer şekilde, arazi toplulaştırması ile tohum ve gübre kullanımında % 15 oranında girdi tasarrufu sağlandığı saptanmıştır. Çalışmada elde edilen sonucun, araştırma konusu açısından olumlu olduğu düşünülmektedir.

4.5.3.3 Kredi kullanımında değişim

Arazi toplulaştırması sonrası araştırma bölgesindeki arazi sahiplerinin kredi kullanımındaki değişime yönelik tanımlayıcı istatistikler Çizelge 4.49'da verilmiştir. Buna göre, araştırma bölgesindeki çiftçilerin % 41,6'sı toplulaştırma sonrasında kredi kullanımında olumlu anlamda bir azalma olduğunu, % 46,5'i ise bu konuda herhangi bir değişim yaşanmadığını belirtmişlerdir. Çiftçilerin % 11,8'i ise toplulaştırma sonrasında kredi kullanımının arttığını fakat bu artışın olumlu anlamda gerçekleştiğini ifade etmiştir.

Çizelge 4.49 Toplulaştırma Sonrasında çiftçilerin Kredi Kullanımında Değişim

Kredi Kullanımında Değişim	Sayı (n)	Yüzde (%)
Olumlu Azaldı	144	41,6
Değişim Olmadı	161	46,5
Olumlu Arttı	41	11,8
TOPLAM	346	100,0

Bu verilere göre araştırma kapsamındaki çiftçilerin yarıya yakın bir kesiminde toplulaştırma sonrasında kredi kullanımında azalma gerçekleşmiştir. Çiftçilerin kredi

kullanımındaki bu azalmayı olumlu olarak nitelendirmelerinin ana sebebinin, kullanılan toplam kredi meblağındaki azalmadan ziyade, kredi sözleşmesi sayısında azalma yaşanması olduğu düşünülmektedir. Zira çiftçilerle yapılan mülakatlarla da desteklendiği üzere, tarım işletmelerine ait arazilerin çok parçalı olması durumunda kredi kuruluşlarının da riski artmakta ve yüksek meblağlı kredi kullanımı gerçekleşmemektedir. Bu sebeple çiftçi, birden çok kredi kuruluşuyla muhatap olarak, kullanmayı planladığı toplam kredi miktarını düşük meblağlı bir çok kredi sözleşmesine dağıtmaktadır. Ancak toplulaştırma sonrasında arazi parsel sayılarının azalmasıyla birlikte ipotek kullanımı da kolaylaşmakta, dolayısıyla kredi kuruluşunun riski de azalmaktadır.

Bunun yanında araştırma kapsamındaki çiftçilerin yine yarıya yakın bir kesimi, toplulaştırma sonrasında kredi kullanımında değişim yaşanmadığını ifade etmişlerdir. Çiftçilerin % 11,8'lik bir kesimi ise, toplulaştırma sonrasında kredi kullanımının olumlu anlamda arttığını belirtmişlerdir. Çiftçilerin küçük bir oranını teşkil eden bu grubun, risk almayı seven kişilerden oluştuğu ve tarımsal kredileri, işletmelerini büyütmek-yatırım yapmak amacıyla kullandıkları düşünülmektedir.

Araştırmada elde sonucun, toplulaştırma faaliyetinin çiftçinin krediye bağımlılığını azaltması bakımından olumlu olduğu düşünülmektedir. Zira çiftçilerin kontrolsüz ve farklı finans kuruluşlarına dağılmış bir şekilde borçlanmalarının önemli bir sorun olduğu bilinmektedir. Bu sorunun çözümünde olumlu etkisinin bulunması, toplulaştırmanın yaygınlaşmasını sağlayabilecek bir faktör olabilir.

4.5.4 Çiftçilerin toplulaştırmaya yönelik düşünceleri

Bu bölümde araştırma kapsamındaki çiftçilerin toplulaştırmanın tamamlanmasından sonraki düşünce ve tutumları incelenmiştir. Bu kapsamda anket uygulaması yapılan çiftçilerin; tarım işletmelerine ait arazilerin çok parçalı ve dağınık halde bulunmasını önemli bir sorun olarak görüp görmedikleri, arazi toplulaştırması faaliyetinin kırsal kalkınma açısından faydalı bir uygulama olarak düşünüp düşünmedikleri araştırma konusu yapılmıştır. Ayrıca arazi toplulaştırma faaliyetine çiftçilerin aktif katılım sağlamaları için tarımsal örgütlerin bu konudaki çalışmasının gerekli olup olmadığı konusundaki kanaatleri ile eğer toplulaştırma proje sahası önceden belli olmasaydı da arazilerinde toplulaştırma yapılmasını talep edip etmeyeceklerine yönelik tutumları da incelenmiştir. Tüm bunlara yönelik veriler Çizelge 4.50'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.50 Çiftçilerin Toplulaştırma Sonrasındaki Düşünce ve Görüşleri

	Arazi Maliklerinin Kanaati					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Arazilerin çok parçalı ve dağınık halde olması sizce ciddi bir sorun mudur ?	328	94,8	18	5,2	346	100
Arazi toplulaştırması sizce faydalı bir faaliyet midir?	331	95,7	15	4,3	346	100
Toplulaştırmaya çiftçi katılımının artırılması için sizce üretici örgütlerin bu konuda çalışma yapması gerekli midir?	299	86,4	47	13,5	346	100
Proje sahası önceden belirli olmasaydı da toplulaştırmayı talep eder miydiniz?	264	76,3	82	23,7	346	100

Bu verilere göre araştırma kapsamındaki çiftçilerin neredeyse tamamına yakını tarım işletmelerine ait arazilerin çok parçalı ve dağınık halde bulunmasını ciddi bir sorun olarak görmekte ve arazi toplulaştırmasının da kırsal kalkınma açısından çok faydalı bir faaliyet olduğunu düşünmektedir. Ayrıca çiftçilerin toplulaştırmaya aktif katılımının artırılması için üretici örgütlerinin aktif rol oynaması gerektiğini düşünenlerin oranı da oldukça yüksek olarak (% 86,4) tespit edilmiştir. Bunlarla beraber çiftçiler, şayet proje sahası önceden belli olmasaydı yine de köyünüzde/beldenizde toplulaştırma yapılmasını kendiniz talep eder miydiniz ? sorusuna, % 76,3 oranında evet cevabı vermişlerdir. Buradan araştırma bölgesindeki arazi maliki üreticilerin neredeyse tamamının toplulaştırmanın faydasına inandığı dolayısıyla benimsediği, ancak azımsanmayacak bir orandaki çiftçi açısından bu benimsemenin aktif katılım boyutunda olmadığı ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında elde edilen sonucun, toplulaştırmanın benimsenmesi açısından olumlu olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber, ortada kamu kesimi tarafından herhangi bir proje olmaksızın toplulaştırmayı talep etmeye hazır olanların oranı, toplulaştırmanın faydalı bir faaliyet olduğuna inananların oranından düşük olması, toplulaştırmaya aktif katılım açısından olumlu bir durum değildir.

4.6 Toplulaştırma Mevzuatının Tartışması

Araştırmanın bu bölümünde Türkiye’de arazi toplulaştırmasına dayanak teşkil eden yasal düzenlemeler ve bu düzenlemelerin içerikleri irdelenerek, mevzuattan kaynaklanan sorunlar tartışılmıştır. Bu kapsamda öncelikle toplulaştırma mevzuatının çok başlı ve karmaşık yapısı inceleme altına alınmış ve müstakil bir toplulaştırma yasasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Ardından Türk Toplulaştırma Hukukunda isteğe bağlı toplulaştırma yönteminin toplulaştırmaya katılımı teşvik etmede yeterliliği tartışılmış, son olarak ise, tarımsal yayımın toplulaştırma mevzuatındaki konumu inceleme altına alınmıştır.

4.6.1 Temel bir toplulaştırma yasasının gerekliliği

Türkiye’deki mer’i mevzuat açısından toplulaştırmanın yasal dayanağını; Anayasanın 44’üncü maddesi ve 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 755’inci maddesindeki genel düzenlemelerle beraber, 3083 Sayılı TRK, 5403 Sayılı TTK ve bu kanunlara dayanılarak çıkarılmış tüzük ve yönetmelikler oluşturmaktadır. Ülkemizde sadece arazi toplulaştırması faaliyetini düzenleyen temel bir kanun bulunmamaktadır.

Yukarıda izah edildiği üzere arazi toplulaştırması faaliyeti, Türk Hukukunda farklı yasaların kapsamında yer almış ve dolayısıyla dağınık bir görünüm arz etmiştir. Toplulaştırmanın hukuki niteliğinin de tespitini zorlaştıran bu karmaşık ve çok başlı yapının arazi parçalanması sorununu gerçek manada çözümenin önünde önemli bir engel olduğu düşünülmektedir. Halbuki, batı ülkelerinde arazi toplulaştırma çalışmalarına daima kendi özel kanunları ile başlanıldığı bildirilmektedir (Aksoy 1977 ve Akipek 2010).

Toplulaştırmanın müstakil bir kanun altında düzenlenmemesi; tarım reformunun hedeflerinin gerçekleştirilmesine ya da tarım topraklarının korunmasına yönelik tedbirlerden yalnızca biri olarak görülmesine, dolayısıyla öneminin azalmasına sebep olmaktadır. Bununla beraber, toplulaştırmanın yasal zemininin kapsamlı bir şekilde tesis edilememiş olması, idareden kaynaklanan sorunların baş göstermesine de neden olmaktadır (Akipek 2010).

Bu noktada, Türk Hukukunda toplulaştırma faaliyetini kapsamına alan 3083 Sayılı TRK ve 5403 Sayılı TTK kanunlarını toplulaştırma bağlamında incelemek gerekli görülmüştür.

Türkiye’deki mevcut yasal mevzuat içerisinde toplulaştırmayı kapsamına alan ilk düzenleme 3083 Sayılı Kanundur. 3083 Sayılı Kanun, niteliği itibarıyla bir tarım reformu kanunudur. Tarım reformu ise, tarımsal üretimin artırılması ve tarımsal uğraşının düzenlenmesi için alınabilecek bütün önlemleri bünyesinde barındıran bir kavramdır (Aksoy 1984). 3083 Sayılı Kanunun 1’inci maddesinde de bu amaçlar sıralanmıştır. Aynı kanunun

6'ncı maddesinin 1'inci fıkrası ise, “ *Bu kanunda belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere uygulama alanlarında ilgili kuruluşça, isteğe bağlı veya maliklerin muvafakati aranmaksızın arazi toplulaştırması yapılabilir*” hükmünü getirmektedir. Dolayısıyla, 3083 Sayılı TRK'nun temel mantığı açısından toplulaştırmanın, tarım reformunun hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için bir araç konumunda olduğu anlaşılmaktadır.

Arazi parçalanması nedeniyle tarımsal yapının ciddi anlamda bozulduğu bölgelerde bu sorun giderilmeden tarım reformunun da sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilemeyeceği yadsınamaz bir gerçektir. Ancak toplulaştırmanın tarım reformunun hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için bir araç konumuna indirgenmesinin de doğru bir yaklaşım olmadığı düşünülmektedir. Zira toplulaştırma faaliyeti; teknik, ekonomik, sosyolojik vb. zorlukları bünyesinde barındıran, farklı disiplinlerin bakış açılarını birleştirme mecburiyetini taşıyan ve başlı başına ayrı öneme haiz bir uygulamadır. Bu nedenlerle toplulaştırma uygulamasının tarım reformu kanununa bırakılmayıp, özel bir yasa ile düzenlenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de toplulaştırma faaliyetinin yasal dayanağını teşkil eden diğer düzenleme, 5403 Sayılı Kanundur. Tarım arazilerinin korunması ve yeter gelirli tarımsal işletme büyüklüğünün muhafazası bu kanunun temel amaçları arasında sayılabilir. Bu kapsamda söz konusu kanun ile; asgari tarımsal arazi büyüklüğünün belirlenmesi, tarım arazilerinin devrine ve bölünmesine kısıtlama getirilmesi, tarımsal miras hukuku vb. gibi tedbirler öngörülmüştür. Dolayısıyla 5403 Sayılı kanunun esas itibarla arazi parçalanmasının önlenmesini hedeflediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Arazi toplulaştırması da 5403 Sayılı Kanunda adı geçen tedbirlerle birlikte anılmaktadır. Ancak toplulaştırmanın, arazi parçalanmasını önleyici tedbirlerden farklı olarak, parçalanmanın sonuçlarını ortadan kaldırmaya yönelik olduğunu belirtmek gerekir. Tarım arazilerinin korunması ve parçalanmasına yönelik tedbirler ile toplulaştırma arasındaki bu amaç farklılığı, toplulaştırmanın müstakil bir kanunla düzenlenmesini gerekli kılmaktadır.

Neticeten, Türkiye’de toplulaştırmanın hukuki niteliğini net olarak tespit eden, toplulaştırmadan sorumlu kurumu gösteren ve toplulaştırmanın genel esaslarını belirleyen özel bir kanun çıkarılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Hatta böyle bir temel toplulaştırma yasasının varlığı ile, tarım reformunun ve tarım arazilerinin korunması idealinin daha sağlıklı işleyebileceğini de söylemek yerinde olacaktır.

4.6.2 Topplulaştırma yöntemleri ve katılım

Türkiye’de gerek 3083 Sayılı TRK’nu ve gerekse de 4503 Sayılı TKK’nu, zorunlu ve isteğe bağlı toplulaştırma yöntemlerinden her ikisini de kabul etmiştir. Her iki yasal düzenleme

uyarınca uygulamada isteğe bağı toplulaştırmalara öncelik tanınacağı hüküm altına alınmıştır (TRK md.6, TKK md.17). Ancak uygulamada genellikle toplulaştırma proje sahaları kamu kesimince önceden belirlenmekte bunun akabinde ise toplulaştırmanın yöntemine karar verilmektedir. Daha açık bir ifade ile, bir bölgede toplulaştırma yapılmasına karar verildikten sonra çiftçi muvafakatine başvurulmakta, yasaların aradığı çoğunluğun sağlanması halinde toplulaştırmanın yönteminin isteğe bağı, aksi durumda ise zorunlu olduğuna karar verilmektedir. Bu durumda isteğe bağı toplulaştırmanın ne ölçüde isteğe bağı olduğu tartışmaya açıktır.

Esasen toplulaştırma talebinin arazi maliklerinden gelmesi isteğe bağı toplulaştırmanın mantığına daha uygun düşmektedir. Ancak ülkemizde toplulaştırmayı kapsamına alan yasal düzenlemelerin çiftçilerin toplulaştırmaya bu şekilde aktif katılımını sağlayacak şekilde dizayn edilmediği görülmektedir. Bu noktada 5403 Sayılı TKK'nun 3.maddesine 2007 yılında 5578 Sayılı Kanunla eklenen "Özel arazi toplulaştırması" bendi ile bu kapının aralandığını söylemek mümkündür. Zira özel arazi toplulaştırması ile; köy tüzel kişiliğı, belediyeler, kooperatifler, birlikler gibi tüzel kişiliklere arazi toplulaştırması yapma imkanı sağlanmıştır. Bu şekilde arazi maliklerinin belirli çiftçi örgütleri çatısı altında birleşmek suretiyle toplulaştırmayı talep etmeleri daha net bir ifade ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaları teorik olarak mümkündür. Ancak bunun pratik olarak hayata geçebilmesi için, ileri düzeyde bir örgütlenmenin varlığı zorunlu görülmektedir. Ayrıca yasaların da bu tip örgütlenmeyi kapsamına alması ve desteklemesi gereklidir. Dolayısıyla özel arazi toplulaştırmasının, toplulaştırmaya aktif katılımın yaygınlaşması bakımından önemli bir adım olduğu kabul edilmekle beraber, yeterli olmadığı düşünölmektedir.

Özellikle batılı ölkelerde gerek zorunlu yöntemde gerekse de isteğe bağı yöntemde çiftçi katılımının yasalarla desteklendiğı görülmektedir. Almanya'nın arazi toplulaştırmasında zorunlu yöntemi benimsediğı bildirilmektedir (Aksoy 1977, Akipek 2010). Ancak buna rağmen, Alman yasasının ilgililerin toplulaştırma işlemlerine aktif bir biçimde katılmasını sağladığı ve çiftçilerin isteğı olmadan herhangi bir toplulaştırma uygulamasına gidilemediğı belirtilmektedir (Aksoy 1977). İsteğe bağı toplulaştırma yönteminin benimsendiğı Fransa'da ise, arazi düzenleme gayretlerinin arazi sahiplerinin sorumluluğı altında yürütöldüğü vurgulanmaktadır (Akipek 2010).

Türkiye'de ise toplulaştırma talebinin ilgililerden gelebilmesini sağlayacak bir mekanizma öngörölmendiğı gibi toplulaştırma aşamalarına katılımı sağlayacak bir düzenlemeye de gidilmemiştir. Çiftçilerin toplulaştırma aşamasındaki katılımı, TRKYön'nin 22'inci ve TKKTüz'nün 25'inci maddeleri uyarınca derecelendirme komisyonuna belirli

sayıda üye ile temsil edilmekten ibaret kalmaktadır. Bunun ise toplulaştırmaya aktif katılımın sağlanması açısından yeterli olmadığı ortadır.

Netice olarak, çiftçilerin projelerinin başlangıcından bitimine kadar toplulaştırmaya aktif katılımını sağlayacak ve destekleyecek mekanizmaların yasal düzenlemeler içerisine dahil edilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Aksi durumda arazi toplulaştırmasının çiftçilerce benimsenmesi ve arazi parçalanması sorununun ülke genelinde zme kavuşması g görünmektedir.

4.6.3 Tarımsal yayım ve toplulaştırma mevzuatı

Türkiye’de arazi toplulaştırmasına yönelik yasal düzenlemeler incelendiğinde, çiftçilerin arazi toplulaştırmasının faydaları konusunda bilinlendirilmelerine yönelik herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı göze çarpmaktadır. Bu konudaki uygulama proje sahaları belirlendikten sonra arazi maliklerine yönelik bilgilendirme toplantıları yapılmasından ibaret kalmaktadır. Genellikle köy kahvehanelerinde gerçekleştirilen bu gibi toplantıların da ne derece faydalı ve etkili olduğu tartışmalıdır.

Toplulaştırmanın her aşamasında çiftçi katılımının sağlanması, sosyolojik koşulların buna uygun olmasına bağlıdır. Bu sosyolojik koşulların sağlanması için de çiftçilerin, arazi parçalanmasının sakıncaları ve toplulaştırmanın faydaları konusunda bilgi sahibi olmaları gereklidir. Özellikle yukarıdan aşağıya yaklaşımın etkin olduğu mevcut durumun, aşağıdan yukarıya katılımcı yaklaşıma evrilebilmesi için eğitim çalışmalarına önem verilmesi oldukça faydalı olacaktır.

Bu sebeplerle toplulaştırmaya yönelik yayım hizmeti verilmesinin mevcut yasal düzenlemelere dahil edilmesi veya çıkarılacak bir toplulaştırma yasasında ayrı bir başlık halinde düzenlenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu Şekilde tarımsal yayımın olanaklarından istifade edilerek, periyodik ve katılımcı yaklaşımla gerçekleştirilecek eğitimlerle ülke genelinde toplulaştırmanın yaygınlaşması sağlanabilir. Ayrıca, toplulaştırmaya yönelik yayım hizmetinin yasal düzenlemelerle desteklenmesi, toplulaştırmaya katılım konusunda çiftçiler nezdinde sosyolojik ve psikolojik altyapının hazırlanmasına hizmet edebilecektir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ciddi bir tarımsal yapı bozukluğu olan arazi parçalanması sorununu çözenin yegane yolunun arazi toplulaştırması faaliyeti olduğu kabul edilmektedir. Ancak toplulaştırma, çiftçilerce benimsenmesi zor bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu zorluğun en başta gelen sebepleri arasında, toplulaştırmanın doğrudan çiftçilerin mülkiyet haklarını ilgilendirmesi ve çiftçilerin konuya yönelik bilgilerinin yeterli olmaması sayılabilir.

Toplulaştırma faaliyeti, isteğe bağlı ve zorunlu olmak üzere iki yöntemle gerçekleştirilebilmektedir. İsteğe bağlı yöntemde mevcut yasaların aradığı, arazi maliklerinin sayısı ve arazi miktarı bakımından çifte çoğunluğun talebi ve muvafakati ile toplulaştırma yapılmaktadır. Zorunlu yöntemde ise kamu yararı kavramından hareket edilerek arazi maliklerinin isteklerine itibar edilmemektedir.

Toplulaştırma uygulamasının yasal dayanağını teşkil eden 3083 ve 5403 Sayılı Kanunlar, isteğe bağlı toplulaştırmayı öncelemekle beraber, her iki yöntemi de benimsemektedir. Ancak uygulamada, genelde devlet tarafından öncelikle toplulaştırma proje sahaları belirlenmekte, sonrasında ise arazi maliklerinin muvafakatine başvurulmaktadır. Muvafakatnamelerde yasaların aradığı çifte çoğunluğun sağlanması halinde toplulaştırmanın yöntemi isteğe bağlı olarak tespit edilmekte, aksi durumda ise toplulaştırma zorunlu yöntemle yapılmaktadır. Daha açık bir anlatımla uygulamada her halükarda devlet projeyi başlatan olarak aktif, arazi maliki çiftçiler ise pasif konumda yer almaktadırlar.

Arazi toplulaştırmasında mevcut uygulamanın toplulaştırmanın ulusal çapta yaygınlaşmasını engellediği düşünülmektedir. Esasen arazi miktarı ve malik sayısı itibariyle yasaların aradığı çifte çoğunluğu sağlayan çiftçilerin devleti harekete geçirecek talepleri ile toplulaştırmanın yapılması, isteğe bağlı yöntemin mantığına da daha uygun düşmektedir.

Bu tez çalışmasında öncelikli olarak, arazi toplulaştırmasında çiftçiyi merkeze alan aşağıdan yukarıya yaklaşımın uygulama olanakları araştırılmıştır. Bu sebeple araştırma kapsamındaki çiftçilerin proje sahası devlet tarafından önceden belirlenmemesi durumunda da toplulaştırmayı talep edip etmeyeceklerine yönelik tutumları bağımlı değişken olarak alınmıştır. İkincil olarak ise; ülkemizdeki mevcut uygulama dahilinde, gerek isteğe bağlı gerekse de zorunlu metotla toplulaştırmada, çiftçilerin toplulaştırmayı benimsemeleri oldukça önemli olduğundan, benimseme davranışında sosyo-ekonomik özellikler, haberleşme davranışları ve yayım-egitim çalışmalarının etkinliği araştırılmıştır.

Araştırma, Çanakkale İl sınırları içinde arazi toplulaştırmasının uygulandığı 19 yerleşim yerinde basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 346 çiftçiyle yapılan anket ve mülakatlardan elde edilen verilere dayanmaktadır.

Araştırma kapsamında anket uygulaması yapılan çiftçilerin, % 46,2'si " 46-65", % 36,1'i ise 66 yaşının üzerindedir. Buna karşılık 45 yaş ve altındaki çiftçilerin oranı ise % 17,7'dir. Bu veriler dikkate alındığında çiftçilerin büyük çoğunluğunun ekonomik faaliyette bulunabilecek yaş grubunun üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak arazi toplulaştırması gibi mülkiyet hakkını ilgilendiren konulardaki çalışmalarda, sadece tapu kütüğünde malik görünenlerin karar verme yetkisi olacağından, birincil hedef kitlenin belirli yaş grubunun üzerindeki kişilerden oluşacağını göz önüne almak gerekir.

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin eğitim düzeyine bakıldığında, % 63,3'ünün ilkökul düzeyinde eğitim gördüğü anlaşılmaktadır. Buna karşılık ilkökul üzeri eğitim görenlerin oranının % 35,3 düzeyinde olması ile çiftçiler arasında okur-yazar olmayan hiç kimsenin bulunmamasının olumlu bir durum olduğu düşünülmektedir.

İncelenen işletmelerin % 53,5'i sadece bitkisel üretim faaliyeti ile uğraşmakta, % 46,5'i ise bitkisel üretim ve hayvansal üretim faaliyetini birlikte yürütmektedir. İşletmelerin faaliyet süreleri açısından ise % 88,7'sinin 16 yıl ve üzeri faaliyet süresine sahip olduğu, dolayısıyla anket uygulaması yapılan işletme yöneticilerinin büyük çoğunluğunun deneyimli çiftçilerden oluştuğu görülmektedir. Özellikle arazi toplulaştırması açısından, çiftçilik deneyimi fazla olan üreticilerin arazi parçalanmasının sakıncalarına daha fazla aşına oldukları, bu sebeple toplulaştırmanın faydalarını algılamaya daha yatkın olabilecekleri düşünülmektedir.

Araştırma kapsamındaki çiftçi ailelerinin % 84,7'si az bireyli çekirdek aile yapısındadır. Orta bireyli ailelerin oranı ise düşük düzeydedir. Araştırma 6'dan fazla bireye sahip geniş aile yapısına rastlanmamıştır.

Çalışmanın kapsamında inceleme altına alınan tarım işletmelerine ait arazilerin yarısından fazlası (%56,1) 50-149 da genişliğinde araziye sahiptir. Bunu % 35,0 oranı ile 10-49 da arazi genişliği takip etmektedir. 150 da ve üzerinde araziye sahip işletmeler ise arazi genişliği bakımından en küçük grubu oluşturmaktadır (% 9,0). Türkiye ortalaması ile paralellik gösteren bu durumun, özellikle miras hukuku kuralları gereği tarım işletmelerinin nesilden nesile bölünmesinin bir sonucu olarak değerlendirmek mümkündür.

Çiftçilerin iletişim özellikleri bakımından ise; en fazla iletişim kurdukları tarımla ilgili kuruluşların, ziraat odaları, kooperatifler ve GTHM il ve ilçe müdürlükleri olduğu görülmektedir. Çiftçilerin serbest tarım danışmaları ile iletişimleri ise son derece düşük

düzeydedir. Bu durum, araştırma bölgesinde serbest tarım danışmanlığının ve serbest danışmanlardan hizmet almanın yaygın olmadığını göstermektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde çiftçilerin yeniliklerden haberdar edilmesinde ve yeniliklerin benimsenmesinde büyük rol oynayan serbest danışmanlık sisteminin yaygınlaştırılması için gerekli tedbirlerin alınmasının önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamındaki üreticilerin % 28,0'inin interneti aktif olarak kullanabildiği tespit edilmiştir. Bu oranın çalışmanın kırsal kesimle ilgili olması ve deneklerin yaş oranlarının yüksek olması gibi nedenlerle gayet sevindirici olduğu, ancak çiftçinin ihtiyacı olan her türlü bilgiye hızlı ve ucuz ulaşabilmenin bir yolu olan internetin kullanımının üreticiler nezdinde daha fazla yaygınlaştırılmasının yayım açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Çiftçilerin tamamına yakını cep telefonu kullanabilmektedir. Cep telefonunun SMS özelliğini etkin olarak kullanabilenler ise çiftçilerin yarısından biraz fazla bir kesimini oluşturmaktadır. Cep telefonunun SMS özelliğinin birçok bakımdan üreticiler açısından faydalı olduğu bilinmektedir. Hava tahminlerinin, yapılacak toplantı yeri ve saatinin iletilmesi gibi bilgilendirmelerin yanında SMS'in, slogan tarzındaki kısa ifadelerin çiftçiye aktarımı ile algı yaratmada da etkili bir metot olduğu düşünülmektedir.

Bunlarla beraber, çiftçilerin % 39,0'ı sürekli olarak, % 32,7'si ise haftada en az 2-3 kez radyoda-TV'de yayınlanan tarım programlarını izlemektedir. Çiftçilerin yeniliklerden haber olmasında son derece önemli olduğu bilinen Radyo ve Televizyonun tarım programlarının izlenmesi bakımından kullanım sıklığının yüksek olması yeniliklere açık olmak açısından olumlu bir durumdur.

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin toplulaştırma sonrasında çeşitli bakımlardan yaşanan değişimlere yönelik düşüncelerine göre; parsel sayısında ve parseller arası mesafelerde azalma olduğu, genel olarak işletmelerde kar oranının ve üretim miktarının arttığı, girdi maliyetlerinde azalma yaşandığı tespit edilmiştir. Buna göre toplulaştırmanın faydalarının çiftçiler nezdinde hissedildiği anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında anket uygulaması yapılan çiftçilerin proje öncesinde toplulaştırmadan haberdar olma durumlarına göre; deneklerin % 20,8'inin proje öncesinde toplulaştırmayı hiç duymayanlardan, % 50,6'sının toplulaştırmayı duymakla beraber kısmi düzeyde bilgi sahibi olanlardan, % 28,6'sının ise daha önceden herhangi bir şekilde toplulaştırma yapılan sahaları görenlerden oluştuğu tespit edilmiştir. Çiftçilerin bazı özellikleri ile toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde; deneklerin yaşları, eğitim düzeyleri, internet kullanım durumları ve çiftçi örgütlerinin

yönetiminde bulunup bulunmama durumları ile toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bununla beraber; işletmelerin toplulaştırma öncesi arazi parsel sayıları, tarımcılarla görüşme sıklıkları ve radyoda-TV’de tarım programlarını dinleme-izleme sıklıkları ile toplulaştırmadan haberdar olma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buradan hareketle; arazilerin parçalılık durumunun, tarımcılarla görüşme sıklığının ve tarım programlarının toplulaştırmadan haberdar olmada etkili olduğu ifade edilebilir.

Araştırmanın kapsamında yer alan çiftçilerin proje başlangıcında toplulaştırmaya yönelik tutumları ve nedenleri bakımından; deneklerin % 89,6’sının proje başlangıcında toplulaştırmaya olumlu baktıkları, % 10,4’ü ise olumsuz baktıkları görülmektedir. Toplulaştırmayı olumlu bulma nedenlerinin başında, işletmelerine ait arazilerin bir araya toplanması gelmektedir. Bunu ise toplulaştırma kapsamında diğer tarla içi geliştirme hizmetlerinin yapılması izlemektedir. Toplulaştırmaya yönelik düşüncesi olumsuz olanların, olumsuz bulma gerekçeleri arasında yeni arazilerinin eski araziye nazaran daha verimsiz yerden verilmesi endişesi başı çekmektedir. Bu sebebi ise yeni arazinin daha uzak mevkiden verilmesi endişesi, toplulaştırmanın faydasına inanmamak ve ata-dede toprağından ayrılmak istememek izlemektedir.

Araştırma kapsamında anket uygulaması yapılan çiftçilerin toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme toplantılarına katılım durumları ve bilgilendirme aşamasındaki çeşitli davranışları bakımından; deneklerin tamamına yakınının toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme toplantılarına katıldıkları tespit edilmiştir. Grup metoduyla gerçekleştirilen bilgilendirme toplantılarına çiftçilerin % 77,7’si soru sormak veya görüş bildirmek suretiyle toplantılara aktif şekilde katılım sağlamışlardır. Bilgilendirme toplantıları neticesinde toplulaştırmayla ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığını düşünenlerin oranı % 30,9 olarak saptanmıştır. Çiftçilerin % 82,9’u toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme aşamasında ailesi veya yakın çevresi ile toplulaştırmayı tartışmış ve görüş alışverişinde bulunmuştur.

Çiftçilerin bilgilendirme yapan yayım elemanlarına yönelik düşünceleri bakımından; deneklerin % 34,1’inin bilgilendirme yapan personeli güvenilir bulmadığı, % 30,4’ünün görüşme sıklığından memnun kalmadığı, % 30,0’inin aklındaki her soruya yanıt alamadığını, % 25,4’ünün önceki toplulaştırma projelerinden verdiği örnekleri yeterli bulmadığı, % 24,6’sının personelin yaklaşımından memnun kalmadığı, % 23,7’sinin ise personelin teknik bilgisini yeterli bulmadığı saptanmıştır.

Toplulaştırma sonrasında dağıtılan yeni arazilere yönelik düşünceler bakımından; çiftçilerin % 36,4’ünün toplulaştırma sonrasında verilen yeni arazilerinin istedikleri yerden

verilmediği, % 23,7'sinin daha verimsiz mevkiden verildiği, % 16,5'sinin ise daha uzak mevkiden verildiği düşüncesinde olduğu saptanmıştır.

Toplulaştırma projesinin süresine yönelik düşünceler bakımından; çiftçilerin yarısından fazlasının toplulaştırmanın çok uzun sürdüğü ve bu sebeple maddi kayba uğradığı, % 46,0'sının ise toplulaştırmanın uzun sürmesinden kaynaklanan maddi zararının karşılanmadığı görüşünde olduğu görülmüştür.

Toplulaştırma sonrasındaki görüşler bakımından; çiftçilerin toplulaştırmaya yönelik düşüncelerinin genel olarak olumlu olduğu tespit edilmiştir. Anket uygulaması yapılan üreticilerin % 94,8'i tarım işletmelerine ait arazilerin çok parçalı ve dağınık halde olmasını ciddi bir sorun olmak görmekte, % 95,7'si toplulaştırmanın kırsal kalkınma için faydalı bir faaliyet olduğunu düşünmektedir. Buna karşın, şayet proje sahası devlet tarafından önceden belirli olmasaydı toplulaştırmaya talep etmeye hazır oranların oranı % 76,3 oranındadır. Bu oran, toplulaştırmayı genel olarak faydalı bir faaliyet olarak gören bazı çiftçilerin yine de toplulaştırmayı aktif katılım sağlayacak düzeyde benimsemediklerini göstermektedir.

Ayrıca çiftçilerin 86,4'ünün arazi toplulaştırmasına katılım sağlamada üretici örgütlerinin ön ayak olması gerektiğini düşündüğü de tespit edilmiştir. Bu tespit, çiftçilerin toplulaştırmaya aktif katılımının ancak örgütlenme ile mümkün olduğu bilincinde olduklarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Çalışmada çiftçilerin çeşitli özellikleri, davranışları ve düşünceleri ile toplulaştırmaya aktif katılım sağlamaya yönelik tutumları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiş, bu şekilde arazi maliki çiftçilerin toplulaştırmanın aktif katılım sağlayabilecek düzeyde benimsenmesini etkileyen faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çiftçilerin bireysel özellikleri bakımından yaş grupları ve eğitim düzeyi ile toplulaştırmaya aktif katılımlarına yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Tarımsal işletme özellikleri bakımından; arazi genişliği ile işletme yöneticilerinin toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki saptanmamakla beraber, işletmelerinin toplulaştırma öncesi parsel sayıları ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutum arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, toplulaştırmaya yönelik yayım çalışmalarına çok parçalı ve dağınık arazi yapısına sahip işletmelerin yöneticilerinden başlanılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Çiftçilerin bazı iletişim özellikleri bakımından; internet kullanım durumları, kooperatiflerle iletişim sıklıkları ve tarımsal örgütlerin yönetiminde bulunup bulunmama durumları ile toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki tespit

edilememiştir. Buna karşın; üreticilerin tarım programlarını dinleme-izleme sıklıklarının, üretici birlikleri ile iletişim sıklıklarının toplulaştırmaya katılım üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Buna göre, bilgiye hızlı ve ucuz ulaşım sağlayan internetin bilgiye ulaşma amacıyla kullanımının yaygınlaştırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Radyo-TV’de toplulaştırmaya yönelik programlar yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca toplulaştırmaya aktif katılımın sağlanması açısından çiftçilerin konu bazlı örgütlenmeleri sağlanmalı, üretici örgütlerinin yöneticileri de toplulaştırma konusunda bilinçlendirilmelidir.

Arazi maliklerinin toplulaştırma sonrası verilen yeni arazileri hakkındaki düşünceleri bakımından; yeni arazinin eski araziden daha uzak mevkiden verilmesinin toplulaştırmaya katılım üzerinde bir etkisi saptanamazken, daha verimsiz mevkiden verilmesinin toplulaştırmaya katılımı etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, toplulaştırmada arazi derecelendirmesinin adaletli bir şekilde yapılması önem taşımaktadır. Ayrıca derecelendirme aşamasında çiftçilere daha fazla söz hakkı tanınmasına yönelik düzenlemelerin hayata geçmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme aşamasındaki bazı davranış ve düşünceler bakımından; konuyu ailesi ve yakın çevresi ile tartışan, bilgilendirme toplantılarına salt pasif dinleyici olmak dışında aktif olarak iştirak eden ve bilgilendirme sonrasında yeterli düzeyde bilgi edindiğini düşünen çiftçilerin toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonucun toplulaştırma aktif katılımın sağlanmasında katılımcı eğitimin önemini ortaya koyduğu düşünülmektedir. Bu sebeple, çiftçi çiftçi etkileşimini de sağlayacak katılımcı eğitimlerin yaygınlaştırılması ve toplulaştırmaya yönelik yayım çalışmalarının temeline yerleştirilmesi gerekli görülmektedir.

Çalışma kapsamında ayrıca, arazi toplulaştırma çalışmalarının uzun sürmesi ve sürenin uzunluğu nedeniyle arazi maliki çiftçilerin maddi kayba uğramasının, toplulaştırmayı benimsemeyi olumsuz şekilde etkilediği anlaşılmıştır. Bu sebeple, toplulaştırmaya katılımın artırılması için uygulamadan kaynaklanan sorunların da asgari düzeye indirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Toplulaştırmaya yönelik bilgilendirme toplantılarında bilgilendirmeyi gerçekleştiren yayım elemanının teknik bilgisinin yeterliliğinin, çiftçinin aklındaki her soruya yanıt verebilme noktasındaki bilgi kapasitesinin ve çiftçiye güven verebilme özelliğinin toplulaştırmaya aktif katılıma yönelik tutumda etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca bilgilendirmelerde daha önceden tamamlanmış başarılı projelerden örnekler verilmesinin toplulaştırmanın benimsenmesinde etkili olduğu da anlaşılmıştır. Bu sonuca göre,

toplulaştırmaya yönelik yayım çalışması yapan personelin konuya tam hakimiyet sağlayacak donanıma sahip olmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde; toplulaştırma faaliyetinde çiftçinin merkezde olduğu aşağıdan yukarıya bir yaklaşımın yaygınlaşabilmesi için, karşılıklı etkileşime dayalı katılımcı eğitimlerin uygulanması ve üretici örgütlenmesinin üst düzeyde sağlanmasının gerekli olduğu ifade edilebilir. Ayrıca yasal düzenlemelerin katılımcılığa uygun hale getirilmesi de gereklidir.

Öncelikle hedef kitlenin çeşitli bireysel ve iletişim özellikleri bakımından tanınması, toplulaştırmaya yönelik bilgi düzeylerinin ve tutumlarının tespit edilmesi gereklidir. Çiftçilerin toplulaştırma ve faydalarından haberdar edilmesinde radyo ve televizyondan istifade edilebilir. Çiftçilerin cep telefonlarına gönderilecek slogan tarzındaki ifadelerle, dağıtılacak broşürlerle vb. toplulaştırmaya yönelik algı yaratılabilir. Ayrıca çiftçilerin periyodik olarak eğitime tabi tutulmasının toplulaştırmanın yüksek düzeyde benimsenmesinde oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bu eğitimlerin grup yayım metodu ile, yayımcı-katılımcı etkileşimine dayalı olması ve katılımcıların da birbirleriyle etkileşimine imkan sağlayacak Şekilde gerçekleştirilmesi amaca hizmet edecektir. Bununla beraber, yayım elemanının çiftçiye güven vermesi, çiftçilerin muhtemel soruları karşısında hazırlıklı olması ve yeterli teknik bilgiyle donatılmış olması gereklidir. Çiftçilere önceden tamamlanmış başarılı toplulaştırma projelerinin görsel olarak sunulması toplulaştırmaya katılımı arttıracaktır.

Bunlarla beraber, çiftçilerin salt ekonomik amaçlar dışında konu bazında da rgtlenebilmeleri sağlanmalıdır. Özellikle işletmelerine ait arazileri çok parçalı olan çiftçilerin örgütlenebilmesi önemli görülmektedir.

Ayrıca, toplulaştırma projelerinin uygulamasından kaynaklanan sorunların da katılımı etkilediği göz önüne alındığında, arazi derecelendirmelerinde yüksek hassasiyet gösterilmesi ve toplulaştırmanın mümkün olan en kısa zamanda tamamlanması toplulaştırmanın ulusal çapta yaygınlaşmasında etkili olacaktır. Bununla beraber, arazi maliklerinin toplulaştırma projesinden kaynaklanan maddi kayıplarının karşılanması konusunda gerekli hassasiyetin gösterilmesi de önemlidir.

Son olarak, arazi toplulaştırmasının yasal statüsünde de değişikliğe gidilmesinin gerekli olduğu da düşünülmektedir. Zorunlu toplulaştırmanın uygulanmasının gerektiren durumlar dışında; çiftçilerin toplulaştırmaya yönelik örgütlenmelerine olanak tanıyan, katılımcı eğitim yaklaşımını bünyesinde barındıran, toplulaştırma hukukunun karmaşık ve

dağınık yapısını ortadan kaldırabilecek müstakil bir arazi toplulaştırma yasaının yürürlüğe girmesi kırsal kalkınma açısından faydalı görülmektedir.



6.KAYNAKLAR

- Ahmadpour A, Feali S, Soltani S (2013). Factors Affecting Farmers Resistance to Adoption of Land Consolidation Case Study : Paddy Farmers in Mazandaran Province, Iran, International Journal of Agriculture and Crop Science, 5(23):2871-2877
- Akipek Ş (2010). Tapuya Kayıtlı Taşınmazların Bölünmesi-Birleştirilmesi ve Arazi Toplulaştırmasının Genel Esasları. Yetkin Yayınları, 226 s. Ankara
- Aksöz İ (1964). Toprak Reformu ve Türkiye’de Toprak Reformuna İhtiyaç. Atatürk Üniversitesi Yayınları, 39 s. Erzurum
- Aktaş E, Bilgili ME, Akbay AÖ, Bal T (2006). Adana İli Karataş İlçesi Yemişli Köyünde Arazi Toplulaştırması Kararını Etkileyen Sosyo Ekonomik Faktörlerin Belirlenmesi. Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi, 13-15 Eylül, Antalya, 564-561
- Altıntaş G, Akçay Y (2009). Arazi Toplulaştırması Uygulamalarında Üreticilerin Toplulaştırmaya Bakış Açılarını Etkileyen Faktörler (Tokat-Erbaa Örneği). Tarım Ekonomisi Dergisi, 15(1):35-43
- Aksoy S (1964). Toprak Reformunun Hukuki Esasları. Ankara Basım ve Ciltevi, 160 s, Ankara
- Aksoy S (1977). Türk Hukuku ile Alman, Fransız ve Belçika Hukuklarında Toprak Toplulaştırmasının Karşılaştırmalı Bir İncelemesi, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara
- Aksoy S (1984). Tarım Hukuku. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, 560 s. Ankara
- Anonim (2001). Tarımsal İşletme Yapı İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1003. (Erişim Tarihi: 12.06.2017)
- Anonim (2008). Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Kitabı. TC Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü. Ankara
- Anonim (2013). Çanakkale İli Köy Envanter Çalışmaları, Çanakkale
- Anonim (2014). Tarım Arazilerinin Sürdürülebilir Kullanımı Çalışma Grubu Raporu. TC Kalkınma Bakanlığı, 79 s, Ankara
- Anonim (2016). Brifingler, <http://canakkale.tarim.gov.tr/MENU/13/Brifingler>. (Erişim Tarihi: 18/07/2017)
- Anonim (2017). “İlin Konumu”, <http://www.canakkale.gov.tr/canakkale> (Erişim Tarihi: 18/07/2017)
- Arslan H, Tunca E (2013). Arazi Toplulaştırmasının Sulama Projelerinin Performansı Üzerine Etkileri. Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi, 28(3):126-133

- Arslan F, Değirmenci H (2016). Çiftçilerin Arazi Toplulaştırma Projesine Bakışı: Kahramanmaraş Türkoğlu İlçesi ve Köyleri. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 30:23-34
- Arslankurt H.B, Kızılaslan H, Kızılaslan N, Esengün K (1999). Tokat İlinde Sulama Organizasyonlarının Etkinliği ve Bu Organizasyonlara Üretici Katılımını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler. Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Yıllığı 1999 Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü APK Dairesi Başkanlığı Toprak ve Su Araştırma Şube Müdürlüğü Yayın No:115 Ankara
- Arklan Ü, Taşdemir E (2008). Bilgi Toplumu ve İletişim; Bilginin Yayılması Sürecinde Kitle İletişim Araçları ve İnternet. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 5(3):67-80
- Aydın B (2006). Trakya Bölgesinde Sulama Yatırımlarına Çiftçi Katılımı ve Bunu Etkileyen Bazı Sosyo-Ekonomik Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne
- Axinn G H (1988). Guide on Alternative Extension Approaches, FAO, 148 s. Rome
- Bayramoğlu Z, Oğuz C (2004). Arazi Toplulaştırması Yapılmış Tarım Alanlarında Girdi Tasarrufu Üzerine Bir Araştırma, Çumra Küçükköy Örneği. Selçuk Tarım ve Gıda Bilimler Dergisi, 18(34):46-50
- Bilgin C (2014). Trakya Bölgesindeki Uygulanan Arazi Toplulaştırmasının Çiftçiler Üzerindeki Etkinliğinin İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ
- Boyacıoğlu R (1973). Arazi Toplulaştırması Yapılan Erzincan Güllüce Köyündeki Tarımsal İşletmelerin Ekonomik Analizi. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- Can MF, Sakarya E (2012). Dünyada ve Türkiye’de Tarım ve Hayvancılık Kooperatiflerinin Tarihsel Gelişimi, İktisadi Önemi ve Mevcut Durumu, Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi, 83(1):27-36
- Ceylan İC (1988). Çubuk İlçesinde Televizyonun Tarımsal Programlarının İzlenmesi ve Etkileri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Ceylan İC (2001). Çiftçi Örgütlerinde Yayım Eğitimi, Tarım ve Köy Dergisi, 137:28-31
- Çavdar G (2006). Radyo ve Televizyonda Yayınlanan Tarım Programlarının Kırsal Alanda İzlenmesi ve Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara

- Çelik Y (2000). Şanlıurfa ili Harran Ovasında Arazi Toplulaştırması Yapılmış Alanlarda Sulu Tarım Yapan ve Yapmayan Tarım İşletmelerinin Optimum Üretim Planlarının Tespiti Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Çevik B, Tekinel O (1994). Sulama Projelerinde Arazi Toplulaştırma Uygulamalarının Su Dağıtımı, Proje Maliyeti ve Çiftçinin Gelirine Etkileri, Su ve Toprak Kaynaklarının Geliştirilmesi Konferansı Bildirileri, 2:555-567
- Çukur T (2007). Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Yayım Politikaları ve AB’ne Uyum Açısından Öneriler Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Demirel Z (1999). Arazi Toplulaştırma, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi, 218 s. İstanbul
- Düren A (1972). Toprak Hukuku Dersleri. Ankara Üniversitesi Yayınları No:136. 127 s. Ankara
- Ekinci K (2010). Arazi Toplulaştırması Konusunda Çiftçi Davranışlarının Belirlenmesi (Bafra Ovası Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat
- Eminoğlu G, Çakmak B (2013). Burdur-Kemer-Elmacık Köyü Arazi Toplulaştırma Etkinliğinin Değerlendirilmesi, Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 5:39-53
- Eraktan G (1989). Tarım Politikası I, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları Yayın No: 1163. 192 s, Ankara
- Erdal G, Çallı A (2013). Çiftçilerin Bilgisayar ve İnternet Kullanımı Üzerine Bir Araştırma: Denizli İli Çivril İlçesi Örneği. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 8:71-81
- Eren F, Başpınar V (2007). Toprak Hukuku. Yekın Yayınları. 386 s. Ankara
- Erkuş A, Bülbül M, Kırıl T, Açıl F, Demirci R (1995). Tarım Ekonomisi Ders Kitabı. AÜ Ziraat Fakültesi Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, Yayın No: 5 Ankara
- Esengün K, Sivaslıgil AC (1993). Tokat İli Kazova Yöresinde Başlıca Tarımsal Ürünlerde, Yayım Servisi Tarafından Önerilen Tarımsal Yeniliklerin Benimseyip Uygulanmasını Etkileyen Faktörlerin Analizi Üzerine Bir Araştırma, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 10:59-78
- Eser Ö, Uçar K (2012). Arazi Toplulaştırması Etkinliğinin Belirlenmesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Doğa Bilimleri Dergisi, 15(2):38-45
- Gholareza D, Zand F (2012). Effective Factors on the Paddies Attitude of Sari Country Toward Land Consolidation. Annals of Biological Research, 3(7): 3419-3425

- Gün AS (1996). Türkiye’de Uygulanan Toprak Toplulaştırma Yöntemlerinin Karşılaştırılması, İzmir ve Şanlıurfa Örneği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Gürel A, Gaytancıoğlu O, Özkan E (1995). Trakya Tarımının Yapısal Durumu Örgütlenmede Yayım Eksikliği ve Çevre Sorunları, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 4(1-2): 126-132
- Gürel A (1999). Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü Tarımsal Yayım Çalışmalarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Trakya Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi Yayınları Araştırma No:103 Genel Yayın No:271, Tekirdağ
- Gürel A (2004). Tarımsal Yayım ve Yeniliklerin Benimsenmesi, Ders Notu, 140 s. Tekirdağ
- İldeniz E (2015). Samsun İli Bafra İlçesi Sol Sahil Köylerinde Yapılan Arazi Toplulaştırmasına Zorunlu ve İstemli Katılan Çiftçilerin Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun
- Kaynak O, Boz İ (2015). Doğu Akdeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Tarafından Geliştirilen Bazı Pamuk Çeşitlerinin Benimsenmesi ve Yayılması, Bahri Doğdaş Bitkisel Araştırma Dergisi, 3(1): 26-34
- Kızılaslan N, Almus S (2000). Tokat-Zile-Güzelbeyli Beldesinde Uygulanan Arazi Toplulaştırmasında Benimsemeyi Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 17(1):37-49
- Kızılaslan N, Almus S (2001). Arazi Toplulaştırmasında Çiftçi Eğilimleri (Tokat-Zile-Güzelbeyli Örneği). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 18(1):51-60
- Kızılaslan N, Ünal Y (2013). Çiftçilerin Tarımsal Yayım Farkındalıklarının Belirlenmesi (Tokat/Erbaa Örneği). Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 5:1-19
- Kumuk T, Oktay E (1994). Türkiye’nin Kırsal Kalkınma Deneyimleri İşığı Altında Tarımsal Yayım Yaklaşımları, Örgütlenme-Organizasyon ve Yayım Öğretimi Üzerine Kimi Görüşler, Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi, 6 s, İzmir
- Kumuk T, Oktay E (1995). Yayım Modelleri Üzerine Kimi Düşünceler, Türkiye’deki Uygulamalar ve Olası Gelişmeler. Türkiye I. Tarım Ekonomisi Kongresi, s:344-350, İzmir
- Kutlar İ, Ceylan İC (2008). Antalya İli Merkez İlçesinde Entegre Mücadele Yönteminin Yayılması ve Benimsenmesi, Bahçe, 37(1): 25-33
- Olgun A (2002). Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Ege Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü Ders Kitabı, 125 s İzmir

- Özçatalbaş O, Erkan O (1996). Çiftçilik Sistemleri Araştırması Yaklaşımının Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi ve Türkiye’de Uygulanabilme Olanakları. Türkiye II.Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:II, S.404-411, Adana
- Özçatalbaş O, Gürgen Y (1998). Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Baki Yayın Evi, Yayın No:8 382 s. Adana
- Özçatalbaş O (2006). İnternet Aracılığı ile Tarımsal Yayım Uygulamaları ve Türkiye, “Türkiye’de İnternet” Konferansı Bildirileri 21-23 Aralık 2006 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, s.1-9 Ankara
- Özçatalbaş O, Budak DB, Boz İ, Karaturhan B (2010). Türkiye’de Tarım Danışmanlığı Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Önlemler. Ziraat Mühendisliği VII.Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı, s.1197-1208, 11-15 Ocak 2010, Ankara
- Özer D (2004). Kırsal Kalkınmada Katılımcılık ve Katılımcı Yayım , Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 8(2):17-27
- Özkan E (1990). Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri İle Birlikte Uygulanan Toplulaştırma Projelerinin Yararlarının Saptanması (Uzunköprü- Sığırcıklı Projesi). Atatürk Araştırma Enstitüsü 1984-1985-189-1990 Yıllıkları
- Özkan E (1999). Arazi Toplulaştırma Uygulamalarında Sosyo-Ekonomik Yapı Özellikleri ve Benimsemeyi Etkileyen Faktörlerin Etkinliği, Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne
- Özkan E, Gürel A (2001). Arazi Toplulaştırma Uygulamalarında Yayım ve Eğitim Çalışmalarının Önemi, Trakya Toprak ve Su Kaynakları Sempozyumu, s.372-382
- Polat HE Manavbaşı İD (2012). Arazi Toplulaştırmasının Kırsal Alanda Yakıt Tüketimi ve Korbondiyoksit Salınımına Etkisinin Belirlenmesi. Tarım Bilimleri Dergisi, 18:157-165
- Rogers EM (1983). Diffusion of Innovation, The Free Press, 453 s. New York
- RG (1960). Ziraat Vekaleti Toprak Muhafaza ve Zirai Sulama İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun. Kanun No: 7457 RG Tarihi: 29 Şubat 1960
- RG (1966). Arazi Tevhidi Tüzüğü, Resmi Gazete Tarihi: 29 Temmuz 1966, Resmi Gazete No:12358
- RG (1979). Arazi Toplulaştırma Tüzüğü, Resmi Gazete Tarihi: 25 Kasım 1979, Resmi Gazete No:16820
- Sayı M, İkinci K (2012). Samsun İli Bafra Ovası Arazi Toplulaştırması Projesinde Çiftçi Davranışlarının Belirlenmesi ve Projenin Sosyo-Ekonomik Yararları, TEPGE Yayın No: 202, 86 s. Ankara

- Sayın B, Sayın C (2004). Türkiye’de Tarımsal Üretici Örgütlenmesi Avrupa Birliğine Uyum Hazırlıkları ve Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16-18 Eylül 2004 s.466-470 Tokat
- Sayın C, Gülçubuk B, Bozoğlu M, Koçak A, Özalp A, Sav O, İlbasmış E, Ceylan M (2015). Türkiye’de Tarımsal Yapıda Değişim ve İzlenen Politikalar, Türkiye Ziraat Mühendisliği VIII. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı-1, s.9-32
- Seevers B, Graham D, Gamon J, Conklin N (1997). Education Through Cooperative Extension. Delmar Publishers, 288 s. New York
- Şimşek S (2011) Türk Hukukunda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Ankara
- Şişman CB, Bilgin C (2016). Trakya Bölgesinde Arazi Topplulaştırma Uygulamalarının Üretici Boyutundaki Başarısı. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 13(04):52-60
- Taluğ C (1975). Tarımda Teknolojik Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Tatlıdil H, Ceylan İ (2007). Türkiye’de Tarımsal Yayım Hizmetlerinin Geliştirilmesi. Türkiye Ziraat Mühendisliği V.Teknik Kongresi, Ankara
- Torun E (2011). Organik Tarımda Çiftçilerin Bilgi Kaynakları (Kocaeli ili Kartepe ilçesi Örneği). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Doğa Bilimleri Dergisi, 14(4):53-62
- Yamane T (1967). Elementary Sampling Theory. Printice Hallinc. Englewood Cliffs, NT, 919 S. New York
- Yurtsever N (1984). Deneysel İstatistik Metotlar. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları Genel Yayın No: 121, Teknik Yayın No:56 Ankara
- Yurttaş Z (2010). Uluslararası Tarımsal Yayım Sistemleri. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Ders Notları, 70 s, Erzurum

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Çanakkale ili Çan ilçesinde doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Çan ilçesinde tamamladıktan sonra, Trakya Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi Bitkisel Üretim programında lisans eğitime başladı. Ancak bu fakülteedeki eğitimini yarıda bırakarak Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesine kayıt oldu. 2005 yılında Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Daha sonra Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim dalında başladığı yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamladı. Ayrıca Anadolu Üniversitesi Tarım önlisans programı ve İktisat lisans bölümlerini bitirdi. Halen Çanakkale’de serbest avukatlık ve marka-patent vekilliği yapmaktadır.

